

ZEKER NEDERLAND

VVD verkiezingsprogramma

2017-2021

ZEKER NEDERLAND

VVD verkiezingsprogramma
2017-2021

Samenstelling verkiezingsprogrammacommissie

Jan Anthonie Bruijn (voorzitter), Maarten Smit (vicevoorzitter), Dimitri Gilissen (secretaris), Ina Adema, Hein van Asseldonk, Esther Berden, Eelco Heinen, Karina Kuperus, Agnita Mur, Robert Reibestein, Boudewijn Revis, Dick Sluimers, Ben Swagerman, Frans Weekers, Rolinde Weide, Daan de Neef (scribent) en Roelof Smit (scribent).

Naar aanleiding van de besluitvorming tijdens de Algemene Vergadering van 19 november 2016 is het programma dat gepubliceerd is op 16 december 2016 op de volgende punten gewijzigd:

1. Wijziging in het onderwerp pensioenen (vijfde bullet)
2. Wijziging in het onderwerp medische ethiek (zesde bullet)

› Voorwoord

Met veel genoegen bied ik u, namens het Hoofdbestuur, het verkiezingsprogramma 2017-2021 'Zeker Nederland' aan.

Door de leden van de verkiezingsprogrammacommissie is, onder voorzitterschap van Jan Anthonie Bruijn, heel hard gewerkt. Tijdens talloze grotere en kleinere bijeenkomsten is er gesproken en geluisterd. Binnen en buiten de partij heeft iedereen die wilde meewerken aan ons programma een bijdrage kunnen leveren.

Ook de leden hebben volop meegewerkt aan het verkiezingsprogramma. Door de netwerken en regio's en thematische netwerken zijn amendementen ingediend waardoor het programma nog beter is geworden. Na levendige discussies hebben de leden het verkiezingsprogramma tijdens het najaarscongres in november 2016 vastgesteld.

Namens het Hoofdbestuur wil ik iedereen die heeft meegedacht, meegeschreven en meegewerkt heel hartelijk bedanken voor de tijd en denkkracht die ze hieraan hebben gegeven.

Uiteindelijk draait het ons natuurlijk om Nederland. Ons verkiezingsprogramma is er op gericht om dat fantastische Nederland nog beter te maken. Een programma dat ervoor wil zorgen dat we beschermen wat we met elkaar hebben opgebouwd, dat ervoor zal zorgen dat mensen het stapje voor stapje steeds beter krijgen en dat we een land blijven waar het fijn leven, wonen en werken is.

Wij vragen om uw steun om deze plannen voor Nederland te realiseren.

Henry Keizer,
Partijvoorzitter

Den Haag, 9 december 2016

Inhoudsopgave

› Inleiding

Wij Nederlanders hebben op 15 maart aanstaande een belangrijke vraag te beantwoorden. Die vraag is wat voor samenleving en wat voor land wij eigenlijk willen zijn. Er gaat ontzettend veel goed in ons prachtige land aan de Noordzee. De voorbeelden daarvan zien wij allemaal dagelijks om ons heen. Maar er liggen ook problemen en bedreigingen op de loer. Ver weg en dicht bij huis. Daarom staan we nu voor een keuze. En niet zomaar een keuze. We staan voor een keuze hoe we met die problemen en bedreigingen omgaan. Zonder in te leveren aan onze manier van leven. Zonder op te geven wie we zijn. We moeten dus kiezen in wat voor soort land we willen leven. En wat voor soort Nederlanders wij willen zijn.

In onze hele geschiedenis zijn wij Nederlanders voor niemand bang geweest. Onze geschiedenis is er één van nieuwsgierigheid, van handel en van lef. Van vrije meningsuiting, vrije godsdienstkeuze en gelijke rechten voor homo's en hetero's, al in een tijd dat andere landen in de wereld daar nog niet klaar voor waren. Het land van ontspannen met verschillen omgaan. Van vrijheid die we niet alleen van de machthebbers kregen, maar juist ook van elkáár. Van sporters, kunstenaars en bedrijven die men over de hele wereld kent. Van jonge start-ups met innovatieve ideeën en ondernemende zzp'ers. Van humor, optimisme en gezelligheid. En bovenal van typisch Nederlandse onverzettelijkheid - verantwoordelijkheid nemen als het even tegen zit - juist in moeilijke tijden.

Dat is het Nederland dat wij koesteren. Dat is het Nederland waar wij dit verkiezingsprogramma voor hebben geschreven. Omdat wij onszelf willen blijven. Omdat we willen dat Nederland Nederland blijft.

Want als Nederland niet zou bestaan, dan zouden we het uitvinden. Bijna nergens ter wereld is het leven zo goed als in ons land. We horen bij de gelukkigste mensen ter wereld. We zijn gehecht aan ons huis en voelen ons thuis in onze buurt. We vinden ons werk leuk, al is het soms wel even slikken als de wekker gaat. Maar het geeft ons mogelijkheden om een goed bestaan op te bouwen. Onze kinderen zitten op een fijne school waar ze veel leren. Als we de politie nodig hebben, staat de agent voor ons klaar. Als we ziek zijn, worden we behandeld door de beste artsen. We geven om elkaar, helpen elkaar en maken er ook nog wat leuks van. Nee, Nederland is niet perfect. Maar we mogen ontzettend trots zijn op het land dat we samen hebben gebouwd.

Ook in zo'n mooi land is het leven niet altijd makkelijk. De laatste jaren waren zelfs ronduit zwaar. De lange financiële crisis zorgde voor onrust en onzekerheid. Bedrijven gingen failliet. Salarissen gingen niet meer omhoog. Mensen raakten hun baan kwijt. En op hetzelfde moment werden er ook nog eens grote hervormingen doorgevoerd. Onder onze leiding. We deden dat juist om te voorkomen dat ons land verder in de schulden zou raken. Juist om ervoor te zorgen dat Nederlanders weer onbezorgd konden wonen, werken en leven. Maar in de tussentijd droegen deze veranderingen in vele huiskamers bij aan de onzekerheid.

Die grote hervormingen zijn nu klaar. Ze deden pijn. Die pijn hebben we met zijn allen gevoeld. Maar we hebben volgehouden, we hebben veerkracht getoond en daardoor staat Nederland er steeds weer wat beter en sterker voor. Daardoor kunnen we nu weer vooruitkijken. Ons verheugen op een mooie toekomst. En plannen maken, voor ons eigen leven en voor ons eigen land. Ons plan is om Nederland elke dag een stukje beter te maken. Dat doen we door rustig te kijken wat ons verder brengt. Wat we in de toekomst nodig hebben. En door vervolgens zorgvuldig aan die verbeteringen te werken. Stap voor stap.

We weten voor wie we het doen: optimistische en nuchtere Nederlanders die van aanpakken weten en waarde hechten aan onze typisch Nederlandse manier van leven. Nederlanders die zich zorgen maken over de internationale problematiek die ze terugzien in hun eigen buurt. Nederlanders die gewoon goed contact willen hebben met iedereen, maar de Nederlandse gewoonten niet willen inleveren. Wij staan voor al die mensen die een prettig leven willen leiden. Mensen die het logisch vinden dat je daar zelf je best voor moet doen. Mensen die dat ook van anderen verwachten. En mensen die elkaar een handje helpen als het niet lukt.

Die optimistische doorzetters hebben we heel hard nodig. Want sommigen willen zich juist volledig afsluiten voor de problemen. Bijvoorbeeld door alles wat misgaat snel weer naar de overheid te halen. Of door complete bevolkingsgroepen het land uit te zetten. Of door uit de Europese Unie (EU) te stappen. Dat wordt allemaal verkocht als een moedige daad van verzet. Maar het is niet moedig. Het is angstig. Het is geen daad van verzet. Het is opgeven. Dat is niks voor ons. Als wij een probleem tegenkomen, dan stropen we onze mouwen op. Dan lossen we het op. En dan gaan we daarna weer op zoek naar nieuwe kansen.

We leven allemaal ons eigen leven en we maken allemaal andere keuzes. Maar omdat we veel van dezelfde dingen belangrijk vinden, zijn er ook veel overeenkomsten. We denken en zeggen wat we willen. We staan in alle vroegte op om naar ons werk of naar school te gaan. We zorgen voor onze familie en vrienden. We maken alledaagse praatjes met onze buren. We bezoeken voetbalwedstrijden en musea en gaan los op festivals. En we vinden dat allemaal heel gewoon. Net zoals we het heel gewoon vinden dat vrouwen gelijke rechten hebben, dat homo's kunnen trouwen, dat je zelf bepaalt of je gelovig bent en dat degene die het hardst schreeuwt niet altijd gelijk heeft.

Al die dingen die we in Nederland zo gewoon vinden, zijn eigenlijk heel bijzonder. Onze vrijheid, onze verantwoordelijkheid en onze verdraagzaamheid: het maakt ons tot wie wij zijn. Het zijn overtuigingen waar we trots op mogen zijn. Waarden die het verdedigen meer dan waard zijn. Overtuigingen die Nederland zo'n mooi land maken. En overtuigingen die Nederlanders zulke leuke mensen maken. Mensen die positief in het leven staan en tegen een stootje kunnen.

Die mentaliteit is nodig, want deze tijd vraagt om waakzaamheid en weerbaarheid. Terroristen hebben als doel onze manier van leven te vernietigen en te vervangen door hun eigen barbaarse maatschappij. Maar dat zal hen nooit lukken. Hoe bang de aanslagen in Europa en daarbuiten ons ook maken, hoeveel verdriet ze ons ook doen: Nederland zal nooit zwichten voor terroristen. Integendeel. We staan voor onze vrijheid. Door onze geweldige militairen in te zetten. Door radicalisering in onze eigen wijken vastberaden de kop in te drukken. Door jihadisten hun Nederlandse paspoort af te pakken. En door onze veiligheidsdiensten en antiterreureenheden te versterken. Maar we staan ook voor onze vrijheid door gewoon zelfverzekerd ons leven te blijven leiden zoals we dat zelf willen. We laten ons niet beperken. Zeker niet door dit soort tuig. Onze koppigheid is het beste wapen tegen terreur.

Die koppigheid zetten we ook in tegen iedereen die misbruik maakt van angst. We laten niet toe dat er haat en verdeeldheid wordt gezaaid. Wie andere mensen afwijst vanwege hun geloof of afkomst, draagt geen millimeter bij aan een fijn Nederland. Natuurlijk mag je de straat op gaan als je boos of teleurgesteld bent. Natuurlijk mag je luid en duidelijk je mening geven. Maar schreeuwen, schelden en beledigen lost niets op. En geweld en bedreigingen accepteren we simpelweg niet. Van de politieagent tot de burgemeester en van de ambulancebroeder tot de conducteur: ze moeten hun werk kunnen doen zonder de angst een klap te krijgen of bespuugd te worden. In Nederland houden we onze handen thuis, ook als we een verschil van mening hebben.

Onschuldige mensen verdienen altijd bescherming tegen mensen die kwaad in de zin hebben. Daarom willen wij een sterke krijgsmacht, die terroristen en andere vijanden overal ter wereld kan aanpakken. Dat kost geld, maar dat hebben wij er graag voor over. Onze militairen waken namelijk over onze veiligheid. Ook in ons eigen land treden we hard op tegen mensen die zich misdragen. De crimineel die de kogels door een woonwijk laat vliegen om zijn vijand te vermoorden, moet zwaar worden gestraft. Jeugdbendes die zorgen voor overlast en angst in de buurt, moeten constant op de huid worden gezeten door de politie. De wegpiraat die steeds weer met drank op achter het stuur kruipt, raakt zijn rijbewijs voor altijd kwijt. In Nederland krijgt iedereen de kans iets van zijn leven te maken. Wie het in zijn hoofd haalt het leven van anderen te verpesten of in gevaar te brengen, moet daarvoor worden bestraft. Dan krijg je de straf waar je het zelf naar hebt gemaakt. Wij willen daarom hogere maximale straffen voor moord en doodslag.

We willen niet alleen Nederlanders in nood beschermen. We vinden het ook vanzelfsprekend om mensen te helpen die vluchten voor bommen. Wij denken dat we dat het best kunnen doen in hun eigen regio. Dicht bij het huis, de woonplaats en de mensen die ze plotseling moesten verlaten. Zodat ze snel weer naar huis kunnen als dat weer mogelijk is en hun eigen land weer kunnen gaan opbouwen. Wij willen zelf bepalen hoeveel vluchtelingen nog naar Nederland komen. Door maar een beperkt aantal mensen toe te laten, vergroten we het gevoel van veiligheid in onze straten en zorgen we ervoor dat er minder druk op onze gezondheidszorg, sociale huurwoningen en scholen komt te staan.

We accepteren het niet als asielzoekers zich in opvanglocaties schuldig maken aan pesterijen, bedreigingen en discriminatie. We hebben niets met praatclubjes en eindeloze pogingen om begrip te krijgen voor andere manieren van doen. In Nederland gedraag je je. Als je dat doet, dan zijn de mogelijkheden eindeloos. En als je dat niet doet, dan ben je hier niet welkom. Dit maken we bij aankomst in Nederland al duidelijk. Zo laten we meteen zien dat we in Nederland geen plaats hebben voor onverdraagzaamheid. Wie onze vrije samenleving niet respecteert, hoort niet thuis in Nederland.

In Nederland doe je je best. Je doet je best om je eigen weg te vinden. Om je eigen leven tot een succes te maken. Wij gaan mensen dus ook niet vertellen wat ze met hun leven moeten doen. Maar we zorgen er wel voor dat ze de beste mogelijkheden hebben waarmee ze hun leven kunnen leiden zoals ze het zelf willen. Daarom zorgen we voor het allerbeste onderwijs. Niet alleen voor de pientere dochter van vijf die zichzelf al leerde lezen, maar ook voor de handige zoon van zeventien die hard op weg is een geweldige stukadoor te worden. Want alle kinderen verdienen een even goede start. Hoe de toekomst er ook uitziet, wij willen dat onze kinderen er klaar voor zijn. Daarom willen wij modern onderwijs, met alleen nog de beste leraren voor de klas. En niet alleen voor onze kinderen, maar ook voor volwassenen die weer willen gaan studeren of zich willen omscholen. Wij willen die kansen volop bieden. Op die manier kan iedere Nederlander het beste uit zichzelf halen en gaat geen enkel talent verloren. Op die manier kan iedereen alle kansen grijpen die de toekomst biedt.

Als je de kans krijgt om je talenten te ontwikkelen, vind je ook sneller werk dat bij je past. Het hebben van werk is ontzettend belangrijk om echt het leven te kunnen leiden dat je wilt. Werk zorgt ervoor dat je voor jezelf en je naasten kunt zorgen. Het biedt je de zekerheid van een inkomen. Het geeft je de mogelijkheid om te laten zien wat je kunt. En het is vaak nog gezellig ook. Het werk en de manier waarop we werken, veranderen wel. De tijden waarin we ons hele leven bij dezelfde baas werkten, zijn echt voorbij. Het is tegenwoordig heel normaal dat je tijdens je leven meerdere werkgevers en verschillende soorten contracten hebt. Daar is niets mis mee, maar dan moeten de regels er wel bij passen. Die regels willen wij dus makkelijker maken. Zodat je sneller een baan vindt en samen met je werkgever kunt bekijken welk contract daar het best bij past. We willen er op die manier voor zorgen dat werk zekerheid blijft bieden. We vinden bovendien dat je moet worden beloond als je werkt. Daarom willen wij de belasting verlagen, zodat mensen meer geld overhouden om uit te geven aan de dingen die zij belangrijk of gewoon leuk vinden.

Omdat we heel veel waarde hechten aan onze gezondheid, letten we op ons eten, maken we tijd om te sporten en proberen we om te stoppen met roken. Er is eigenlijk maar één ding dat we nog belangrijker vinden: de gezondheid van onze kinderen, ouders en vrienden. Gelukkig hebben we in Nederland geweldige zorg. En die zorg is ook nog eens voor iedereen beschikbaar. Rijk of arm, jong of oud: je krijgt de behandeling die je nodig hebt. Van het kuurtje dat de huisarts heeft voorgeschreven tot de dure operatie in het ziekenhuis. Dat kan omdat alle Nederlanders meebetalen. Wie gezond is, betaalt via zijn zorgverzekering mee aan de zorg voor zieken. Typisch Nederlands, elkaar steunen als het moeilijk is.

Wij zijn trots op onze geweldige artsen, verpleegkundigen en mantelzorgers en op al die andere mensen die dag en nacht keihard werken om kwetsbare mensen te helpen. Dankzij hen is er heel goede zorg in Nederland. De afgelopen jaren hebben wij eraan gewerkt om die zorg dichter bij huis te brengen. Zodat bijvoorbeeld ouderen en gehandicapten zo lang mogelijk in hun eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. De komende tijd willen wij dat mensen die verbeteringen gaan voelen. Ook in de zorg is het dus tijd voor rust. Maar dat betekent niet dat we achterover gaan zitten. Wij willen dat elk verpleeghuis zo goed wordt als het beste verpleeghuis. Dat elk ziekenhuis zo goed wordt als het beste ziekenhuis. Dat onze geweldige zorg nóg beter wordt. Daar zijn wij in Nederland toe in staat. Door slimmer gebruik te maken van nieuwe technieken. En door goede nieuwe behandelingen en medicijnen zo snel mogelijk in te zetten. Zo zorgen we ervoor dat we steeds langer een fijn leven kunnen leiden.

Zorg, veiligheid, onderwijs, werk. De laatste jaren hebben we veel hervormd om op al deze terreinen zekerheid te blijven bieden. Die moeilijke tijd is nu achter de rug. Er kan weer volop worden geleefd. Terwijl we ondertussen, in alle rust, doorbouwen aan het Nederland waaraan we gehecht zijn. Bouwen aan mooie en veilige buurten, zodat we met plezier kunnen wonen. Bouwen aan goede wegen en openbaar vervoer, zodat we overal makkelijk heen kunnen. Bouwen aan moderne manieren om energie op te wekken, zodat we de wereld schoner maken én onze energierekening omlaag brengen. Kortom, we bouwen aan een Nederland dat Nederland blijft, maar dan steeds iets beter.

Doordat we blijven bouwen, kunnen we straks ook echt genieten van de toekomst. Een toekomst die genoeg economische en ecologische kansen biedt voor onze kinderen en kleinkinderen. Een toekomst waarin we onze volle verantwoordelijkheid nemen voor duurzaamheid en klimaat én daar ook een goede boterham mee kunnen verdienen. Een toekomst waar we vol hoop en nieuwsgierigheid naar uitkijken. Want in Nederland zijn we niet bang voor technologische veranderingen, we vinden ze juist gaaf. We fantaseren over wat er allemaal mogelijk is. En we grijpen de kansen die we zien met beide handen aan. Grote en kleine bedrijven zijn nu al bezig om dingen te maken die ons leven straks leuker maken. Makkelijker. Beter. Dat gaan we niet in de weg zitten. Integendeel: daar maken we de weg voor vrij. We willen dat er flink wordt geëxperimenteerd om te kijken welke ambitieuze ideeën Nederland beter maken. Zoals we altijd hebben gedaan.

Dit programma is door en door Nederlands. Positief en eigenwijs. Ons gewone, alledaagse leven staat centraal, want dat is al bijzonder genoeg. Wij kunnen dat gewone, alledaagse leven leiden dankzij de overtuigingen die wij zo koesteren. Vrijheid. Verantwoordelijkheid. Verdraagzaamheid. Gelijkwaardigheid. Sociale rechtvaardigheid. Die overtuigingen verdienen zorg, aandacht en bescherming. Nederland verdient dat ook.

Wij zullen daar dag en nacht voor werken. Samen met jou en met miljoenen andere optimistische, koppige en gewoon leuke Nederlanders. Nederland is dat waard. Zeker Nederland.

POLITIE
Frites

› Veiligheid en vrijheid

In Nederland kunnen we genieten van vrijheid zolang onze veiligheid op orde is. Als we om ons heen kijken, ontstaat al snel het besef dat die veiligheid niet vanzelfsprekend is. We hoeven het journaal maar aan te zetten of de krant open te slaan en we zien in toenemende mate een wereld vol onzekerheden. Aan de randen van Europa en het NAVO-grondgebied roert Rusland zich, en in het Midden-Oosten woeden conflicten die elkaar versterken. Waar veiligheid voorheen ging over het weren van inbrekers uit je huis, zijn er nu ook zorgen over extremisme en terroristische aanslagen die onze woonkamers binnenkomen. Buitenlandse en binnenlandse veiligheid raken sterk met elkaar vervlochten. Het duidelijkst wordt dat door de grote migratiestromen die ook richting ons land komen. Wereldwijd zijn tientallen miljoenen mensen op de vlucht geslagen. Tegelijkertijd groeit de wereldbevolking explosief. Velen van de miljoenen mensen die elders worden geboren, zullen vroeg of laat naar Europa, en dus ook naar Nederland, willen komen. Omdat ze hier een betere toekomst denken te vinden. En hoe begrijpelijk dat ook is, dit is onhoudbaar voor Europa en voor Nederland.

We voelen dat allemaal. Grote groepen migranten die hier tegelijkertijd aankomen, integreren over het algemeen niet. Zij zonderen zich juist af van onze maatschappij. Dat creëert onhoudbare spanningen in onze samenleving. Blijft Nederland nog wel Nederland? Zitten er tussen al die mensen die naar Europa komen mogelijk ook terroristen die hier aanslagen gaan plegen? Hoelang duurt het nog voordat de intolerantie en haat uit het Midden-Oosten zich ook in onze samenleving nestelt? En kan ik nog wel gewoon in vrijheid naar een groot sportevenement of een concert zonder ieder moment wantrouwend om me heen te hoeven kijken?

Om Nederland zoals het is te behouden, is een aantal zaken nodig. Te beginnen met een realistisch buitenlands beleid, waarin Nederlandse belangen zoals veiligheid, migratie en handel centraal staan. Daarvoor is een veelzijdig inzetbare krijgsmacht nodig, die in staat is om adequaat op alle dreigingen te reageren. Ontwikkelingssamenwerking moet daarbij gerichter worden ingezet op slechts een beperkt aantal kernthema's, zoals noodhulp. We moeten bovendien de beveiliging van onze Europese buitengrenzen verder verstevigen en veilige, regionale opvang voor vluchtelingen organiseren. Zodat we regie kunnen houden op het aantal mensen dat naar Nederland kan komen. Daarnaast moeten we er alles aan doen om te zorgen dat terroristen en gewelddadige extremisten geen voet aan de grond krijgen in ons land. De veiligheid in de straat en de leefbaarheid in de buurt mogen daarbij niet uit het oog worden verloren. Politie en justitie moeten daarom onverminderd woninginbraken, overvallen, straatroven en geweld blijven bestrijden. En onverminderd zowel kleine als georganiseerde criminaliteit blijven aanpakken. In Nederland moeten we duidelijk maken waar wij voor staan en wat wij in dit land normaal vinden. Dat het hier normaal is dat mannen en vrouwen gelijkwaardig zijn, net als homo's en hetero's, gelovigen en niet-gelovigen. Dat we pal staan voor onze waarden en onze vrijheden. En dat die waarden niet onderhandelbaar zijn. Ook niet als die onder druk komen van ontwikkelingen in de biotechnologie, kunstmatige intelligentie en robotisering. Nederland is gebouwd op een fundament van vrijheid, verantwoordelijkheid en verdraagzaamheid. Voor wie dat niet wil accepteren, is hier geen plek. Maar voor wie zich aanpast, is Nederland gastvrij: zij delen mee in onze veiligheid en vrijheid.

Veiligheid

Veiligheid is de belangrijkste taak van de overheid. We kunnen ons land nooit honderd procent veilig maken, maar we kunnen er wel alles aan doen om daar zo dicht mogelijk bij in de buurt te komen. Daar zetten we ons dan ook volledig voor in, met respect voor de rechtstaat en onze verworven burgerlijke vrijheden. Nederland is ook veiliger geworden. De criminaliteitscijfers van zogenaamde 'high impact crimes' als overvallen, straatroven, woninginbraken en seksuele misdrijven zijn flink gedaald. Daarnaast heeft de gezamenlijke aanpak van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit door politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst en andere partners zijn vruchten afgeworpen. Waar nodig zijn agenten vrij gemaakt om synthetische drugs, hennepteelt, maar ook criminele motorbendes en criminele netwerken in de grote steden effectief aan te pakken. Maar vandaag de dag worden onze vrijheid, veiligheid en welvaart ook bedreigd door een gebrek aan internationale orde en stabiliteit. We zien directe aanvallen vanuit islamitisch-extremistische hoek, zoals de vreselijke aanslagen in Parijs, Brussel en Nice. Aanslagen die zorgen voor een groot gevoel van onveiligheid en onrust, omdat we beseffen dat onze vrijheid niet vanzelfsprekend is. Wij willen dat iedereen in Nederland veilig is op straat, op school en in zijn eigen huis en dat iedereen zich ook echt veilig voelt. De vrije samenleving die wij graag willen, is alleen mogelijk in een veilig land.

■ Criminaliteit begint vaak in de straat. Van kleine diefstallen en vernielingen groeit het door naar zwaardere criminaliteit, zoals overvallen, inbraken en soms zelfs liquidaties in de buurt. De wijkagent is de oren en ogen in de buurt, bijvoorbeeld bij het tijdig herkennen van radicalisering. Daarmee is de wijkagent de hoeksteen van de politieorganisatie. Wij willen daarom meer investeren in (meer) wijkagenten. Om ervoor te zorgen dat hij zo min mogelijk achter zijn bureau hoeft te zitten, willen we de wijkagent in staat stellen om alle politietaken eenvoudig en snel te kunnen uitvoeren. Bijvoorbeeld met zijn beveiligde mobiele diensttelefoon.

■ We moedigen de ontwikkeling van initiatieven als buurtapps, wijkpreventieteams en burgerfora aan. Met buurtinformatienetwerken die zij zelf oprichten, kunnen de bewoners de politie helpen inbrekers op te pakken en inbraken te voorkomen. Inwoners kunnen ook samen met de gemeente verloedering in de buurt aanpakken zodat het veiligheidsgevoel toeneemt. We willen dan ook dat politie en gemeenten de buurtinformatienetwerken ondersteunen.

■ Hulpverleners en publieke dienstverleners verdienen respect voor de belangrijke rol die zij hebben in onze samenleving. We staan vierkant achter hen. We accepteren geen enkele vorm van geweld, agressie en intimidatie. Wie hulpverleners belaagt, krijgt nu al te maken met snelrecht en met hogere straffen en dat houden we zo.

■ Agenten zetten zich dag in dag uit in om onze veiligheid te bewaken. Zij bieden hulp in noodsituaties en dat is ook wat van hen wordt verwacht. Agenten hebben als taak dreigende situaties te de-escaleren, geweld te voorkomen en zo nodig te stoppen. Als zij bij de uitoefening van die taak onverhoopt maar noodgedwongen geweld gebruiken, verdienen zij ons begrip, onze steun en onze bescherming. Uitgangspunt moet daarom zijn dat politieagenten niet worden aangemerkt als verdachten bij een onderzoek naar het gebruik van geweld. Wij willen dat agenten alleen worden vervolgd als ze expliciet de geweldsinstructie hebben overtreden.

■ De flexibele inzet van vrijwilligers bij de politie en reservisten bij de Koninklijke Marechaussee heeft een grote meerwaarde. Met hun diverse achtergronden kunnen ze zowel in de basispolitiezorg, tijdens evenementen en controleacties als op specialistische recherchetaken de slagkracht van deze organisaties enorm vergroten. Ook vormen ze ambassadeurs voor de politie in de samenleving. We willen dat de ingezette vernieuwing en intensivering van vrijwilligers en reservisten volop wordt voortgezet.

■ In ons land gelden regels. Wanneer die worden overtreden, moet onmiddellijk ingegrepen worden. De afgelopen jaren is hard gewerkt om het lokale gezag van alle bevoegdheden en middelen te voorzien om de openbare orde te handhaven. Wij verwachten van hen dat zij die ook inzetten, zodat de politie volle slagkracht heeft. De politie moet zich onvoorwaardelijk gesteund weten door het lokaal bestuur. Overlastgevende relschoppers moeten sneller te maken krijgen met preventief fouilleren, cameratoezicht, samenscholings- en gebiedsverboden.

■ Criminelen gaan met hun tijd mee en organiseren zich steeds beter. Dat vraagt dus extra aandacht van politie en justitie. Goede voorbeelden zijn de aanpak van georganiseerde en drugsgerelateerde criminaliteit in Brabant. Wij willen dat justitie altijd probeert om crimineel vermogen af te pakken. Misdaad mag namelijk nooit lonen. De opbrengsten willen we onderbrengen in een fonds waaruit dan weer nieuwe 'afpak-acties' kunnen worden betaald. Zo verdienen de kosten van het afpakken van crimineel geld zichzelf terug. Afrekeningen in het criminele circuit vinden steeds vaker plaats in de openbaarheid, vaak met schokkende gevolgen voor de samenleving. Hierop horen zware straffen te staan. Ook het bezit van illegale vuurwapens willen we daarom aanzienlijk zwaarder bestraffen.

■ Het is goed om te constateren dat de criminaliteitsaanpak in Nederland zijn vruchten afwerpt. We willen echter wel dat misdaden die worden gepleegd, vaker worden opgelost. De ophelderingspercentages moeten dus omhoog. Daarom willen we dat er meer hooggeschoolde mensen als rechercheur worden opgeleid en aangenomen, zodat ook financiële en gecompliceerde misdaad effectief kan worden bestreden. Zoveel mogelijk wordt het administratieve werk van agenten verlicht, zodat de politie op straat ingezet kan worden.

■ Aanslagen zijn ook in Nederland niet honderd procent te voorkomen, maar we moeten er wel alles aan doen om daar zo dicht mogelijk bij in de buurt te blijven. Ook in onze samenleving zijn er mensen die mee willen doen aan de jihad. Mensen die naar het Midden-Oosten willen reizen om te vechten, houden we tegen. Zo voorkomen we dat we onze vijanden sterker maken, dat ze ver van ons bed onschuldige mensen vermoorden en dat ze onze militairen aanvallen. Maar we voorkomen daarmee bovenal dat ze goed getraind en dus nog gevaarlijker terugkomen. Om aanslagen te voorkomen, pakken we bovendien uitkeringen, paspoorten en verblijfsvergunningen van jihadgangers af en pakken we ronselaars aan.

■ Het uitreizen naar het buitenland, met als doel het plegen van of het bijdragen aan een terroristisch misdrijf, moet strafbaar worden. Wie zich aansluit bij een terroristische organisatie, verliest het recht om Nederlander te zijn. We trekken dan het Nederlanderschap in, of iemand nu strafrechtelijk veroordeeld is of niet. Strijders die terugkeren, willen we bovendien meteen opsluiten. Hier moet wel een rechtsbasis voor zijn. Bijvoorbeeld door vrijwillig verblijf op terroristisch grondgebied strafbaar te stellen, daarbij maken we dan uitzonderingen mogelijk voor bijvoorbeeld journalisten of hulpverleners. Voorop moet staan dat de haat van de jihad nooit een vaste plek in de Nederlandse samenleving verovert.

■ Mensen die zich tegen onze vrijheden en onze waarden keren, verdienen het niet om Nederlander te zijn. Het is absurd dat je als overheid verplicht bent om terroristen de nationaliteit van een staat te laten behouden, terwijl ze het bestaansrecht van diezelfde staat fundamenteel ontkennen. Internationale verdragen rondom staatloosheid moeten daarom een uitzonderingsclausule krijgen voor terroristen die zich met geweld tegen de vrijheid, de samenleving en de staat keren. Zo kan het Nederlanderschap ook worden ingetrokken bij terroristen met alleen de Nederlandse nationaliteit.

■ Vanwege de internationale terroristische dreiging draaien de speciale antiterreureenheden van de politie en de krijgsmacht in Nederland overuren. Deze teams gaan af op elke melding van mogelijk extreem geweld, zoals een aanslag. Omdat we er alles aan willen doen om geweld of de dreiging van geweld zo snel mogelijk te stoppen, willen we deze antiterreureenheden uitbreiden.

■ Dag in dag uit werken onze veiligheidsdiensten aan het voorkomen en terugdringen van radicalisering, jihadisme en terrorisme in Nederland. Ook in het kader van cybersecurity doen ze heel belangrijk werk. De bevoegdheden van de veiligheidsdiensten moeten aangepast worden aan nieuwe technologische ontwikkelingen en communicatiemiddelen, zodat zij dat belangrijke werk ook in de toekomst kunnen blijven doen. De diensten zijn de afgelopen jaren al op een aantal punten flink versterkt. Als de omstandigheden veranderen en daar toe nopen, moet er extra geld naar onze veiligheidsdiensten. De Nederlandse veiligheid staat immers altijd voorop.

■ Ook criminelen gaan met hun tijd mee. Steeds meer misdaad vindt plaats via internet. Cybercrime willen we opsporen en strenger bestraffen. Daarnaast willen we het voorkomen, bijvoorbeeld door voorlichting over veilig internetgebruik. Maar ook door het inzetten van gespecialiseerde teams van politie en justitie, die hacken als speciale opsporingsbevoegdheid hebben en nauw samenwerken met banken en bedrijven. De beschikbare kennis bij politie en justitie op het gebied van cybercrime en computergerelateerde misdaad moet worden vergroot om de opsporing te verbeteren.
Onze belangrijkste digitale systemen en netwerken moeten zo goed mogelijk worden beveiligd.
We mogen criminelen niet de kans geven om Nederland plat te leggen met een cyberaanval.

■ Ons brandweerpersoneel is eveneens onmisbaar voor de nationale veiligheid van Nederland.
De Nederlandse brandweer bestaat voor het grootste deel uit vrijwilligers. Mannen en vrouwen die zich naast hun normale baan inzetten voor de brandveiligheid in hun dorp of stad. Veel vrijwilligers zijn brandweerman uit liefde voor het vak. Zij kunnen het combineren met hun baan door dienst te draaien in het dorp of de stad waarin ze wonen of werken. Zonder vrijwilligers kan de brandweer niet functioneren. We zien ook dat de veiligheidsregio's goed zijn voor de kwaliteit en de effectiviteit van de rampenbestrijding. Wel willen we dat de veiligheidsregio's bij alle keuzes die ze maken, meer rekening houden met deze belangrijke vrijwilligers.

■ Burgemeesters zijn verantwoordelijk voor de veiligheid in hun gemeente, maar beschikken niet altijd over alle relevante informatie. Wij willen in de wet regelen dat ze recht hebben op die informatie. Burgemeesters krijgen dan net als het openbaar ministerie het recht om de informatie geheim te houden, zodat ze niet gedwongen kunnen worden de informatie prijs te geven. Bij het toepassen van bovengenoemde maatregelen wordt altijd het belang van privacy meegewogen.
De overheid moet terughoudend zijn in het verzamelen en gebruiken van persoonlijke informatie van Nederlanders. Daarom willen wij dat altijd kritisch en secuur wordt omgegaan met persoonsgegevens en andere informatie.

Justitie

Nederland is een rechtsstaat. Dat betekent dat iedereen zich aan de wet moet houden. Een efficiënte en daadkrachtige criminaliteitsbestrijding kan niet zonder goede en onafhankelijke rechtspraak. Ook de positie van slachtoffers moet door de rechtsstaat beschermd worden. Slachtoffers verdienen bij een strafzaak de meeste aandacht. Niet de daders. Samen met de democratie is de rechtsstaat een van de bouwstenen van moderne, vrije landen zoals Nederland. Daarom zullen we de rechtsstaat altijd beschermen.

■ De samenleving moet worden beschermd tegen zware criminelen. Om te voorkomen dat voor vreselijke misdrijven te lage straffen worden opgelegd, willen we dat de maximale gevangenisstraffen voor moord en doodslag worden verhoogd. Voor doodslag van 15 naar 30 jaar en voor moord van 30 naar 40 jaar. Zware zedendelicten vragen om duidelijkheid in de strafoplegging. Daarom is het wenselijk om zeker bij recidive een hogere strafeis op te leggen. Wij willen dat vormfouten van het OM en de politie hersteld kunnen worden.

■ Criminelen worden nu automatisch vrijgelaten als ze twee derde van hun straf hebben uitgezeten. Iemand die een gevangenisstraf krijgt moet deze voor de volledige duur uitzitten. Om te voorkomen dat iemand zomaar terugkeert in de samenleving willen wij de voorwaardelijke invrijheidstelling aan het einde van de gevangenisstraf behouden, maar in tijd verkorten. Het automatisme dat iemand na tweederde van de straf hiervoor in aanmerking komt verdwijnt. Om in aanmerking te komen voor voorwaardelijke invrijheidstelling is goed gedrag in ieder geval een voorwaarde, het kan nooit een vanzelfsprekendheid zijn.

■ Voor de maatschappij is het van groot belang dat wordt voorkomen dat criminelen na hun gevangenisstraf weer de fout in gaan. Een baan geeft daarop de beste kans. Daarom willen wij dat gevangenen een gerichte vakopleiding kunnen volgen en verplicht moeten werken in de gevangenis. Dit vergroot de kansen op de arbeidsmarkt na hun vrijlating.

■ Jeugdbendes veroorzaken overlast. Soms zijn ze zelfs ronduit crimineel. Wij willen dat deze jongeren en hun ouders blijvend onder druk worden gezet door ze te kennen en aan te spreken, door verkeerd gedrag te bestraffen en ze voor de schade die ze veroorzaken te laten betalen. Tegelijkertijd geven we ze de kans om op het rechte pad te komen, met opleidingen, stages, werk, begeleiding en zorg. Het aantal jeugdbendes is al flink verminderd. Daar moeten we bovenop blijven zitten. We willen al op jongere leeftijd ingrijpen, ook bij kinderen onder de twaalf jaar oud. Zij kunnen bijvoorbeeld leren hoe ze moeten omgaan met agressie. Een eventuele sluiting van justitiële jeugdinstellingen moet niet alleen gebaseerd zijn op bedrijfseconomische redenen, maar ook inhoudelijke afwegingen. De aanwezige specialistische kennis in de jeugdinstellingen is hierbij doorslaggevend.

■ Iedereen wil dat zijn kind veilig opgroeit in ons land. Als ouder kun je je haast niks ergers voorstellen dan dat je kind slachtoffer zou worden van seksueel misbruik. Alles moet dan ook in het werk gesteld worden om minderjarigen te beschermen tegen misbruik door pedoseksuelen. Dat vraagt soms om ongebruikelijke middelen, zeker ook op het internet. Politieagenten kunnen zich online voordoen als minderjarige jongens of meisjes. Zulke 'lokpubers' maken het voor de politie veel makkelijker om pedoseksuelen op te sporen. Wij willen dit middel daarom vaker inzetten.

■ Coffeeshops zijn in Nederland toegestaan, maar tegelijkertijd moet hinder en overlast voor omwonenden worden voorkomen door tegen die overlast te blijven optreden. Wij willen coffeeshops die overlast geven altijd onmiddellijk sluiten. Terwijl de verkoop van cannabis aan de voordeur wordt gedoogd, is de inkoop daarvan nu illegaal. Wij willen van die vreemde situatie af en het beleid rond softdrugs slimmer reguleren. Het is tijd om het gehele domein van en rondom softdrugs opnieuw in te richten. Die herinrichting kan alleen landelijk plaatsvinden. Gemeenten moeten zo snel mogelijk stoppen met experimenteren met wietteelt.

■ Voor veel conflicten tussen mensen is het eigenlijk niet nodig om naar de rechter te gaan. Toch gebeurt dat nu nog wel vaak. Wij stimuleren daarom de inzet van mediation en andere alternatieven voor de rechter. In veel gevallen scheelt dat tijd, geld en frustratie en leidt het vaker tot een voor alle partijen bevredigende uitkomst. Mediation neemt bovendien druk weg bij de rechterlijke macht.

■ We moeten ons sterk blijven maken voor de rechten van slachtoffers. Dat hebben we in het verleden gedaan en dat zullen we consequent blijven doen in de toekomst. Voor de belangen van het slachtoffer moet wat ons betreft net zo veel aandacht zijn als voor de belangen van de verdachte en de belangen van het Openbaar Ministerie. Daarom willen wij dat bij elk deel van het nieuwe Wetboek van Strafvordering expliciet aandacht wordt besteed aan de versterking van de positie van het slachtoffer. Om slachtoffers en nabestaanden adequate toegang te geven tot deze versterkte positie, wordt de laagdrempelige rechtsbijstand voor hen verder geprofessionaliseerd. Zo wordt recht gedaan aan de belangen van slachtoffers en nabestaanden. Slachtoffers van diefstal worden vaker tweemaal bestolen, eenmaal door de dief en eenmaal door ons rechtssysteem. Iemand die zijn gestolen goed terugvindt blijkt vaak geen rechtmatige eigenaar meer te zijn als dit goed ter goeder trouw door een ander is gekocht. Daar moet een eind aan worden gemaakt.

■ Het huidige financieringsmodel voor de rechtspraak (output-financiering) moet behouden blijven. De rechtspraak krijgt een geldbedrag afhankelijk van de hoeveelheid vonnissen die wordt gewezen. Dit model heeft een einde gemaakt aan de stijgende kosten voor de rechtspraak. Op dit moment stelt de rechtspraak een eigen begroting op die wordt bekostigd vanuit het ministerie.
Dat systeem wijzigen is een recept voor nieuwe kostenoverschrijdingen. Maar perverse prikkels in de bekostigingssystematiek, zoals het voorrang geven aan makkelijke zaken boven zware zaken, moeten worden voorkomen. Wij zetten ons blijvend in voor een onafhankelijke, toegankelijke en efficiënte rechtspraak. Wij willen het College van Beroep voor het bedrijfsleven en de Centrale Raad van Beroep op termijn samenvoegen met de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Fraude en corruptie komen overal voor. De overheid lijdt schade door misbruik van overheidsvoorzieningen, maar ook ondernemers en consumenten worden benadeeld door fraude, corruptie en oplichting. Fraude en corruptie zijn gewoon fout en moeten integraal hard worden aangepakt.

Emancipatie en discriminatie

In Nederland heb je de vrijheid om te zijn wie je wilt zijn. We maken geen onderscheid tussen hetero's, homo's, biseksuelen en transgenders. Je mag houden van wie je wilt houden. We vinden het normaal als twee mannen hand in hand lopen. Of twee vrouwen. Die vrijheid neemt niemand ons af. Waar grenzen worden overschreden, mag je van de overheid verwachten dat onze waarden worden beschermd. Bijvoorbeeld door op te treden wanneer een homostel uit de buurt dreigt te worden weggepest. Emancipatie en het beschermen van onze verworvenheden hebben continu onze aandacht nodig.

■ In Nederland is iedereen gelijkwaardig. Of je nu man of vrouw, homo of hetero, autochtoon of allochtoon bent. Discriminatie is uit den boze. De vrijheid om te zijn wie je bent, betekent ook de vrijheid om te denken wat je wilt. Wij zijn daarom tegen een gedachtenpolitie, hoe intens we het ook met sommige mensen oneens kunnen zijn. Om tegen discriminatie te strijden, willen wij inzetten op voorlichting, onderwijs en handhaving van de wet.

■ Emancipatie en diversiteit kun je niet afdwingen via wetten. Wij zijn daarom tegen wettelijk verplichte quota voor bijvoorbeeld het aantal vrouwen, allochtonen of arbeidsgehandicapten dat organisaties in dienst moeten nemen. Diversiteit is in het eigen belang van organisaties omdat ze dan simpelweg beter presteren. Dit wordt ook door steeds meer organisaties onderkend en toegepast. Daarbij moeten de talenten en capaciteiten van mensen centraal staan, niet hun geslacht, afkomst of beperking. Als je een beperking hebt, bieden wij wel begeleiding op de werkvloer of een vergoeding voor aanpassing van de werkplek aan. Zo vergroten we de kans op een baan.

■ Het familierecht moet aangepast worden aan de huidige tijd. Veel wetten zijn gebaseerd op het traditionele gezin, terwijl er tegenwoordig ook veel gezinnen zijn met bijvoorbeeld homoseksuele ouders of stiefouders. Daarnaast vinden we het belangrijk dat vaders en moeders gelijke rechten en plichten hebben ten opzichte van hun kinderen. Niet alleen op papier, maar ook in de praktijk. Daarom moeten ook ongehuwde vaders bij het erkennen van hun kind direct het gezag over het kind krijgen. Het is niet meer van deze tijd dat de vader en moeder alleen dezelfde rechten over hun kind hebben als ze getrouwd zijn. De belangen van kinderen die worden geboren uit draagmoederschap en de belangen van hun wensouders en de draagmoeder moeten beter worden geborgd en ruimer worden toegestaan dan nu. Als ouders besluiten uit elkaar te gaan en de rechter een omgangsregeling voor het kind heeft uitgesproken, moeten beide ouders zich hieraan houden. Dit is van groot belang voor het kind. Daarom willen we dat er één rechter voor een gezin wordt aangesteld voor de hele procedure.

■ Het traditionele kostwinnersmodel is achterhaald. Binnen een relatie zijn partners al jaren zelf verantwoordelijk voor hun eigen financiële zelfstandigheid. Wij willen dan ook dat de wet met de tijd meegaat en vinden dat er na een scheiding minder lang partneralimentatie hoeft te worden betaald. De helft van het aantal jaren dat het huwelijk heeft geduurd met een maximum van vijf jaar. Verlaging van de partneralimentatie stimuleert de ontvanger om na de echtscheiding zelf aan het werk te gaan.

■ Het al dan niet toestaan van bloeddonaties willen wij bepalen op basis van seksueel risicogedrag in plaats van seksuele geaardheid. We willen het al dan niet toestaan van bloeddonaties binnen de beschikbare mogelijkheden bepalen op basis van testen van het bloed. Op die manier word je niet beoordeeld op wie je bent of van wie je houdt, maar op basis van gezondheidsrisico's en de keuzes die je zelf maakt.

Immigratie

De afgelopen jaren is Nederland getuige van een grote migratiestroom richting Europa. Tienduizenden mensen die na betaling van mensensmokkelaars op gammele bootjes stappen, op zoek naar een beter leven. Mensonterende taferelen. Bij aankomst in Europa reizen deze mensen begrijpelijkerwijs door naar de plek waar zij verwachten een goed leven te kunnen vinden. Deze migratiegolf is niet voorbij. De wereldbevolking groeit de komende decennia namelijk explosief, vooral in het Midden-Oosten en in Afrika. Velen zullen ook op zoek gaan naar betere (economische) omstandigheden. Ons land voelt daar nu al dagelijks de consequenties van. Niet alleen zien wij dat er een einde komt aan de hoeveelheid opvangplekken die gemeenten kunnen organiseren, ook op andere vlakken zien wij dat het einde van de draagkracht van onze samenleving in zicht is. Het gevoel van onbehagen groeit en de druk op onze sociale voorzieningen is groot. Wij kunnen maar een beperkt aantal mensen een echte toekomst bieden. En we kunnen hier niet alle problemen van de wereld oplossen. Het huidige migratiesysteem is dan ook onhoudbaar.

- Iedere vluchteling heeft recht op een veilig heenkomen, maar dat hoeft niet per definitie binnen Europa te zijn. We willen niet langer machteloos toekijken hoe mensen dagelijks verdrinken in de Middellandse Zee. Daarom zorgen we voor voldoende veilige en goede opvang in de regio zelf, zodat we asielaanvragen in Europa overbodig maken. Dit betekent wel dat we moeten investeren in betere en duurzame opvang in die regio. Het geld dat we nu aan opvang in Europa uitgeven, kunnen we daar veel efficiënter besteden. Zo helpen we levensgevaarlijke routes van mensensmokkelaars en problemen in onze eigen samenleving te voorkomen.

- Het creëren van adequate opvang in de regio biedt een oplossing voor vluchtelingen die bescherming nodig hebben. Om die oplossing ook duurzaam te maken, zullen de landen waar deze opvang wordt geboden vluchtelingen de mogelijkheid moeten bieden een (tijdelijk) bestaan in hun land op te bouwen. Ontwikkelingshulp, handelsovereenkomsten, verdragen en visaverstrekking zullen worden ingezet om zowel de uitvoering van dit beleid te ondersteunen als de medewerking eraan te verzekeren. Uiteraard is alles erop gericht om mensen zo snel als het kan naar het land van herkomst te laten terugkeren.

- Wij willen controle krijgen over de migratiestromen. Met adequate opvang in de regio maken we asielaanvragen in Europa overbodig voor mensen van buiten Europa. Met die aanvragen willen we dan ook stoppen. Wel kunnen we in extreme situaties inspringen door vluchtelingen uit te nodigen om zich in Europa te vestigen. Zo houden we regie op de instroom.

- Voorkomen moet worden dat alleenstaande minderjarige vreemdelingen het slachtoffer worden van slechte keuzes van hun ouders of van mensensmokkelaars. Daarom willen we dat zij zo snel mogelijk worden herenigd met hun familie in het land van herkomst, of worden ondergebracht in een opvangvoorziening in het land van herkomst.

- Zolang er nog asiel kan worden aangevraagd in Europa, willen we het stapelen van asielaanvragen stoppen. Dat doen we door ervoor te zorgen dat herhaalde aanvragen verkort worden afgedaan en het beroep niet in Nederland mag worden afgewacht. Hoger beroep bij herhaalde aanvragen willen we afschaffen. Verblijf in Nederland kan zo niet worden gerekt. Gemeenten die uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen toch opvang bieden en daarmee deze mensen valse hoop geven moeten hiervoor een boete krijgen.

- Asielzoekers moeten zo snel mogelijk uitsluitsel krijgen over hun aanvraag. Asielzoekers die te horen hebben gekregen dat zij niet in Nederland mogen blijven, moeten zo snel mogelijk terugkeren naar hun land van herkomst. Voor migranten uit veilige landen is hier geen plek. Daarom moeten we ervoor zorgen dat landen hun eigen onderdanen ook daadwerkelijk terugnemen. Ook medewerking hieraan kunnen we als voorwaarde stellen bij ontwikkelingshulp, handelsrelaties en het sluiten van verdragen. Ook willen we in EU-verband gezamenlijk landen onder druk zetten.

■ Wij accepteren niet dat mensen die zelf op de vlucht zijn voor geweld in eigen land, zich hier in opvanglocaties schuldig maken aan discriminatie, pesterijen en bedreigingen. Kwetsbare groepen zoals homoseksuelen en christenen moeten hiertegen worden beschermd. Door de daders apart te zetten en niet de slachtoffers. Tegen de daders wordt aangifte gedaan. Zij worden in een streng, sober regime geplaatst en er wordt, waar mogelijk, versneld aan hun vertrek gewerkt. De kernwaarden van onze maatschappij en de vrijheden waarvoor wij staan moeten vanaf het begin duidelijk zijn. Zo beschermen we de slachtoffers en maken we duidelijk welk gedrag we in Nederland niet accepteren.

■ Iedereen beseft hoe moeilijk het is als een gezin met kinderen te horen heeft gekregen dat het niet in Nederland mag blijven. Maar als dit na een zorgvuldige procedure toch het oordeel van de rechter is, dan is het in het belang van de kinderen om terug te keren en een toekomst op te bouwen in het land van herkomst. Het is niet in hun belang om in Nederland in de illegaliteit te leven. Wij willen ervoor zorgen dat in de toekomst zo min mogelijk gezinnen in deze situatie terechtkomen. Dan past het niet om een regeling te hebben waardoor gezinnen de hoop houden dat zij een vergunning kunnen krijgen, als zij maar lang genoeg met kinderen een illegaal bestaan leiden in Nederland. Daarom willen we de regeling kinderpardon afschaffen.

■ Uitgeprocedeerde asielzoekers zijn geen vluchtelingen. Zij hebben alle procedures doorlopen, zijn definitief afgewezen en moeten daarom Nederland verlaten. Dit zijn uitspraken van Nederlandse rechters waar zij, net als iedereen, naar moeten luisteren. Ook gemeenten moeten hier gehoor aan geven, door gemeentelijke opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen te beëindigen. Gemeentelijke opvang neemt de prikkel voor vertrek weg en geeft een verwarrend signaal af. Het is niet eerlijk om deze mensen valse hoop te bieden. Zij hebben er zelf voor gekozen om naar Nederland te komen en het is ook hun verantwoordelijkheid om weer te vertrekken. Deze verantwoordelijkheid mag niet worden afgeschoven op de samenleving. Het is ontoelaatbaar dat rechterlijke uitspraken worden genegeerd door overheden.

■ Wij willen ervoor zorgen dat mensen die geen echte vluchteling zijn en mensen die hier illegaal verblijven ook echt ons land verlaten. Daarom willen we illegaal verblijf - en het faciliteren daarvan - strafbaar stellen. Zo kunnen we voorkomen dat bijvoorbeeld gemeenten toch opvang bieden en op die manier verkeerde verwachtingen scheppen en tegenstrijdige signalen afgeven aan deze mensen over hun kansen in Nederland.

■ Het kan natuurlijk voorkomen dat de liefde van je leven geen Nederlander is, maar dat je wel in Nederland wilt gaan samenwonen. Dat heeft alleen zin als je partner ook volwaardig gaat deelnemen aan de Nederlandse samenleving. Daarom stellen we een aantal eisen aan zijn of haar leeftijd, inkomen, taalbeheersing en inburgering. Wij verwachten ook dat hij of zij zich heeft verdiept in Nederland en positief tegenover onze samenleving staat. In EU-verband willen we regelen dat deze eisen worden aangescherpt en dat het niet voldoen aan de eisen leidt tot afwijzing of intrekking van de verblijfsvergunning. Het moet onmogelijk worden om de Nederlandse regels op het gebied van gezinshereniging te omzeilen door verblijf in een andere EU-lidstaat.

Integratie

Onze samenleving is gebouwd op de Verlichting en liberale tradities die hebben geleid tot een vrije en tolerante samenleving. Een samenleving waarin iedereen gelijkwaardig is, ongeacht je geslacht, seksuele geaardheid of geloof. Waarin je het recht hebt om zelf te beslissen over zaken van leven en dood, zoals abortus of euthanasie. Een samenleving waarin tolerantie naar andersdenkenden de norm is en kerk en staat gescheiden zijn. Waarin je kunt kiezen welk geloof je wilt belijden, en ervoor kunt kiezen om niet te geloven. Wij staan voor een samenleving waarin iedereen meedoet. Iedereen, of je nu christen, jood, moslim, atheïst of boeddhist bent. Of je hier nu wel of niet geboren bent. Als je onze vrijheden omarmt, dan hoor je er gewoon bij. Dan word je een onderdeel van ons, van Nederland. Zo zijn er in Nederland heel veel migranten die hun eigen weg hebben gevonden en zijn geïntegreerd in onze samenleving. Dat hebben mensen zelf gedaan. Zij hebben de kansen gegrepen die Nederland biedt. Wij vinden dat we dat ook mogen verwachten. Net zoals zij mogen verwachten dat discriminatie altijd wordt bestreden.

- Een geslaagde inburgering is de sleutel naar een volwaardige plek in de Nederlandse samenleving. Voor volwassen migranten, maar ook voor hun kinderen. De wil om in te burgeren kan alleen vanuit mensen zelf komen, niet vanuit de overheid. Wij zien inburgering daarom ook als de eigen verantwoordelijkheid van nieuwkomers. Zij moeten het dus ook zelf betalen, niet de Nederlandse belastingbetaler. Wel is er een sociaal leenstelsel beschikbaar.

- Inburgering van nieuwkomers zorgt ervoor dat zij zo goed mogelijk hun weg vinden in onze samenleving. De taal leren. Aan de slag kunnen. Dat voorkomt hoge druk op onze sociale voorzieningen. Wij kunnen het ons niet veroorloven dat grote groepen nieuwkomers niet kunnen meekomen in onze maatschappij en bijvoorbeeld in een uitkering terechtkomen. Aan nieuwkomers mogen daarom eisen worden gesteld. En als zij zich niet aan die eisen houden, willen we dat daar ook consequenties aan worden verbonden. Nieuwkomers die verwijtbaar niet voldoen aan hun inburgeringsplicht, laten zien dat zij geen deel uit willen maken van onze samenleving. Wij vinden het logisch dat dit consequenties heeft. Zoals het verliezen van de verblijfsvergunning, geen sterkere verblijfsstatus kunnen krijgen, geen Nederlander kunnen worden of geen uitkering meer krijgen.

- Wie de Nederlandse taal beheerst, heeft een betere kans om een bestaan in ons land op te bouwen. Wij vinden het daarom vanzelfsprekend dat nieuwkomers er zelf voor zorgen dat zij Nederlands leren spreken, verstaan, lezen en schrijven. Wie geen inspanning levert om onze taal te leren, krijgt geen bijstandsuitkering.

- Het Nederlanderschap is een groot goed, iets om trots op te zijn. Een status die rechten en plichten met zich meebrengt. Om Nederlander te worden, moet je een substantiële periode in Nederland hebben verbleven en die periode hebben gebruikt om in de samenleving te integreren. Hier wordt nog onvoldoende aan voldaan. Mensen die niet of nauwelijks aan onze samenleving hebben bijgedragen, kunnen nu toch Nederlander worden. Wij vinden dat je het Nederlanderschap moet verdienen en daarom willen we de voorwaarden aanscherpen. De termijn voor naturalisatie moet worden verlengd naar tien jaar. Een (te groot) beroep op een uitkering moet bovendien een reden kunnen zijn om het verzoek tot naturalisatie af te wijzen. Verder moet het openbare-orde-criterium worden aangescherpt, ook voor minderjarigen die ernstige misdrijven hebben gepleegd.

- Integreren betekent dat je je aanpast aan de maatschappij, aan haar normen en waarden. In onze samenleving vinden wij het van belang dat we elkaar open tegemoet treden. Een boerka of een bivakmuts verhindert dat. Het geeft mensen een gevoel van onveiligheid als ze niet weten wie ze tegenover zich hebben. In de openbare ruimte staat het belang van veiligheid en elkaar open tegemoet treden voorop. Daarom willen wij een algeheel verbod op gezichtsbedekkende kleding in het openbaar.

- Onze kernwaarden mogen niet onder druk komen te staan door aanvallen vanuit islamitisch-extremistische hoek. Daarom willen we haatpredikers van binnen en buiten de Europese Unie weren uit Nederland. Een zwarte lijst kan daaraan bijdragen. Ook willen we dubieuze buitenlandse financieringsstromen naar religieuze instellingen in Nederland aanpakken. Datzelfde geldt voor dergelijke stromen naar andere organisaties die haaks staan op de fundamentele vrijheden in Nederland. Inwoners van ons land moeten zich altijd veilig kunnen onttrekken aan hun (geloofs-) gemeenschap. De overheid zorgt ervoor dat ook afvalligen beschermd worden tegen bedreiging en indoctrinatie van (religieuze) groepen.

- Daarnaast mag religie nooit een rechtvaardiging zijn voor de ondermijning van onze vrije liberale samenleving. De vrijheid van godsdienst is een essentiële pijler van ons land en staat niet voor niets in de grondwet. Dit betekent echter niet dat we toestaan dat mensen onder de noemer van godsdienstvrijheid onze samenleving ontwrichten. Religieuze genootschappen hebben nu een wettelijke uitzonderingspositie, waardoor zij niet verboden kunnen worden. Wij willen dat religieuze genootschappen die de democratie ondermijnen, als uiterste maatregel, wel degelijk verboden kunnen worden.

Buitenlandse Zaken

Als Nederlanders staan we midden in de wereld. Die open houding heeft ons veel opgeleverd. Handel en een netwerk aan goede relaties met andere landen brengen ons stabiliteit en voorspoed. Dat willen we graag zo houden. Tegelijkertijd beseffen wij dat onze verworvenheden niet vanzelfsprekend zijn. De wereld is continu in beweging. Machtsverhoudingen verschuiven – geografisch, financieel en militair – en daarmee ook de kansen en bedreigingen waarmee we worden geconfronteerd. Denk aan de opkomst van China, Rusland dat zich roert, grote onrust in het Midden-Oosten en een explosieve bevolkingsgroei in Afrika. Destructieve oorlogen aan de randen van Europa, agressieve grootmachten, terrorisme en grootschalige migratiestromen kunnen ook onze vrijheid in Nederland ontwrichten. Daarom willen wij een realistisch buitenlands beleid gericht op het indammen van die bedreigingen, zodat kansen kunnen worden benut en Nederland het land blijft waar we ons thuis voelen. We staan niet alleen in dat streven. Integendeel, we trekken op met onze trouwe bondgenoten binnen de NAVO en zijn actief in internationale samenwerkingsverbanden zoals de EU, VN en OVSE. Voor al deze samenwerkingsverbanden en de EU in het bijzonder geldt dat zij in dienst staan van onze vrijheid, veiligheid, welvaart en manier van leven. Waar dat voordelen oplevert, werken we intensief één op één samen met andere landen, zoals in militair opzicht met bijvoorbeeld de Belgen, Fransen, Duitsers en Britten. Maar die samenwerking brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. De veiligheidsparaplu die de Verenigde Staten ons decennialang heeft geboden, is niet langer vanzelfsprekend. De Amerikanen verschuiven hun blik richting Azië, waardoor wij zelf meer garant moeten gaan staan voor de eigen veiligheid. Het Nederlandse belang moet hierbij leidend zijn, waarbij we tegelijkertijd de ontwikkeling van de inter-nationale rechtsorde bevorderen. De uitkomst telt, niet de mooie woorden daaromheen. Als we bij het veiligstellen van strategische belangen zaken moeten doen met ondemocratische regimes met een ander wereldbeeld, dan moeten we dat niet schuwen. Soms is dat de enige manier om migratiestromen verder in te dammen of terroristische aanslagen in ons land te voorkomen. Ook zo beschermen we onze vrijheid en veiligheid.

■ Een realistisch buitenlands beleid dat uitgaat van onze eigen kracht vraagt om heldere keuzes. Nederland kan niet alles altijd en overal doen. De kracht van een effectief buitenlands beleid zit in selectiviteit: vooral daar actief zijn waar onze belangen op het spel staan en waar we het verschil kunnen maken. Dat betekent naast handel een sterke focus op migratie en terrorisme in de ring rond Europa, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. We verliezen andere gebieden natuurlijk niet uit het oog. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkelingen in de Zuid-Chinese Zee, maar ook het gebied rond de Noordpool, waar het ontstaan van een nieuwe vaarroute grote kansen biedt voor de (handels)positie van ons land.

■ Onze beste veiligheidsgarantie is een eendrachtig bondgenootschap dat klaarstaat als het nodig is: de NAVO, de hoeksteen van ons veiligheidsbeleid. Wij willen de kracht van dit bondgenootschap niet op het spel zetten en willen dus geen overhaaste uitbreidingen van de NAVO. De kern van de NAVO-samenwerking is artikel 5 van het Handvest: een gewapende aanval tegen een of meer van de lidstaten zal als een aanval tegen allen worden beschouwd. In die gevallen worden lidstaten geacht elkaar bij te staan. Daarin ligt de kracht van het bondgenootschap.

■ Een slagvaardig diplomatiek netwerk moet in dienst staan van onze veiligheid en handel. Een realistisch buitenlands beleid betekent namelijk niet dat we ons terugtrekken achter de dijken. Integendeel. Om overal ter wereld effectieve diplomatie te kunnen bedrijven, willen we onze ambassades versterken in landen waar economische kansen of juist bedreigingen voor onze veiligheid liggen. Speciale aandacht gaat uit naar onze traditionele bondgenoten, naar landen in de ring rond Europa en naar opkomende economieën. Thema's waarop we ons primair concentreren, zijn veiligheid, migratie, terrorisme en handel. Om zo veel mogelijk te bereiken, werken we intensief samen met andere Europese lidstaten.

■ Het wereldwijd kunnen beschikken over goede diplomaten stelt ons ook in staat om ons overal ter wereld sterk te maken voor individuele mensenrechten, in de breedste zin van het woord. Daarbij staat de effectiviteit van wat we doen centraal. Dat betekent dat mensenrechten niet bepalen met welke landen we relaties onderhouden, maar dat we ons wel sterk maken voor die rechten binnen de relaties die we hebben.

■ Eén van onze meest zwaarwegende belangen is het hebben van veilige, sterke buitengrenzen. Als dat niet op orde is, raakt dat direct onze veiligheid en stabiliteit. De bewaking van de Europese buitengrenzen moet daarom verder worden versterkt, inclusief verdere militaire inzet van onder meer marine en marechaussee. Fregatten pikken migranten en vluchtelingen daarbij niet langer op om ze vervolgens af te zetten in Europa, maar brengen hen terug naar de kust. Vervolgens worden ze in die regio opgevangen. Door opvang in de regio effectief vorm te geven, kunnen de migratiestromen flink worden teruggebracht. Ook het risico dat terroristen zich in die migratiestromen mengen om aanslagen in Europa te plegen, wordt daardoor kleiner.

■ Wij willen dat internationale verdragen actief worden onderhouden, altijd specifiek geformuleerd zijn en aansluiten op de moderne tijd. Daardoor is minder interpretatie door rechters nodig en weet iedereen waar die aan toe is. Vooral internationale mensenrechten moeten voortaan concreter worden geformuleerd. Het zorgt bijvoorbeeld voor veel onrust dat levenslang niet meer écht levenslang mag zijn, op basis van een verdragsbepaling waarmee Nederland nooit bedoeld heeft om deze straf af te schaffen. Nederlanders hebben er recht op om te weten wat de consequenties van een internationaal verdrag zijn en dit kan het draagvlak vergroten. Verdragen die hier niet aan voldoen moeten worden aangepast of opgezegd. De directe doorwerking van ieder verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties moet worden afgeschaft.

Europa

Voor Nederland liggen de grootste economische kansen in de landen om ons heen. We zijn daarom groot voorstander van een vrije markt in Europa. Voor die vrije markt hebben we open grenzen nodig. Dan kunnen Nederlandse bedrijven hun goederen vanaf Schiphol en de Rotterdamse haven namelijk snel en makkelijk overal binnen de Europese Unie (EU) afleveren en verkopen. Dit levert ons banen en welvaart op. Maar open binnengrenzen werken alleen met goed bewaakte Europese buitengrenzen. Zeker nu deze grenzen onder spanning staan door de instroom van vluchtelingen en migranten en de voortdurende dreiging van terrorisme. Als we onze markt, maar zeker ook onze vrijheid willen beschermen, moeten we de economie laten groeien en terrorisme en agressie bestrijden. Dat gaat het beste als we dat samen doen met andere landen. De EU moet haar waarde bewijzen op grensoverschrijdende thema's zoals de interne markt, migratie, energiezekerheid en klimaatverandering. Krachtig en geloofwaardig beleid op al deze punten zorgt niet alleen voor economische groei en welvaart, maar beschermt ook onze veiligheid en manier van leven. Er valt echter nog veel te verbeteren aan de huidige EU. Het geloof in een goed werkende unie, die zich richt op deze hoofdzaken, is de afgelopen jaren onder druk komen te staan. Onnodige bemoeienis vanuit de EU wekt terecht irritatie op bij mensen. Hetzelfde geldt voor landen die wel profiteren van samenwerking, maar vervolgens gemaakte afspraken aan hun laars lappen. Ook de EU zelf dient niet te marchanderen met regels. Om effectief te kunnen samenwerken, moet iedereen erop kunnen vertrouwen dat afspraken worden nagekomen en dat voor iedereen overal dezelfde regels gelden. Dat is niet alleen helder, maar ook eerlijk. Samenwerking binnen de EU kan vervolgens weer exclusief gaan over waar zij voor is bedoeld: het verhogen van de welvaart en de kwaliteit van leven voor haar inwoners.

- Om relevant te zijn en te blijven moet de Europese Unie zich alleen maar richten op belangrijke, grensoverschrijdende kerntaken: interne markt, internationale handel, energie en klimaat en migratie. Wat we in Nederland beter zelf kunnen, blijven we ook zelf doen. Brussel moet zich in ieder geval niet bemoeien met nationale aangelegenheden zoals pensioenen, zorg, wonen, ruimtelijke ordening, belastingen en uitkeringen. Dat regelen we in Nederland zelf. Elke nieuwe belasting die direct door Brussel wordt geheven, wijzen wij af.

- Om de wereld voor te blijven of te kunnen bijbenen, moet de Europese Unie durven op te treden. Dat betekent doortastend zijn. Als belangrijke besluiten voor Nederland uitblijven omdat we het onderling niet eens kunnen worden, gaan we met een kleiner gezelschap van gelijkgestemde landen verder. Wij zijn voor een Europa van verschillende snelheden en bestemmingen.

- Een gezamenlijk buitenland- en veiligheidsbeleid juichen wij toe op die terreinen waar dat meer effect heeft dan afzonderlijk optreden. Denk bijvoorbeeld aan het indammen van migratiestromen en nauwere samenwerking bij de bestrijding van terrorisme. Een strenge bewaking van onze buitengrenzen is hierbij van groot belang.

- Europese voorstellen beoordelen we op kwaliteit, kwantiteit, proportionaliteit en subsidiariteit. Brussel moet regels opstellen die de economie stimuleren en de veiligheid verbeteren. Bestaande regels die dit in de weg staan, worden in kaart gebracht door de Europese Commissie en vervolgens geschrapt of aangepast.

- Voorstellen worden tijdens de onderhandelingen tussen de landen en het Europees Parlement vaak zo sterk aangepast dat onduidelijk is wat de gevolgen zijn voor bijvoorbeeld het midden- en kleinbedrijf. Het is belangrijk dat gedurende het gehele besluitvormingsproces constant de kwaliteit en de gevolgen van wijzigingen op een onafhankelijke wijze worden getoetst. Nieuwe regels uit Europa moeten een duidelijke toegevoegde waarde hebben en helder zijn voor iedereen.

■ Samenwerking is niet vrijblijvend en regels zijn er om door iedereen te worden nageleefd. Te vaak zien we dat EU-lidstaten zich niet houden aan regels of begrotingsafspraken, maar vervolgens niet worden teruggefloten. Andere lidstaten ondervinden daar nadeel van. Aan die onbalans moet een einde worden gemaakt. Landen die stelselmatig hun afspraken niet kunnen of willen nakomen, moeten hiervoor verantwoording afleggen en harder worden aangepakt. Als dat geen effect heeft, doen ze definitief niet meer mee. Afspraken en regels zijn het fundament van de Europese samenwerking. Alle landen zijn er bij gebaat als die regels strikt worden gehandhaafd.

■ De interne markt is de hoeksteen van de Europese samenwerking en van groot belang voor een handelsland als Nederland. Dit geldt zowel voor een fysieke interne markt, als een digitale interne markt. Die interne markt staat of valt met eerlijke concurrentie. Daarom willen wij dat er strenger wordt opgetreden tegen landen die hun eigen bedrijven beschermen tegen de gezonde concurrentie uit andere lidstaten. Aan protectionisme moet een einde komen. Bij schendingen van de interne markt moet de Europese Commissie een effectieve scheidsrechter zijn en juridische maatregelen nemen tegen die landen. Nederland dient dat zelf ook te doen in gevallen waarin Nederlandse bedrijven door buitenlandse overheden worden tegengewerkt als ze in die landen zaken willen doen. Om onze eigen ondernemers niet zelf in de wielen te rijden, voeren we Europese regels bovendien niet extra streng uit in Nederland.

■ Uitbreiding van de Europese Unie is geen doel op zich. Op dit moment is er een pauze ingelast voor verdere uitbreiding. De interne uitdagingen van Europa zijn veel te groot om nu weer nieuwe lidstaten op te nemen. Wij willen in de toekomst ook nadrukkelijk laten meewegen of niet alleen de kandidaat-lidstaat, maar ook Europa zelf, klaar is voor een uitbreiding. Toetredingsregels worden niet soepeler gemaakt. Momenteel voldoet geen enkele kandidaat-lidstaat aan die regels. Daar zal de komende jaren geen verandering in komen. Samenwerking met landen buiten de Europese Unie – zoals het EU-nabuurschapsbeleid en associatieakkoorden – is nadrukkelijk géén opstap naar lidmaatschap.

■ Wanneer het Verenigd Koninkrijk de onderhandelingen start over een vertrek uit de EU, is het in het belang van Nederland om in te zetten op zeer nauwe samenwerking met het Verenigd Koninkrijk op het gebied van economie en veiligheid. Dit kan in EU-verband worden geregeld, maar ook daarbuiten. Denk bijvoorbeeld aan bilaterale samenwerking tussen onze veiligheidsdiensten in het belang van terrorismebestrijding. Ook is het belangrijk dat een sterke Nederlandse rol geborgd wordt binnen een toekomstige Europese Unie van 27 lidstaten, zonder het Verenigd Koninkrijk. De Europese Unie moet efficiënter en beter gaan werken en de afstand tot de burger verkleinen.

■ Wij willen de Europese meerjarenbegroting hervormen. Zo kunnen miljarden euro's worden vrijgespeeld voor minder Nederlandse afdrachten aan Brussel. Bovendien komt er dan ruimte vrij voor het versterken van onze concurrentiepositie en het stimuleren van innovatie. De financiering vindt plaats op basis van het bruto nationaal inkomen van ieder land. Bij de Brexit, maar ook bij het verlaten van de EU door andere landen, zal Europa haar begroting(en) zo moeten bijstellen dat met de bijdrage van de overgebleven landen kan worden volstaan. Daarbij wordt de bijdrage van Nederland niet verhoogd, maar de ambitie van de EU zo nodig naar beneden bijgesteld. We willen geen begroting meer waar 'geld op zoek is naar projecten', maar waar geld gaat naar zaken die echt nodig zijn. Daarom moeten we veel meer gebruikmaken van leningen, die moeten worden terugbetaald door de aanvragers van het project.

■ We beoordelen Europese samenwerking niet alleen op resultaten, maar ook op de manier waarop met geld wordt omgesprongen. We gaan zelf verstandig om met onze inkomsten en dus verwachten we dat ook van Brussel. De geldverspilling die gepaard gaat met dubbele vergaderlocaties (Brussel en Straatsburg) is ons dan ook een doorn in het oog. Het Europees Parlement kan en moet gewoon altijd op één locatie vergaderen. Voor de Raad van de Europese Unie geldt hetzelfde. Europese agentschappen en adviescomités waarvan het nut en de effectiviteit niet kunnen worden bewezen, moeten snel worden opgeheven.

■ Of de EU ook echt verstandig met geld omspringt, willen we eenvoudig kunnen controleren. De begroting moet transparanter en de verantwoording over de besteding van Europese gelden beter. Daarom willen wij dat iedere lidstaat jaarlijks een nationale verklaring kan tonen die bewijst dat Europees geld rechtmatig is besteed.

Defensie

Een realistisch buitenlands beleid kan niet bestaan zonder geloofwaardige militaire capaciteiten. De afgelopen jaren is de veiligheidssituatie aan zowel de Europese oost- als zuidgrenzen ernstig verslechterd. Onze krijgsmacht speelt een sleutelrol in de bescherming van onze vrijheid, veiligheid en manier van leven. We moeten pal staan voor onze waarden en vrijheden en bereid zijn deze te verdedigen. We moeten de confrontatie kunnen aangaan met diegenen die een bedreiging vormen en onze krijgsmacht inzetten om daar waar nodig met de vuist op tafel te slaan. Nederlandse militairen bewijzen hun waarde dagelijks met gevaar voor eigen leven. In Irak en Syrië strijden zij tegen de extremisten van IS, in verschillende Afrikaanse landen leveren zij een waardevolle bijdrage aan veiligheid en stabiliteit en aan de randen van Europa treden zij met man en macht op tegen mensensmokkelaars. Ook dichtbij huis, in Nederland zelf, wordt door diezelfde militairen dag en nacht over onze veiligheid gewaakt. Denk aan de marechaussees die in weer en wind kwetsbare personen, objecten en gebouwen beveiligen tegen terreurdreigingen en aan anti-terreur-eenheden die binnen zeer korte tijd in het gehele land inzetbaar zijn. In de komende jaren zal aan de intensieve inzet van onze troepen geen einde komen. Integendeel, een verslechterde veiligheidssituatie dwingt ons zeer alert te blijven. Omdat onze vrijheid en veiligheid ons zo dierbaar zijn, zullen we blijvend moeten investeren in een krijgsmacht die altijd paraat staat om onze vrijheid te verdedigen en belangen te behartigen. De Nederlandse defensie-uitgaven moeten toegroeien naar in ieder geval het Europees NAVO-gemiddelde. Dit gemiddelde zou moeten toegroeien naar de bondgenootschappelijk overeengekomen NAVO-norm.

■ Een veelheid aan dreigingen vraagt om een flexibel inzetbare en veelzijdige krijgsmacht die daar krachtig op kan reageren. De veiligheidssituatie – met de dreiging die uitgaat van Rusland, instabiliteit vanuit Noord-Afrika en het Midden-Oosten en een wankelend Venezuela op dertig kilometer van het Caribisch deel van ons Koninkrijk – laat een neerwaartse bijstelling van de huidige minimaal noodzakelijke capaciteit niet toe. Concreet betekent dit dat alle defensieonderdelen behouden moeten blijven: marine, luchtmacht, landmacht en marechaussee. We worden met verschillende soorten dreigingen geconfronteerd. Daarom moeten onze troepen kunnen optreden tegen traditionele legers, tegen nieuwe typen vijanden zoals terroristen en niet-statelijke strijders en tegen combinaties van die twee (hybride dreigingen). Onze krijgsmacht moet ook het Caribisch deel van ons Koninkrijk kunnen blijven beschermen tegen bedreigingen van buitenaf.

■ Een krijgsmacht die in staat is onze veiligheid en vrijheid te verdedigen, is niet gratis. Daarom willen wij fors meer investeren in Defensie. De afgelopen jaren zijn al structurele stappen gezet om Defensie financieel duurzaam en daarmee toekomstbestendig te maken. Daar moeten we mee doorgaan om ook in de toekomst een antwoord te hebben op de dreigingen en risico's die zich voordoen. Prioriteit heeft het volledig op orde brengen van de basis- en inzetgereedheid van de gehele krijgsmacht. Gevechtskracht, ondersteuning (logistiek, transport en medisch) en noodzakelijke vervangingsinvesteringen moeten tevens in balans worden gebracht.

■ Onze militairen verdienen het te weten waarvoor zij vechten. Bovendien dragen heldere taken bij aan hun effectiviteit. De absolute kerntaak van onze krijgsmacht is en blijft het verdedigen van ons eigen grondgebied en dat van onze bondgenoten in de NAVO en de EU. Soms zijn vredesmissies – waar ook ter wereld – de enige manier om ontwrichtende oorlogen te beëindigen. In dat geval vinden wij ze dus noodzakelijk. Onze militairen vervullen daarbij primair een militaire rol: wederopbouw en ontwikkelingstaken zijn niet hun belangrijkste verantwoordelijkheid. Missie is missie en vechten is vechten: wij zijn tegen het aanbrengen van allerlei extra voorbehouden en uitzonderingen die het optreden van onze militairen onnodig hinderen. Het heeft onze voorkeur als de missies waaraan Nederland deelneemt, worden gesteund door een resolutie van de VN-Veiligheidsraad. Maar we laten ons niet in een dwangbuis stoppen: als mensen op gruwelijke wijze worden vermoord of gemarteld of als onze eigen veiligheid en belangen in gevaar zijn, moeten we kunnen optreden zonder zo'n mandaat. Dat kan zeer legitiem zijn.

■ Om iedere tegenstander aan te kunnen op het moderne slagveld moeten we constant investeren in manschappen, nieuw militair materieel en innovaties. We vragen veel van onze militairen en daarom verdienen zij de beste spullen, waarmee zij hun taken veilig en effectief kunnen uitvoeren. Om over het beste en modernste materieel te kunnen beschikken, moet voldoende budget beschikbaar zijn. De behoeften van Defensie zijn leidend. Naast basiscapaciteiten – zoals gevechtsvliegtuigen, fregatten en infanterie – willen wij slim gekozen specialistische capaciteiten binnen onze krijgsmacht behouden.

■ Ontwikkelingen in cyberspace gaan razendsnel. Daarin moet Defensie meegaan en bij voorkeur vooroplopen. Cybercapaciteiten (zowel offensief als defensief) zijn onmisbaar in de conflicten van vandaag en morgen. Nederland wordt nu al dagelijks geconfronteerd met digitale aanvallen. De afgelopen jaren is geïnvesteerd in de digitale weerbaarheid van Defensie. Om ook in de toekomst ons mannetje te staan tegen digitale dreigingen, moeten we deze capaciteit de komende jaren verder uitbreiden. Om dit te bereiken, willen we Defensie nog aantrekkelijker maken voor cyberprofessionals. Daarom zetten wij in op moderne en flexibele arbeidsvoorwaarden en een intensieve samenwerking met het bedrijfsleven.

■ Mensensmokkel aan de Europese buitengrenzen bedreigt onze stabiliteit. Een verhoogde militaire inzet is een goed middel om daartegen op te treden. Wij willen de capaciteiten verder uitbreiden waarmee we mensensmokkel kunnen tegengaan en waarmee we onze grenzen kunnen bewaken. Het gaat daarbij onder meer om marine en marechaussee.

■ Bemanningen van koopvaardijschepen en Nederlandse handelsbelangen moeten actief worden beschermd tegen piraterij. Wij willen particuliere, gewapende beveiligers zo snel mogelijk toestaan op Nederlandse koopvaardijschepen, als de inzet van mariniers door Defensie niet mogelijk is. In de landen om ons heen bestaat zulke wetgeving al. We kunnen niet achterover leunen. Om de veiligheid van Nederlandse bemanningen te beschermen en reders niet te benadelen, moet dat ook in Nederland gebeuren.

■ De NAVO is de hoeksteen van ons veiligheidsbeleid. Het bondgenootschap is de belangrijkste garantie voor onze veiligheid. De rol van Nederland binnen het bondgenootschap staat wat ons betreft niet ter discussie. We willen als Nederland een betrouwbare bondgenoot zijn. Daarom nemen wij onze verantwoordelijkheid. Dat betekent dat NAVO-taken en -verplichtingen niet eenzijdig worden opgeschort. Dat geldt ook voor de kernwapentaak die NAVO-lidstaten met elkaar hebben afgesproken.

■ Om de kansen op misbruik en ongelukken zo laag mogelijk te houden, spannen wij ons tegelijkertijd actief in voor een afbouw van het aantal kernwapens wereldwijd. Maar dit mag niet ten koste gaan van onze eigen veiligheid. We zijn dus tegen eenzijdige ontwapening door de NAVO. Dat is roekeloos en maakt ons kwetsbaar. Zeker in een wereld waarin landen als Rusland en China juist meer nadruk zijn gaan leggen op de rol van hun kernwapens. De wil om te verminderen moet van alle kanten komen. Ontwapenen gebeurt daarom alleen in overleg met die landen en alleen op basis van strikte wederkerigheid. Ondertussen moet de geloofwaardigheid van onze afschrikking in stand blijven.

■ Wij geloven niet in de haalbaarheid (en wenselijkheid) van een Europees leger. Dat wil echter niet zeggen dat we onze veiligheid in ons eentje beschermen. De Nederlandse krijgsmacht kan krachtig optreden met onze bondgenoten. Om de voordelen maximaal te benutten, zijn wij voor nauwere internationale militaire samenwerking, zowel bilateraal als in NAVO- en EU-verband. De afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet en is samenwerking met bijvoorbeeld Duitsland, Groot-Brittannië, Noorwegen, Frankrijk en de Benelux verstevigd. Samenwerking stelt onze krijgsmacht beter in staat op te treden tegen dreigingen. Het gaat daarbij niet alleen om concrete, operationele samenwerking, maar ook om onderlinge afstemming bij het veranderen van doctrines en bij de aanschaf of het afstoten van materieel en taken. Op die manier worden dingen niet dubbelop gedaan en kunnen we investeren in zaken die ons daadwerkelijk sterker maken. Voorwaarde is wel dat Nederland zelf het laatste woord houdt over de inzet van onze troepen. Als daarmee voordelen kunnen worden behaald, is het goed als de NAVO en EU intensiever gaan samenwerken.

■ De militairen en het burgerpersoneel zijn het belangrijkste kapitaal van Defensie en de kern van haar kracht. Om blijvend te kunnen beschikken over gemotiveerde, weerbare, flexibele, goed opgeleide en geoefende mensen, moet Defensie een aantrekkelijke werkgever zijn waar militairen ruimte en kansen krijgen. Het verder ontwikkelen van een modern en flexibel personeelsbeleid is voor Defensie dus noodzakelijk. Een aantrekkelijk en helder loopbaanperspectief is het uitgangspunt. Talent bepaalt hoe snel iemand door de rangen en schalen kan stromen, niet het aantal dienstjaren.

■ Onze krijgsmacht dient optimaal gebruik te maken van beschikbare kennis en expertise. De flexibele inzet van reservisten heeft een enorme meerwaarde. Met hun specialistische kennis en kunde kunnen zij de slagkracht van eenheden flink verhogen. Reservisten zijn nadrukkelijk geen vervangers van regulier defensiepersoneel, maar personen die flexibel kunnen worden ingezet in aanvulling op de krijgsmacht. Wij willen de lessen die de afgelopen jaren zijn opgedaan met de inzet van reservisten volop benutten. Reservisten moeten een volwaardig lid van operationele eenheden kunnen zijn. Om het voor hen makkelijker te maken om hun werk als reservist te combineren met hun gewone baan, moet Defensie intensief samenwerken en afstemmen met hun werkgevers.

■ Als een militair op missie is geweest, wordt hij of zij veteraan. Een bijzondere status. De enorme loyaliteit en inzet van veteranen, jong en oud, verdient erkenning, waardering en respect. Zij hebben vaak met gevaar voor eigen leven en met soms ingrijpende gevolgen gewerkt aan een veiliger Nederland en een veiligere wereld. Met hun ervaringen zijn zij een verrijking voor onze samenleving. Als veteranen tegen problemen aanlopen, verdienen zij de beste zorg. Wij zijn blij met het Veteranenbesluit en het opgerichte Veteranenloket, omdat die de (gezondheids)zorg voor veteranen en hun naasten garandeert en de toegang daartoe makkelijker heeft gemaakt. We willen verder werken aan het verbeteren van deze zorg, waarbij ervaringen van veteranen leidend zijn. Speerpunten zijn de financiering van 'nuldelijnsondersteuning' (zorg vanuit de directe omgeving van de veteraan) en het nog breder bekend maken van het bestaan en de functie van het loket, zodat alle veteranen hun weg naar goede zorg kunnen vinden.

Ontwikkelingssamenwerking

Ontwikkelingshulp kan een effectief middel zijn als het gericht en slim wordt ingezet. Zo kan het een belangrijke bijdrage leveren aan het helpen indammen van migratiestromen richting Europa en Nederland. Veilige en levenswaardige opvang in de regio kan immers alleen worden aangeboden als regio's zelf voldoende perspectief hebben. Om daaraan bij te dragen, moeten we anders naar ontwikkelingsbeleid gaan kijken. Hulp moet landen en de inwoners daarvan vooral in staat stellen zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun vooruitgang. Een combinatie van gerichte hulp en handel leent zich daarvoor beter dan eenzijdige financiële en materiële steun. Ook werkt het geven van hulp alleen als er concrete doelen worden gesteld die op controleerbare wijze worden nagestreefd. Daarbij hoeven we Nederlandse belangen niet uit het oog te verliezen. Integendeel. Wij willen ontwikkelingshulp veel sterker gaan richten op thema's die ook belangrijk zijn voor ons eigen land. Een belangrijk voorbeeld is het inrichten van effectieve opvang in de regio, waarbij randvoorwaarden worden gecreëerd die een menswaardig bestaan mogelijk maken. Op die manier hoeven vluchtelingen niet langer de levensgevaarlijke oversteek naar Europa te maken. Bovendien zorgt het voor een sterke verlaging van de ontwrichtend grote stromen mensen die naar Europa komen. Ook vinden wij handel minstens zo belangrijk als hulp. Het stelt landen namelijk in staat om op basis van gelijkwaardigheid en eigen kracht vooruit te komen. Daarbij is het van belang dat mannen en vrouwen gelijke kansen hebben, zodat economisch potentieel van vrouwen wordt benut. Dat jaagt economische groei van lokale economieën aan. Hierbij speelt het Nederlandse bedrijfsleven een belangrijke rol, waarbij ons diplomatieke netwerk ondersteunend is.

■ Ontwikkelingshulp kan alleen levens helpen verbeteren als het gericht wordt ingezet op een aantal kernthema's. Bovendien kunnen op die manier miljarden euro's structureel worden vrijgemaakt. Daarom willen wij veel gerichter inzetten op noodhulp, de (verplichte) bijdragen aan multilaterale organisaties zoals de VN en de EU, de opvang van eerstejaars asielzoekers in Nederland en opvang in de regio. Daarmee blijven wij bijdragen aan het creëren van perspectief, zodat mensen niet langer hun eigen land hoeven te verlaten voor een beter leven. Bij het aanjagen van lokale economieën speelt handel een belangrijke rol. Daarom ondersteunen wij het Nederlandse bedrijfsleven bij internationale handel, bijvoorbeeld door het organiseren van handelsmissies.

■ Als we willen dat ontwikkelingshulp meer is dan een verzameling goede bedoelingen, moet het meegaan met de tijd. De wereld verandert en daarmee ook het karakter van hulprelaties. Het is dringend nodig de 'ODA-norm' (officiële ontwikkelingshulp) te moderniseren. Militaire veiligheids-operaties zijn ook een vorm van ontwikkelingshulp, omdat die bijdragen aan stabiliteit. Die stabiliteit hebben landen nodig om economisch te kunnen groeien. Wij vinden daarom dat uitgaven aan militaire veiligheidsoperaties ter bevordering van stabiliteit in landen voortaan ook onder de ODA-norm moeten vallen. Hetzelfde geldt voor nieuwe financieringsvormen op het terrein van migratie, die tot op heden niet als ODA geregistreerd mogen worden. Terwijl zij eveneens een sterke relatie hebben met ontwikkelingshulp.

■ Ontwikkelingshulp mag geen vrijblijvend cadeautje zijn. Er mag van hulpontvangende landen een inspanning worden terugverwacht. Wij willen daarom dat ontwikkelingssamenwerking voorwaardelijk is: als landen actief meewerken, kunnen als tegenprestatie extra voordelen in het vooruitzicht worden gesteld. Denk bijvoorbeeld aan het wegnemen van handelsbeperkingen. Als landen niet meewerken of Nederlands beleid zelfs actief ondermijnen – bijvoorbeeld door uitgeprocedeerde asielzoekers niet terug te nemen of door niet mee te werken aan het inrichten van opvang in de regio – moeten daar gerichte dwangmaatregelen tegenover staan. Bijvoorbeeld het wegnemen van hulp, het opleggen van handelsbeperkingen of zelfs het instellen van sancties.

- De huidige verslavende en verslappende werking van ontwikkelingshulp moet worden doorbroken. Hulp heeft regelmatig het effect dat landen achterover gaan leunen, omdat ze de problemen toch niet zelf hoeven op te knappen. Begrotingssteun leidt tot perverse prikkels en houdt hulpafhankelijkheid in stand. Het is dus een slechte vorm van hulp. Wij willen deze vorm van ontwikkelingshulp dan ook helemaal schrappen, zowel bilateraal als in EU-verband.

- De effecten van ontwikkelingssamenwerking horen bovendien, net als alle andere uitgaven van de overheid, helder te zijn. Het moet een prioriteit zijn om hierin goed inzicht te krijgen. Zonder duidelijke, vooraf vastgestelde, doelen en zonder goede evaluaties kan beleid niet worden beoordeeld en bijgestuurd. De sleutel ligt bij een strakke controle op het gevoerde beleid, waarbij concreet inzicht moet worden gegeven via nulmetingen, steekproeven en evaluaties.

AMSTERDAMSE NOTENKRAAM

› Zekerheid en inkomen

Nederland is in de afgelopen decennia uitgegroeid tot een van de meest welvarende landen ter wereld. Hierdoor is Nederland een ontzettend fijn land om in te leven. De hoge economische groei uit het verleden zal in de toekomst echter niet meer zo vanzelfsprekend zijn. Dat komt onder andere door toenemende internationale concurrentie en door de vergrijzing, waardoor meer mensen de arbeidsmarkt verlaten. De komende decennia zullen we daarom extra onze schouders eronder moeten zetten om onze welvaart te behouden. En om ervoor te zorgen dat onze kinderen het beter zullen hebben dan wij. We moeten de randvoorwaarden creëren waardoor we een van de meest welvarende landen ter wereld blijven. Een land waar iedereen kans heeft op een baan, kan wonen waar hij of zij wil en kan genieten van uitstekend onderwijs, de beste zorg en een goed pensioen. Onze toekomstige welvaart zal daarbij steeds meer afhangen van ons vermogen om te vernieuwen en nieuwe banen te creëren. Innovatie en technologische ontwikkeling worden essentieel om onze goede voorzieningen te behouden en voor iedereen toegankelijk te houden.

Tegelijkertijd zorgt diezelfde technologische ontwikkeling ook voor onzekerheid. Want komt door automatisering niet juist mijn baan in gevaar, waardoor mijn inkomen en pensioen onzeker wordt? Wat betekenen die nieuwe technieken voor mijn bedrijf en personeel? Blijft de winkelstraat nog wel aantrekkelijk of dreigt er leegstand? En kunnen wij allemaal nog wel gewoon ons leven blijven leiden zoals we dat graag willen?

Het is belangrijk dat iedereen van technologische ontwikkeling kan blijven profiteren en dat niemand achterblijft. Daarvoor is nodig dat via onderwijs ieders kennis en vaardigheden goed blijven aansluiten op de veranderende eisen die aan ons werk worden gesteld. Zodat iedereen, zowel hoog- als laagopgeleid, goed is voorbereid op de banen van de toekomst. En zodat iedereen ook goed om kan gaan met veranderingen. Ook wet- en regelgeving moet moderner worden, om de toekomst met zekerheid tegemoet te zien. Waarbij het vaste contract aantrekkelijk wordt en het flexibele contract zekerder. Waarbij het makkelijker wordt om van baan te wisselen, woonruimte te vinden en een eigen pensioen te behouden. En waarbij ondernemers maximaal de ruimte te krijgen om te ondernemen, een bedrijf te starten, te innoveren en te groeien. In binnen- en buitenland. Zodat Nederland in de toekomst het meest ondernemende en welvarende land ter wereld zal blijven, waarin we in zekerheid prettig met elkaar kunnen leven.

Werk

Werk is voor iedereen belangrijk. Het zorgt ervoor dat je een inkomen hebt, zodat je prettig kunt wonen, voor jezelf kunt zorgen en het leven kunt leiden dat je wilt. Werk zorgt er ook voor dat je jezelf kunt ontwikkelen, nieuwe mensen leert kennen en meedoet in de maatschappij. Werk biedt zekerheid. Tegelijkertijd staat die zekerheid steeds vaker onder druk. Want door toenemende flexibilisering, automatisering en internationalisering verandert ons werk steeds vaker en sneller, waardoor we ook onze kennis en vaardigheden moeten blijven aanpassen. Voor sommigen biedt deze voortdurende verandering veel kansen, voor anderen roept het juist de vraag op of ze straks nog wel werk hebben, een huis kunnen kopen of hun rekeningen kunnen blijven betalen. Want door starre wet- en regelgeving worden steeds minder vaste banen aangeboden. Daardoor kan de toekomst onzeker worden. Terwijl er juist behoefte is aan werkzekerheid. Werkzekerheid waarbij je niet noodgedwongen zelfstandig of flexibel moet werken, maar ook niet in een vast contract wordt gedwongen als je juist behoefte hebt aan flexibiliteit. En waarbij er altijd steun voor je is wanneer het even tegenzit en je onverhoopt niet aan de slag kunt. Het is van belang dat ook werkgevers mensen stimuleren employable te blijven en waar mogelijk van werk naar werk helpen te begeleiden.

■ Het vaste contract moet aantrekkelijker worden om aan te bieden, zodat het makkelijker wordt om een vaste baan te krijgen. De werknemers die juist een flexibel contract willen, moeten dit ook kunnen krijgen. Daarom vinden wij het onwenselijk dat de overheid kan bepalen om nul-urencontracten te verbieden in bepaalde sectoren, zoals de gezondheidszorg. Dit moet niet meer mogelijk zijn, waardoor dit weer volledig onder de verantwoordelijkheid valt van de werkgever en werknemer. Werk wordt steeds vaker met tijdelijke en flexibele contracten aangeboden, vanwege de vele risico's en verplichtingen die nu nog aan het vaste contract vastzitten. Wij willen dat dit verandert, zodat er meer ruimte komt voor maatwerk tussen jou en je werkgever. Daarvoor is nodig dat cao's niet meer algemeen verbindend worden verklaard. Bedrijven die niet betrokken zijn bij de totstandkoming van een cao, vallen niet verplicht onder die cao. Dit geeft ruimte om zelf afspraken te maken over jouw contract. En wanneer de samenwerking tussen jou en je werkgever niet meer goed verloopt, moet het opzeggen van het contract eenvoudiger en minder duur worden.

■ Daarnaast moet het flexibele contract zekerder worden. Want soms is er geen vaste baan voor je beschikbaar, maar wil je wel graag blijven werken. Dan moet je werkgever niet worden gedwongen om afscheid van je te nemen, alleen omdat hij of zij je geen nieuw tijdelijk contract mag aanbieden. Wij willen daarom dat het weer mogelijk wordt om meerdere tijdelijke contracten, en tijdelijke contracten van een langere duur, aan te bieden. Zo kun je langer bij een bedrijf blijven werken. Ook wordt het eenvoudiger voor een werkgever om je vaker achter elkaar in dienst te nemen, bijvoorbeeld in het geval van seizoenswerk.

■ Ondernemers zonder personeel (zzp'ers) verdienen meer ruimte. Een groeiende groep mensen wil namelijk juist niet in dienst van een bedrijf zijn en begint daarom als zzp'er bewust voor zichzelf. Als je bewust kiest voor zelfstandigheid, moet je natuurlijk zo veel mogelijk ruimte krijgen. Want met minimale verplichtingen heb je maximale ruimte om te ondernemen. Als zzp'er moet je daarom ook zelf kunnen bepalen waarvoor en hoe je je wilt verzekeren, zoals een aanvulling op de AOW. Voor wie dit zelf wil regelen, is er de zelfstandigenaftrek. De Belastingdienst moet zekerheid en duidelijkheid bieden en schijnzelfstandigheid aanpakken, maar echte ondernemers vooral niet in de weg zitten. Daarop moet de huidige wet worden getoetst en zo nodig worden aangepast. Wij willen dat voor zowel de opdrachtnemer als de opdrachtgever vooraf duidelijk is onder welke voorwaarden de opdrachtnemer als zzp'er aan de slag kan.

■ Ook ondernemers mét personeel verdienen meer ruimte. Want hoewel er genoeg werk is, zijn veel ondernemers nu nog terughoudend om mensen in dienst te nemen. Dit komt onder andere door de hoge kosten en vele verplichtingen waarmee ondernemers te maken krijgen als ze iemand aannemen. Bijvoorbeeld wanneer diegene langdurig ziek wordt. Daarom willen wij dat de administratieve rompslomp bij ziekte, zoals verplichte rapportages, het bijhouden van onnodige documenten en loonsancties met aanvullende doorbetalingstermijnen, wordt verminderd. Administratieve lasten dragen immers niet bij aan een sneller herstel van een vervelende ziekte.

■ Ook willen wij dat de loondoorbetaling bij ziekte voor kleine bedrijven (tot 25 werknemers) wordt verkort naar één jaar. Het tweede jaar wordt dan door de overheid betaald. Hiermee worden de risico's en lasten voor werkgevers verlaagd, waardoor zij sneller mensen in dienst zullen nemen.

■ Door het verlagen van de belasting op arbeid, willen wij het voor ondernemers ook aantrekkelijker maken om mensen in dienst te nemen. Dankzij lagere belastingen ontstaat er meer ruimte voor ondernemers om meer mensen een baan aan te bieden.

■ Als je arbeidsongeschikt raakt, moet vaker gekeken worden naar wat je nog wél kunt. Als je helemaal niet meer kunt werken, dan moet er natuurlijk een passende uitkering voor je zijn. Maar als je later wel weer gedeeltelijk of volledig aan de slag kunt, willen wij je niet vasthouden in een uitkering. Wij gunnen het iedereen namelijk om te werken. Daarom willen wij meerdere toetsings-momenten voor iedereen die arbeidsongeschikt is en raakt, zodat vaker gekeken kan worden naar wat je wél kunt in plaats van wat je niet kunt. We blijven werkgevers bovendien stimuleren om gedeeltelijk arbeidsongeschikten in dienst te nemen. Bijvoorbeeld door middel van belasting-voordelen of no-risk polissen, waarmee de risico's voor werkgevers worden verminderd. Zo wordt de kans op een baan vergroot en neemt het aantal sterke schouders dat onze samenleving kan dragen, verder toe.

■ Wij willen meer ondersteuning bij werkloosheid. Sociale voorzieningen, zoals een uitkering voor werkloosheid, moeten er zijn om de eerste klap op te kunnen vangen op de momenten dat het echt tegenzit. Daarom willen we dat je in de eerste drie maanden na het verlies van je baan een hogere werkloosheiduitkering krijgt. Met een hogere werkloosheidsuitkering in de beginfase kan de looptijd van de uitkering worden verkort van 24 naar 18 maanden. Je verliest dan niet meteen zekerheid doordat je terugvalt in inkomen. Dit stimuleert om sneller weer aan de slag te gaan. Om werkloosheid te voorkomen, moet het voor werkgevers mogelijk zijn om op eigen initiatief de arbeidsduur te verkorten om zo werkgelegenheid te behouden.

■ Meer maatwerk bij werkloosheid kan ook helpen om sneller aan de slag te gaan. Om de kans op werk te vergroten, willen wij dat er meer persoonlijk contact is tussen werkzoekenden en het UWV. Ook willen we het makkelijker maken om sneller aan het werk te komen als je eenmaal in een uitkering zit. Als je vanuit een uitkering gedeeltelijk wilt gaan werken, dan moet dat mogelijk zijn met gedeeltelijk behoud van die uitkering.

■ Wij willen dat oudere werkzoekenden meer kansen hebben om aan de slag te komen. Wanneer je na jarenlange inzet werkloos raakt, verdien je het om zo snel mogelijk weer werk te vinden. Daarom willen we dat oudere werkzoekenden langer de tijd krijgen om met gedeeltelijk behoud van hun uitkering aan de slag te gaan als zelfstandige. Verder willen we extra geld uittrekken voor persoonlijk contact tussen het UWV en werkzoekenden, waardoor ouderen beter kunnen worden geholpen. Daarnaast bieden we werkgevers een no-risk polis als ze oudere werkzoekenden in dienst nemen. Ook de belastingkorting die werkgevers krijgen bij het in dienst nemen van ouderen willen we behouden.

■ In Nederland kan iedereen uiteindelijk terugvallen op een bijstandsuitkering. Voor die uitkering vragen we wel wat terug. Bijvoorbeeld dat je blijft solliciteren, dat je Nederlands spreekt en dat je een tegenprestatie levert waarmee je de samenleving een handje helpt. Hierop moeten geen uitzonderingen mogelijk zijn. Generiek aanvullend inkomensbeleid vanuit gemeenten is vaak goed bedoeld, maar houdt mensen ook onnodig vast in een bijstandsuitkering. Dit betekent namelijk te vaak dat een opstap naar betaald werk leidt tot een terugval in inkomen, omdat die aanvullende uitkeringen dan komen te vervallen. Het aanvullende inkomensbeleid vanuit gemeenten moet dus worden beperkt, zodat het echt gaat lonen als je gaat werken. Naast de verplichte tegenprestatie staat de ontwikkeling naar jouw volgende stap centraal. Om- en bijscholing kan hierbij een rol spelen. Dit blijft echter wel een eigen verantwoordelijkheid.

■ Het is van belang dat werk meer gaat lonen. Dit is nog niet altijd het geval, waardoor het financieel gunstiger kan zijn om juist van een uitkering gebruik te blijven maken. Daarmee worden talenten onnodig verspild en dat is eeuwig zonde. Daarom willen wij de belastingen op werk verlagen, zodat het verschil tussen uitkeringen en werken wordt vergroot. Hiermee wordt werk financieel aantrekkelijker.

■ Ook als je besluit om méér te gaan werken, of als je bijvoorbeeld een promotie krijgt, moet je dat natuurlijk in je portemonnee terugzien. Daarom willen wij de belasting verlagen voor iedereen die werkt, of je nu veel of weinig verdient.

■ Er hoort altijd ruimte te zijn voor maatwerk op individueel niveau. Daarom reserveren we extra geld dat door gemeenten kan worden ingezet voor specifieke ondersteuning aan individuele mensen die dat echt nodig hebben (bijzondere bijstand). Bijvoorbeeld als je in een onvoorziene situatie terechtkomt of door een stapeling van veranderende wet- en regelgeving tussen wal en schip dreigt te belanden. In zo'n situatie willen wij dat een gemeente de ruimte heeft om extra ondersteuning te bieden.

■ Fraude met uitkeringen pakken we aan. Want uitkeringen zijn voor mensen bij wie het tegenzit en die het echt nodig hebben. Onze sociale voorzieningen worden door ons allemaal betaald. Misbruik van uitkeringen, zoals bijstandsfraude, is dan ook simpelweg diefstal. Daarom willen wij dat de uitkering van mensen die frauderen, of niet meewerken om weer aan het werk te komen, voor een aantal maanden komt te vervallen. Ook mensen die fraude met uitkeringen mogelijk maken, moeten financieel worden aangepakt.

■ Ook de export van uitkeringen buiten Nederland willen wij aanpakken. Uitkeringen, zoals de kinderbijslag, zijn bedoeld als ondersteuning bij kosten die in Nederland worden gemaakt. Deze inkomensondersteuning wordt opgebracht door alle Nederlanders en daar moeten we dan ook zorgvuldig mee omgaan. Wij willen daarom dat de export van uitkeringen buiten de Europese Unie wordt stopgezet. Zo nodig moeten verdragen daarvoor worden aangepast. Binnen de Europese Unie willen we uitkeringen aanpassen aan het kostenniveau van het land waar de ontvanger woont (woonlandbeginsel). Dat betekent in de praktijk dat uitkeringen in het buitenland worden verlaagd .

■ Immigranten met een tijdelijke verblijfsvergunning moeten niet meer direct volledige aanspraak kunnen maken op de gehele Nederlandse sociale zekerheid. In de praktijk betekent dit dat zij gedurende het tijdelijke verblijf in Nederland (maximaal vijf jaar) geen volledige bijstandsuitkering (inclusief toeslagen) meer kunnen aanvragen. In plaats daarvan, ontvangen zij gedurende deze periode een uitkering in natura en beperkt zak- en leefgeld. Dit is conform het bijstandsniveau van mensen die in Nederland in een asielzoekerscentrum verblijven. Om dit mogelijk te maken, moeten internationale verdragen worden aangepast.

Wonen

Een eigen woning is voor iedereen belangrijk. Het biedt zekerheid. Of je nu koopt of huurt, het is de plek waar je thuiskomt na een dag hard werken, waar je ontspant en waar je je prettig voelt. Het is belangrijk dat je zelf kunt kiezen waar je wilt wonen en dat je ook makkelijk woonruimte vindt. Want als je vandaag in bijvoorbeeld Rotterdam een baan krijgt, dan moet je daar morgen kunnen gaan wonen. Daarvoor is het van belang dat de woningmarkt voor huurders en kopers verder in balans wordt gebracht. Zodat je niet wordt gedwongen om te huren wanneer je eigenlijk liever een eigen woning koopt, of juist noodgedwongen een woning moet kopen omdat er niet voldoende betaalbare huurwoningen in de vrije sector beschikbaar zijn. Zodat niemand jarenlang op een wachtlijst hoeft te staan voor een huurwoning, terwijl Nederland internationaal gezien over een van de grootste sociale huursectoren beschikt. Wanneer je een woning koopt, moet je ook echt eigenaar zijn van je huis en zo veel mogelijk je eigen gang kunnen gaan. Het is immers jouw huis. De overheid hoort zich daar zo weinig mogelijk mee te bemoeien. De afgelopen jaren is de woningmarkt, vooral door de aankoop en verkoop van woningen, flink hersteld. Er is dan ook behoefte aan rust en stabiliteit op de koopmarkt.

- Het kopen van een eigen huis moet bereikbaar zijn voor iedereen. De (NIBUD-)inkomensnormen moeten daarom niet te star worden toegepast bij de bepaling van een hypotheek. Zo is een starter op de woningmarkt vaak ook starter op de arbeidsmarkt en zal hij of zij later waarschijnlijk ook meer gaan verdienen. Die inkomensstijging moet meegenomen worden in de hoogte van je hypotheek, bijvoorbeeld door middel van zogenaamde 'perspectiefverklaringen'. Ook onregelmatigheidstoeslagen of andere periodieke vergoedingen moeten kunnen worden meegewogen bij het verkrijgen van een hypotheek. Ook voor zzp'ers en flexwerkers moet het eenvoudiger worden om een hypotheek te krijgen.

- Ook voor senioren wordt bij de toepassing van de inkomensnorm onvoldoende rekening gehouden met de persoonlijke situatie. Hierdoor is het verzilveren van overwaarden, voor bijvoorbeeld het aanpassen van een woning of het oversluiten van een hypotheek, vaak lastig. In deze gevallen is eveneens behoefte aan meer flexibiliteit. Senioren of mensen die mantelzorg krijgen, vinden het soms makkelijker om dichtbij hun kinderen of mantelzorgers te wonen. We willen het daarom ook makkelijker maken in de ruimtelijke ordening om woonvoorzieningen te faciliteren, waarbij gemeenten en provincies daartoe een stimulerend beleid voeren en geen extra belemmeringen opwerpen.

- Bouwvergunningen mogen geen melkkoe zijn voor gemeenten. Wij vinden dat bouwleges zo laag mogelijk moeten blijven, zodat huiseigenaren niet onnodig veel extra kosten hoeven te maken voor bijvoorbeeld het plaatsen van een dakkapel. Een verbouwing is immers al duur genoeg. Daarom willen wij dat de tarieven van bouwleges volledig transparant zijn, zodat niet onderbouwde kostenstijgingen door de gemeenteraad voorkomen kunnen worden.

- Voor een betere balans op de woningmarkt tussen huurders en kopers, moeten huurprijzen sneller kunnen stijgen dan de prijzen van koopwoningen. Wij willen niet dat huiseigenaren de dupe zijn van prijsverhogingen in de huursector. De koppeling tussen het eigenwoningforfait en de huurverhogingen moet daarom worden geschrapt. Erfpachtcontracten zijn wederkerig, tussentijdse herzieningen moeten met instemming van beide partijen plaatsvinden. Huiseigenaren hebben recht op gedegen toezicht en transparantie. Een onafhankelijke toezichthouder op het gebied van erfpacht kan aanvullende consumentenbescherming wettelijk vastleggen. Voor gronduitgiften van erfpachtwoningen moeten erfpachters het wettelijk recht van koop van het perceel krijgen.

- Wij willen hard optreden tegen woonoverlast en onveiligheid in de wijk. Je huis en woonomgeving moeten altijd veilig zijn. Wij willen daarom dat gemeenten meer gebruik gaan maken van de extra bevoegdheden die de 'Rotterdamwet' biedt, om zo wijken en buurten veilig en netjes te houden. We willen daarnaast dat burgemeesters meer mogelijkheden krijgen om overlastgevers aan te pakken door ze bijvoorbeeld uit huis te zetten (ASO-wet).

■ Kraken is een grove inbreuk op andermans eigendomsrecht. Het kraakverbod moet daarom beter worden gehandhaafd, zodat eigendom altijd wordt beschermd. Wij willen dat kraken in alle gevallen als een misdrijf wordt behandeld en wordt gelijkgesteld aan inbraak. Beide met een zwaardere bijbehorende strafmaat. Langdurige leegstand kan nooit gelden als excuus of verzachtende omstandigheid.

■ Huurders en verhuurders in de vrije sector moeten zelf kunnen afspreken welke huur en welke voorwaarden zij in het huurcontract willen opnemen. Als een verhuurder zijn of haar huis wil verhuren voor een vastgelegde periode van bijvoorbeeld vijf jaar, dan moet dit kunnen. Wij willen daarom meer vrijheid bieden in het verstarde huurrecht. Om die reden willen wij de taken van de huurcommissie inperken. Ook willen wij het woningwaarderingsstelsel voor de vrije huur afschaffen.

■ Om te stimuleren dat er meer woningen in het middensegment van de vrije huursector bijkomen, willen wij de grens voor sociale huurwoningen- de liberalisatiegrens - verlagen tot maximaal 600 euro. Huizen boven deze huurprijs gelden dan als vrijesectorwoningen. Dit houdt corporaties weg uit duurdere woningen en geeft investeerders meer ruimte om die woningen aan te bieden. Woningcorporaties mogen niet meer concurreren in dit segment.

■ Om de verkoop van die duurdere huurwoningen door woningcorporaties te stimuleren, willen wij de verhuurdersheffing verhogen. Een hogere verhuurdersheffing dwingt woningcorporaties bovendien terug te gaan naar hun kerntaken en op hun kosten te blijven letten. Om dit te monitoren dient actieve handhaving plaats te vinden van de Woningwet (2015) door de Autoriteit Woningcorporaties. Zittende huurders krijgen daarbij een eerste recht tot koop van hun huurwoning. Daarbij willen wij een vrijstelling voor kleine particuliere verhuurders, zodat zij geen verhuurdersheffing hoeven te betalen. De opbrengst van de verhuurdersheffing geven wij terug door de inkomstenbelasting te verlagen.

■ Sociale huurwoningen zijn er voor de mensen die ze echt nodig hebben. De inkomensgrens voor toezegging van een sociale huurwoning dient dan ook het modale salaris te zijn. Als je voor een sociale huurwoning in aanmerking komt, hoor je niet jarenlang op een wachtlijst te staan maar snel aan een huis te komen. Scheefwonen moet daarom structureel worden aangepakt. Mensen met hogere inkomens worden daarbij gestimuleerd om door te stromen naar een huurwoning in de vrije sector of naar een koopwoning. Zo maken zij ruimte voor mensen die niet de mogelijkheid hebben om in de vrije sector te huren of een eigen woning te kopen.

■ Wij vinden het niet rechtvaardig dat iemand uit het buitenland met een verblijfsvergunning voorrang krijgt boven iemand die al jaren op een wachtlijst staat voor een sociale huurwoning. Daarom willen wij de voorrangstatus voor deze groep mensen schrappen. Statushouders moeten fatsoenlijk maar sober worden opgevangen, waar mogelijk buiten de sociale woningsector. Mensen die voor hun werk sterk afhankelijk zijn van de regio waar zij wonen, moeten wel kunnen rekenen op een spoedige toewijzing van een sociale huurwoning.

■ Wij accepteren niet dat sociale huurwoningen worden doorverhuurd, bijvoorbeeld via Airbnb, terwijl mensen met een laag inkomen jarenlang op een wachtlijst staan. Gesubsidieerde sociale woningen zijn niet bedoeld om daar zelf geld aan te verdienen. Wij willen dat een gemeente de mogelijkheid krijgt om een meldplicht voor vakantieverhuur in te voeren.

■ Je moet zelf kunnen bepalen waar en in wat voor soort woning je woont. Als je zelf besluit om in een duurdere huurwoning te gaan wonen, dan vinden wij het logisch dat je daar dan ook zelf meer voor gaat betalen. Daarom willen wij het automatisme stopzetten dat de huurtoeslag stijgt naarmate de huurwoning duurder is. De huurtoeslag moet gebaseerd zijn op het inkomen dat iemand verdient, niet de huur die hij of zij betaalt (normhuur).

Pensioen

Na vele jaren hard werken en sparen wil je de zekerheid dat je van een goed pensioen kunt genieten. Dat lijkt echter niet meer altijd vanzelfsprekend, nu sommige pensioenen moeten worden gekort door pensioenfondsen. Dat zijn vervelende verrassingen die de toekomst ineens onzeker kunnen maken. Hierdoor maken veel mensen zich zorgen over hun pensioen. Tegelijkertijd maken ook jongeren zich zorgen: of ze nu niet te veel sparen en of ze later nog wel een pensioen hebben. Bovendien slepen we steeds vaker vele verschillende pensioenpotjes achter ons aan, omdat we gedurende ons werkende leven steeds vaker van baan wisselen. Hierdoor wordt je pensioen onoverzichtelijk en is het niet duidelijk hoeveel pensioen je nu precies hebt opgebouwd, waar het is ondergebracht en wat je uiteindelijk krijgt uitgekeerd. Het is eenvoudiger als je de keuze hebt om je pensioen op één plek op te bouwen. En dat je die plek ook zelf kunt kiezen, in plaats van dat je werkgever dat voor je doet. Zo kun je ook zelf meer beslissen over jouw pensioen. Waarbij je vooraf weet hoeveel pensioen je hebt opgebouwd en je een betere indicatie hebt van de hoogte van jouw pensioenuitkering. En waarbij voorop staat dat iedereen, jong en oud, zekerheid heeft over zijn of haar pensioen.

- Veel ouderen worden momenteel niet alleen als gevolg van pensioenkortingen door pensioenfondsen geraakt in hun koopkracht, maar ook door een stapeling van andere maatregelen. Verbetering van hun inkomenspositie via betaald werk is voor velen geen optie. Wij komen ouderen daarom tegemoet met gerichte maatregelen die deze nadelige effecten verzachten.

- Bij de AOW moet er meer keuzevrijheid zijn (eerste pijler pensioen). Sommige mensen die de pensioenleeftijd naderen, willen namelijk juist graag langer blijven werken. Dat moet natuurlijk ook gewoon kunnen. Daarom willen wij het mogelijk maken dat je zelf kunt beslissen om je AOW-uitkering op een latere leeftijd te laten beginnen, al dan niet in deeltijd. Als je daarvoor kiest, krijg je daar natuurlijk een hogere maandelijkse AOW-uitkering voor terug wanneer je met pensioen gaat.

- Wij willen ook meer keuzevrijheid bij het aanvullend pensioen (tweede pijler pensioen). Want als je later je AOW-uitkering wilt opnemen, of als je in deeltijd met AOW wilt gaan, moet dat ook bij je aanvullend pensioen mogelijk zijn. Daarnaast willen wij dat je de mogelijkheid hebt om een deel van je pensioen bij het begin van je pensionering in één keer op te nemen. Zodat je dit geld bijvoorbeeld kunt gebruiken om je hypotheek af te lossen. Als je nog hoge hypotheeklasten hebt, kun je op deze manier schulden aflossen en je maandelijkse bestedingsruimte vergroten. Verder kun je er bijvoorbeeld voor kiezen om dit geld aan je kinderen te schenken, zodat zij een deel van hun hypotheek kunnen aflossen.

- Wij willen bovendien dat het pensioen persoonlijker wordt. Zo willen wij dat je een eigen pensioenpotje krijgt met een keurig overzicht van jouw ingelegde pensioenpremie en jouw opgebouwde vermogen. Waarbij dat eigen pensioenpotje wel collectief kan worden beheerd. Zo behoud je de voordelen van een collectief (tweede pijler) pensioen, namelijk dat je risico's kunt delen en geen ingewikkelde beleggingskeuzes hoeft te maken als je dat niet wilt. Om te komen tot een persoonlijker pensioen, willen wij dat de doorsneepremiesystematiek wordt afgeschaft. Hiervoor moet een evenwichtig transitieproces worden afgesproken.

- Als je wel meer zeggenschap over je pensioen wilt, dan moet dit uiteraard mogelijk zijn. Het is immers jouw pensioen, waar je zelf hard voor hebt gewerkt. Wij willen dan ook dat je zelf kunt kiezen hoe je jouw (tweede pijler) pensioen opbouwt. Dat betekent dat wij niet af willen van het stelsel waarin alle werknemers pensioen opbouwen, maar wel meer individuele keuzevrijheid in het pensioen organiseren.

■ Wij willen dat zelfstandigen ook meer keuze en regie krijgen. Bijvoorbeeld de keuze om je aan te kunnen sluiten bij een collectief pensioen. Hier beslis je als zelfstandige wel zelf over. Je mag er niet toe worden verplicht.

■ Wij willen de pensioenpremie als een vast percentage koppelen aan je salaris. Daarmee is duidelijk voor jou en je werkgever hoeveel de premie-inleg is. Een voordeel is dat jij en je werkgever dan ook niet meer worden verrast met premies die ineens worden verhoogd. Als je vrijwillig een groter deel van je salaris wilt sparen, dan kan dit natuurlijk altijd (derde pijler). Wij willen niet dat Europa zich met onze pensioenen bemoeit.

Vestigingsklimaat en handel

Voor ons huidige inkomen en onze toekomstige welvaart is het van belang dat Nederland het beste land is en blijft om een bedrijf te beginnen of een vestiging vanuit het buitenland te openen. Buitenlandse investeerders kiezen nu voor Nederland omdat wij alles in huis hebben om een vliegende start te maken. We zijn goed opgeleid, beschikken over een goede infrastructuur en staan open voor handel en innovatie. Tegelijkertijd neemt de internationale concurrentie toe. Steeds meer landen gaan de strijd met Nederland aan. Zij proberen zelf een nóg beter vestigingsklimaat te creëren dan Nederland al heeft, of proberen het Nederlandse vestigingsklimaat te dwarsbomen. Wij willen dat bedrijven in Nederland de deuren blijven openen en daarbij de zekerheid hebben dat Nederland een aantrekkelijk land blijft om in te investeren. Dit levert ons immers veel banen en welvaart op en daar profiteren wij allemaal van.

- Wij willen investeringen in de Nederlandse economie maximaal stimuleren. Daarvoor is nodig dat krachten in Nederland gebundeld worden. Door het samenvoegen van bestaande instituties (zoals de Bank Nederlandse Gemeenten, de Waterschapsbank, de Nederlandse Financieringsmaatschappij FMO en het Nederlandse Investerings Agentschap) en van verschillende financieringsregelingen, kan een sterke speler ontstaan. Deze instelling moet gericht zijn op het bijeenbrengen van kapitaal voor rendabele investeringen in grootschalige projecten gericht op bijvoorbeeld infrastructuur, energie, innovatie en ondernemerschap. Met een sterke Nederlandse financieringsinstelling kan bovendien extra kapitaal uit het buitenland worden aangetrokken en kan meer samenwerking worden gezocht met Europese financieringsinstellingen en institutionele beleggers. Dit stimuleert investeringen in de Nederlandse economie waarmee het Nederlandse vestigingsklimaat verder kan worden versterkt.

- Nederland moet een aantrekkelijk land zijn met lage belastingen. Want naast ons opleidingsniveau, onze infrastructuur, onze stabiliteit en ons cultureel aanbod, zijn onze belastingen een belangrijke reden voor bedrijven om zich in Nederland te vestigen. De vennootschapsbelasting in belangrijke omringende landen is echter lager dan in Nederland, waardoor bedrijven verleid worden om naar het buitenland te vertrekken. Om bedrijven in Nederland te houden en meer bedrijven hier te krijgen, willen wij de vennootschapsbelasting verlagen. Op die manier kunnen we de concurrentie met omringende landen aan blijven gaan en banen in Nederland behouden. Een lage vennootschapsbelasting is ook gunstig voor Nederlandse ondernemers: zij krijgen zo meer ruimte om te investeren in hun eigen onderneming.

- Een goed vestigingsklimaat vereist ook aandacht voor de digitale infrastructuur. De derde (digitale) mainport verdient eveneens aandacht zodat toegang tot een veilige en breedbandige, digitale infrastructuur voor het bedrijfsleven, universiteiten en de overheid blijft gewaarborgd. Nederland wil voorop lopen in Europa als het gaat om faciliteiten, veiligheid en regelgeving.

- Voor een goed vestigingsklimaat is het van belang dat er geen Europese belastingen bijkomen. De belastingen in Nederland zijn immers al hoog genoeg. Bovendien gaan we zelf over onze belastingen. Zo kunnen we zelf beslissen wat het beste voor Nederland is en de meeste banen en welvaart oplevert. Dit moet ook in de toekomst zo blijven. Daarom zijn wij tegen een Europese vennootschapsbelasting (ccctb), een Europese financiële transactiebelasting (ftt) en andere vormen van directe Europese belastingen. Zulke belastingen schaden ons vestigingsklimaat, waardoor banen onnodig verdwijnen.

■ Europa biedt Nederland ontzettend veel kansen. De Europese interne markt is een van de grootste ter wereld. Daardoor kunnen onze ondernemers hun producten en diensten vrij aanbieden en verkopen. Dat is een groot goed, want het levert Nederland veel banen en welvaart op. Voor een goed vestigingsklimaat moet de Europese interne markt verder worden versterkt. Dit geldt vooral voor de digitale en dienstenmarkt, want deze sectoren bieden de Nederlandse kenniseconomie veel mogelijkheden om te groeien. Denk bijvoorbeeld aan het verder harmoniseren van Europese regels rondom online ondernemen, luchtvaart en de wederzijdse erkenning van diploma's en beroepskwalificaties. Of aan het verwijderen van roaming-tarieven, waardoor mobiel bellen of internetten over de grens voordeliger wordt. Of aan het opheffen van geo-blocking waardoor je overal in Europa toegang hebt tot je eigen online content. Om die voorsprong vast te houden zijn stimulerend beleid op het gebied van onderzoek, ontwikkeling, regelgeving en cybersecurity nodig.

■ Nederlandse ondernemers moeten ook buiten Europa maximaal kunnen ondernemen. De Nederlandse economie drijft namelijk voor een groot deel op de export, waardoor wereldwijde handel een cruciale bron is van onze welvaart. Wij zijn daarom voorstander van goede handelsverdragen met onze handelspartners over de hele wereld, zoals de Verenigde Staten, Canada, Japan en China. Wij willen daarbij geen concessies doen aan onze normen en standaarden voor bijvoorbeeld het milieu of voedselveiligheid. Handelsverdragen maken het makkelijker voor buitenlandse bedrijven om in Nederland de deuren te openen. Maar ze openen vooral ook de deuren voor Nederlandse bedrijven in het buitenland. Daar profiteren we uiteindelijk allemaal van, omdat ook dit weer zorgt voor banen in Nederland.

■ Voor het oplossen van grote internationale handelsgeschillen zijn wij voorstander van de oprichting van een internationaal handelstribunaal in Nederland. De Raad voor de rechtspraak pleit al langere tijd voor de oprichting van een 'Netherlands Commercial Court'. De oprichting is goed voor het Nederlandse vestigingsklimaat, vergroot de transparantie van en vertrouwen in handelsarbitrage als rechtsmiddel en brengt bovendien hoogwaardige werkgelegenheid met zich mee.

■ Procedures rondom het verlenen van exportvergunningen mogen ondernemers die zaken willen doen in het buitenland niet in de weg zitten. Wij willen dat procedures zo snel mogelijk worden doorlopen, zodat bedrijven in een vroeg stadium weten of ze een vergunning krijgen en daarop kunnen anticiperen. Nederland hanteert hierbij strikte regels, onder andere ten aanzien van milieu en mensenrechten. Die regels vinden wij belangrijk. Tegelijkertijd willen wij ook rekening houden met een gelijk speelveld ten opzichte van ondernemers uit andere landen. Als aan alle voorwaarden wordt voldaan, mogen Nederlandse exporteurs niet onnodig worden gehinderd door de overheid. Om te voorkomen dat Nederlandse bedrijven opdrachten mislopen die vervolgens naar bedrijven uit andere landen gaan, zetten wij in op eenvoudigere procedures rondom de verstrekking van exportvergunningen.

■ De Nederlandse economie is voor een heel groot gedeelte afhankelijk van het buitenland. Om internationaal ondernemerschap in de grensregio's te stimuleren, willen we inzetten op regelharmonisatie met bijvoorbeeld België en Duitsland.

■ Naast handelsverdragen staat Nederland ook bekend om onze uitgebreide en stabiele belastingverdragen met andere landen. Het uitgebreide Nederlandse verdragennetwerk biedt zekerheid en voorkomt dat ondernemers in meerdere landen dubbel belasting betalen over inkomen, vermogen of winst. Dit vormt een belangrijke basis voor ons goede vestigingsklimaat en dat willen wij ook zo houden. Wij willen dat Nederland een aantrekkelijk land blijft, waar bedrijven graag naartoe komen. Daarom blijven we via bilaterale belastingverdragen streven naar het zoveel mogelijk voorkomen van dubbele heffingen. Ook als het gaat om heffingen in geval van 'overlijden' van eenzelfde zaak in meer dan één land. Wij willen voorkomen dat bedrijven worden weggejaagd uit Nederland door het opzeggen van bilaterale belastingverdragen. Bedrijven die in Nederland daadwerkelijk activiteiten hebben en voor banen zorgen, verdienen het daarom om te blijven profiteren van ons goede fiscale vestigingsklimaat.

■ Belastingontduiking en -fraude moeten internationaal worden aangepakt. Het kan alleen effectief worden bestreden als alle geïndustrialiseerde landen meedoen met de gekozen aanpak. Het is dus belangrijk dat Nederland actief blijft samenwerken met andere landen, bijvoorbeeld door informatie en belastinggegevens uit te wisselen. Maatregelen die de transparantie van bv's en andere vennootschappen bevorderen, willen we voortzetten. We helpen ook ontwikkelingslanden in de strijd tegen belastingontduiking. Belastingopbrengsten als gevolg van de aanpak van belastingontduiking en -ontwijking, moeten ingezet worden voor de verlaging van de vennootschapsbelasting. Zo kan het Nederlandse fiscale vestigingsklimaat verder verbeteren.

Ondernemerschap en innovatie

De Nederlandse welvaart is te danken aan de vele en succesvolle multinationals, midden- en kleinbedrijven, familiebedrijven en start-ups in ons land. Dankzij al deze bedrijvigheid is Nederland een van meest concurrerende economieën ter wereld geworden. Ondernemers zijn de motor van onze economie. Doordat zij telkens weer investeren in nieuwe ideeën en innovatieve technieken, wordt ons land steeds slimmer, duurzamer en welvarender. Dankzij innovatie vinden we keer op keer oplossingen voor de meest uitdagende maatschappelijke vraagstukken. Of het nu gaat om onze gezondheidszorg, onze energievoorziening of de verduurzaming van onze economie. Daarmee stuwen ondernemers onze vooruitgang. Zij verdienen dan ook zo veel mogelijk ruimte. Onze toekomstige welvaart zal namelijk steeds meer afhangen van ons vermogen om te vernieuwen. Wij willen nieuwe ideeën en bedrijven daarom zo veel mogelijk stimuleren. Door de belastingen op arbeid te verlagen krijgen bedrijven meer ruimte om te investeren in innovatieve oplossingen op gebieden zoals zorg, energie, klimaat en mobiliteit.

■ Wij willen meer investeren in innovatie. Daarbij moeten we ons realiseren dat innovatie tijd kost en dus vraagt om investeringen voor de langere termijn. Stabiele en betrouwbare wet- en regelgeving is hierbij van groot belang. Het huidige innovatiebeleid willen we dan ook doorzetten, waarbij we goed blijven kijken of het beleid moet worden aangevuld dan wel verruimd en of extra investeringen nodig zijn. Een voorbeeld van een aanpassing is de ruimte die moet worden geboden aan sectoroverstijgende samenwerking. Belangrijke innovaties komen immers vaak voort uit een multidisciplinaire benadering.

■ We willen ook meer investeren in kennis. Nederland moet aantrekkelijk zijn voor hoogopgeleide mensen met unieke talenten en goede innovatieve ideeën, en dus bijdragen aan onze welvaart. Daarom willen wij een kennismigrantenregeling op basis van een puntensysteem dat in samenspraak met het bedrijfsleven wordt opgesteld. Hierbij kijken we niet alleen naar het inkomen dat je gaat verdienen, maar ook naar je opleidingsniveau, werkervaring en taalvaardigheid. Hoe groter je mogelijke bijdrage aan de Nederlandse economie, hoe groter je kans om hier als kenniswerker aan de slag te kunnen. Daarnaast maken we het mogelijk dat werkgevers meerdere tijdelijke contracten van een langere duur kunnen aanbieden. Ook de kenniswerkers profiteren hiervan.

■ Door middel van economische clustering en kennisdeling tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en universiteiten, versterken wij de Nederlandse innovatie- en concurrentiekracht. Het is dan ook van belang dat universiteiten, beroepsonderwijs, kennisinstellingen en bedrijfsleven goed samenwerken. Voorbeelden van succesvolle clusters zijn Brainport Eindhoven, Food Valley in Wageningen, Healthy Ageing in Groningen, Life en Bioscience in Leiden en techniek in Delft en Enschede. Wij willen dat deze samenwerkingsverbanden, van waaruit ook succesvolle start-ups kunnen ontstaan, onderdeel blijven van het innovatiebeleid.

■ Start-ups en scale-ups zijn de bakermat van innovatie. Om Nederland nog interessanter te maken voor startende innovatieve ondernemingen, willen wij de gebruikelijkloonregeling voor start-ups langjarig verlagen. Dit verlaagt de belastingdruk voor startende bedrijven, waardoor er meer ruimte ontstaat om te investeren in de groei van de onderneming. Ook willen we het aantrekkelijker maken om loon uit te betalen in aandelen, zodat een start-up die nog geen winst maakt het personeel in de toekomst toch passend kan belonen voor het harde werk.

■ Het is belangrijk dat start-ups doorgroeien naar grotere ondernemingen, ook wel scale-ups genoemd, zodat er nieuwe banen bij blijven komen. Durfkapitaal is daarvoor van groot belang. Daarom stimuleren wij het oprichten van een fonds voor durfkapitaal voor scale-ups vanuit de markt. Vanuit dit fonds kan er, mogelijk samen met cofinanciering vanuit het bedrijfsleven en pensioenfondsen, direct worden geïnvesteerd in groeiende innovatieve bedrijven. Particulieren die in durfkapitaal willen investeren, krijgen daarvoor een belastingvrijstelling binnen de inkomstenbelasting. Het fonds moet op afstand staan van de overheid. Voor goed inzicht in kansrijke innovatieve projecten is vooral kennis en ervaring uit het bedrijfsleven nodig.

■ Ook het midden- en kleinbedrijf (mkb) beschikt over een enorme innovatiekracht. Deze kracht willen wij maximaal benutten. Daarom willen wij meer innovatiekredieten voor het mkb beschikbaar stellen, zodat er direct meer geld beschikbaar komt voor de financiering van innovatieve projecten. De belastingdruk op de kosten en de winsten van onderzoek en ontwikkeling willen wij laag houden. Regelingen die dit mogelijk maken, zoals de innovatiebox, moeten bovendien goed toegankelijk zijn voor kleine en middelgrote ondernemingen. Wij willen dat ook zzp'ers kunnen profiteren van innovatieregelingen. Daarnaast willen wij de Borgstelling MKB (BMKB) ongemoeid laten.

■ Het beveiligen en weerbaar maken van digitale systemen en netwerken is belangrijk om onze economie en samenleving draaiend te houden en om privacy en bedrijfsgeheimen te beschermen tegen cybercriminelen, hackers en andere actoren op het internet. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen overheid en bedrijfsleven. Nederland heeft door haar sterke positie als digitale mainport, en haar kennis op het gebied van veiligheid, een kans zich te ontwikkelen en te profileren als 'safe place to do business'. Nieuwe, innovatieve methoden, een actieve rol van de overheid en een sterke samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven zijn nodig om bedreigingen af te wenden. Het beveiligen en weerbaar maken van digitale systemen en netwerken is essentieel om onze economie en samenleving draaiend te houden, en om privacy en bedrijfsgeheimen te beschermen tegen cybercriminelen, hackers en andere actoren op het internet.

■ Dankzij innovatie en nieuwe innovatieve toetreders in de financiële sector (fintech) kan bankieren goedkoper worden en kunnen kleine en middelgrote ondernemers sneller kredieten krijgen. Succesvolle voorbeelden zijn de opkomst van mobiel bankieren en alternatieve financieringsvormen zoals crowdfunding. Wij willen dat Nederland hierin voorop blijft lopen. Om dit verder te stimuleren, moet het voor financiële start-ups mogelijk worden om een 'bankvergunning light' te krijgen. Bovendien willen wij dat alternatieve financieringsvormen dezelfde mogelijkheden krijgen om gebruik te maken van de garantieregeling voor bancaire financiering. En bij de evaluatie en aanpassing van de Wet financieel toezicht moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met fintech en financiële innovatie. Als het gaat om het digitale domein verdienen encryptietechnologie en datahosting extra aandacht. Het zijn essentiële onderwerpen als Nederland een rol van betekenis wil blijven spelen in het cyberdomein en in het kader van de digitale mainport in Europa.

■ Bestaande innovatieregelingen zijn vaak ingewikkeld om aan te vragen. Hiervoor schakelen ondernemers vaak adviesbureaus in, waardoor innovatiegeld onnodig verloren gaat. Wij willen innovatieregelingen daarom versimpelen, zodat ondernemers ze makkelijker zelf kunnen aanvragen. Daardoor komt het beschikbare innovatiebudget ook echt ten goede aan innovatie. Bij de totstandkoming van nieuwe regelgeving moet er meer gebruik worden gemaakt van openbare consultaties. Het is niet voldoende om alleen partijen binnen bijvoorbeeld de huidige topsectoren om advies te vragen.

■ Eenvoudige regels betekent vaak ook een flexibelere toepassing van regels. Als een boekwinkel bijvoorbeeld een lezing wil houden met daarbij een hapje en een drankje, dan moet dit gewoon kunnen zonder meteen een horecavergunning te moeten aanvragen. Omgekeerd geldt ook dat een horecaondernemer eenvoudiger andere producten dan eten en drinken moet kunnen verkopen. Ondernemers mogen bovendien zelf bepalen wanneer zij hun winkel openen. Daarbij willen we winkelgebieden versterken door leegstand aan te pakken. Overheden kunnen hier een rol bij hebben, bijvoorbeeld door regelgeving aan te pakken die een functiewijziging van een gebouw of gebied in de weg staat. Ook moet de mededingingswetgeving voor relatief kleinere bedrijven meer ruimte bieden tot gezamenlijke afzet voor innovaties, nieuwe duurzame productiewijzen en nieuwe marktconcepten. Daarnaast willen wij het huurrecht voor winkels vereenvoudigen en versoepelen. Er moet meer vrijheid komen voor ondernemers om die afspraken te maken die passen bij hun bedrijfsvoering zonder dat de overheid een dwingend keurslijf voorschrijft. Tussen de ordening van markt en overheid is er een breed veld van organisaties met een maatschappelijke taak en doelstelling. Dit varieert van zorg- en onderwijsinstellingen tot corporaties et cetera. Dit maatschappelijk middenveld is, naast de markt en de overheid, belangrijk om de participatiesamenleving succesvol te kunnen laten zijn.

■ De overheid moet het bedrijfsleven meer ondersteunen en minder beconcurreren. Wij willen niet dat overheden activiteiten ontplooien die ook door ondernemers kunnen worden gedaan. Dat is oneerlijke concurrentie. Daarom willen wij de Wet Markt en Overheid aanpassen. Ook willen wij dat bedrijven de ruimte hebben om onderling contractuele afspraken te maken. De overheid moet zich terughoudend opstellen in het opleggen van beperkingen daaraan. Bovendien mogen geen (fiscale) belemmeringen worden opgeworpen aan bedrijfsopvolging, bijvoorbeeld in het geval van familiebedrijven.

■ Contact met de overheid kan bovendien eenvoudiger. Wij willen dat ondernemers zaken met de overheid zo veel mogelijk digitaal via één loket kunnen afhandelen, zodat zo min mogelijk kostbare tijd verloren gaat. Gemeenten mogen daarom maximaal één factuur per jaar sturen aan ondernemers voor alle lokale lasten. Daarnaast moet de overheid de eigen rekeningen altijd tijdig betalen. Daarnaast moet de overheid de rekeningen die zij krijgt altijd tijdig betalen, dat zal in het merendeel van de gevallen binnen dertig dagen na factuurdatum moeten zijn.

■ De overheid kan bovendien meer werken vanuit vertrouwen. Overheidstoezicht kan nodig zijn om bijvoorbeeld de veiligheid en gezondheid van iedereen te kunnen beschermen. Dit toezicht kan echter wel op basis van vertrouwen plaatsvinden. Als een ondernemer controles en inspecties goed doorstaat, kunnen deze worden verminderd. Wij willen dat de inspecties waar mogelijk door één instantie op één moment worden uitgevoerd.

› Onderwijs en cultuur

Nederland zit vol met slimme, creatieve en goed opgeleide mensen. Dat komt door ons onderwijs, dat tot de top van de wereld behoort. Het onderwijs vormt onze kinderen, laat ze opgroeien in een veilige omgeving en bereidt ze voor op hun toekomst. Om de kwaliteit van het onderwijs hoog te houden, moet het meebewegen met ontwikkelingen in de samenleving. Volgende generaties mogen dat van ons verwachten. Dat is niet makkelijk, want niemand weet precies wat de toekomst ons brengt. Technologieën veranderen continu en de manier waarop we samenwerken ook. Bovendien zullen veel beroepen veranderen, banen verdwijnen en nieuwe banen erbij komen. Het is van belang dat onze kennis en vaardigheden goed blijven aansluiten op al deze veranderingen. Om ervoor te zorgen dat we allemaal goed zijn voorbereid op de toekomst, moet de voorbereiding op die nieuwe ontwikkelingen vandaag al beginnen.

Vooruitgang gaat vaak gepaard met grote veranderingen en dus ook met onzekerheden. Krijgt mijn kind wel les voor de wereld van morgen, zonder dat de persoonlijke aandacht verloren gaat door technologische vernieuwingen? Is er voor mijn zoon of dochter straks nog voldoende ruimte voor zelfontplooiing? En als ik in een sector zit waar banen verdwijnen door innovaties, hoe vind ik dan een opleiding die mijn kansen op een nieuwe baan vergroot? Begrijpelijke vragen waarop ons onderwijs antwoorden moet hebben. Daarom is het belangrijk dat we in het onderwijs vooruit blijven denken.

Onze uitgangspositie is heel goed. We hebben leraren die vol passie en enthousiasme lesgeven, scholen die buiten de kaders kunnen en durven te denken en goed scorende leerlingen. Technologische vooruitgang hoeven we ook niet te vrezen. Nederlanders zijn creatief, ondernemend en af en toe best koppig. Eigenschappen die een machine niet heeft, maar in de toekomst wel steeds belangrijker worden. Om het beste uit innovatie te halen, moet ons onderwijs voortdurend met de tijd meegaan zonder daarbij de basislessen voor onze jongeren uit het oog te verliezen. Want als de wereld zo snel verandert, is het van belang dat naast een sterke basis voor taal en rekenen ook aandacht wordt gegeven aan de brede opdracht van de school. Zoals het ontwikkelen van sociale, ondernemende en digitale vaardigheden, persoonsvorming en oplossingsgericht denken. Dat leren stopt voor niemand. Een voorbeeld hiervan is de maatschappelijke uitdaging op het gebied van verduurzaming van economie en samenleving. Het onderwijs moet hierin voorop lopen, want het legt de basis hoe de samenleving van morgen in staat is de uitdagingen en veranderingen aan te gaan. Sterker nog: het belang van om- en bijscholing zal in de toekomst juist verder toenemen. Als we er met ons onderwijs in slagen om huidige uitdagingen om te zetten in toekomstige kansen, zitten de makers van alle nieuwe techniek en technologieën nu al in onze eigen klassen. Daarvoor moeten er voldoende leerkrachten worden opgeleid om techniek te geven. En al in een vroeg stadium, op basisscholen, wordt de belangstelling voor techniek opgewekt. Daarna willen we ervoor zorgen dat deze ook wordt vastgehouden in het voortgezet onderwijs. En dan is het onderwijs niet alleen de beste voorbereiding op een mooie baan, maar ook de plek waar je leert op je eigen benen te staan en je eigen keuzes te maken. Nu en in de toekomst.

Basis- en voortgezet onderwijs

Om goed voorbereid te zijn op veranderingen in de toekomst, moet de basis op orde zijn. Die basis wordt gelegd in het basisonderwijs en wordt vervolmaakt in het voortgezet onderwijs. Hier leren leerlingen vandaag wat morgen relevant is, leren ze met elkaar omgaan en ontdekken ze hun passies en talenten. Inspelen op die talenten kan steeds beter. Mede dankzij digitale hulpmiddelen kunnen we persoonlijker onderwijs geven. Door een adaptieve leeromgeving kunnen lessen voor elk kind bijvoorbeeld interactiever worden dan ooit met een krijtbord mogelijk was. Naast technologische vooruitgang verdienen onze kinderen ook topdocenten die inspireren en een omgeving creëren waarin elk kind het beste uit zichzelf haalt. Hiermee bieden we jongeren de beste basis en stellen we hen ook in staat om op eigen benen te staan.

■ De basis van het lesprogramma, zoals rekenen, taal, aardrijkskunde en geschiedenis, moet op orde blijven. De rekentoets moet daarom ook meetellen bij het behalen van een diploma. Daarnaast willen wij dat onder andere digitale vaardigheden, ondernemen en samenwerken een vaste plek in het onderwijs krijgen. In het basisonderwijs moet er meer aandacht worden besteed aan techniek en praktische vaardigheden. Ook het leren van levensreddende vaardigheden wordt gestimuleerd. Door het curriculum te vernieuwen en dit beter af te stemmen tussen het basis- en voortgezet onderwijs, wordt de overgang naar de brugklas kleiner.

■ Onze leerlingen verdienen de beste docenten. Daarom handhaven we de toelatingseisen voor de pabo. Op basisscholen kunnen ook vakleerkrachten, die bijvoorbeeld techniek, ICT en Engels onderwijzen, worden ingezet. In het voortgezet onderwijs hebben alle docenten bij voorkeur een master gevolgd. Alleen de beste docenten komen zo voor de klas te staan. Ook voor het bewegingsonderwijs op de basisschool willen we vakleerkrachten inzetten. Goed bewegen heeft immers, naast het belang van een gezond leven, ook een positief effect op prestaties bij vakken als rekenen en taal.

■ Opleidingen voor vakken waar meer docenten voor nodig zijn, willen we aantrekkelijk houden. Het is van belang dat we voldoende docenten opleiden voor wiskunde en andere vakken waar tekorten zijn of dreigen. Initiatieven, tegemoetkomingen en maatwerk die dit stimuleren, willen wij daarom in stand houden.

■ Het opleiden op de werkvloer kan ook bijdragen aan betere docenten. In de scholen weten ze namelijk het beste wat van docenten wordt gevraagd. Daarom krijgen scholen een stem in het bepalen van het programma van de lerarenopleiding. Dit betekent ook dat scholen mee kunnen bepalen of een docent in opleiding zijn diploma heeft verdiend. We willen door de vernieuwing van de lerarenopleiding ook meer ruimte en flexibiliteit geven aan zij-instromers. Het wordt dan aantrekkelijker om na of naast een carrière in het bedrijfsleven voor de klas te gaan staan.

■ Docenten moeten zich gedurende hun gehele loopbaan blijven bijscholen. Dit wordt door docenten uit het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs zelf bijgehouden in het lerarenregister. Het huidige docentencorps wordt in staat gesteld tot verdieping van hun relevante onderwijskennis. De beroepsgroep bepaalt ook zelf aan welke eisen voldaan moet worden om in dit register te mogen blijven.

■ Betere docenten verdienen een betere beloning en meer waardering. Docenten moeten bovendien de mogelijkheid krijgen om zich te specialiseren, bijvoorbeeld in onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen of juist aan leerlingen met een grote leerachterstand. Door onderscheid in carrièrepaden mogelijk te maken, wordt het leraarschap uitdagender. Het vak van leraar wordt bovendien aantrekkelijker, zodat meer mensen ervoor kiezen. Tegelijkertijd willen we afscheid kunnen nemen van docenten die ondermaats presteren.

■ Om elk kind een kans te bieden op een mooie toekomst, moeten achterstanden snel opgespoord worden. Voor- en vroegschoolse educatie willen wij daarom zo inrichten dat taalachterstanden bij jonge kinderen spelenderwijs worden weggewerkt. Want ontwikkelingsachterstanden die ontstaan doordat kinderen bijvoorbeeld (structureel) in armoede of een onveilige thuissituatie opgroeien, mogen geen belemmering zijn om hun talenten te ontwikkelen. Wij willen dat er experimenteer-mogelijkheden komen voor (vergaande) samenwerking tussen voorschoolse voorzieningen en de basisschool. Verder kunnen gemeenten binnen de bestuurlijke afspraken tussen het rijk en de VNG een aanbod doen voor een voorschoolse voorziening aan ouders met peuters zonder recht op kinderopvangtoeslag. De keuzevrijheid van ouders houden wij overeind. Daarnaast willen wij dat de leerplicht wordt verlaagd naar de leeftijd van vier jaar. Nu al gaan veel kinderen vanaf vier jaar naar de basisschool. Leeftijdsgenoten die dat nu niet doen, kunnen achter gaan lopen. Dat willen we op deze manier voorkomen.

■ Door passend onderwijs krijgen meer leerlingen in het reguliere onderwijs les en brengen we het aantal thuiszitters terug. Daarom willen we het passend onderwijs handhaven. Wel gaan we strenger toezien of elke school individueel een passend aanbod doet aan leerlingen die met een extra steuntje in de rug gewoon in het reguliere onderwijs kunnen blijven.

■ Om ieder kind een gelijke kans te geven, is een goed schooladvies noodzakelijk. Wij willen dat het hoogste schooladvies leidend wordt wanneer het advies van de basisschoolleraar en de centrale eindtoets van elkaar verschillen. Deze adviezen worden daarom op hetzelfde moment bekend-gemaakt. Daarnaast moet het voor leerlingen in het voortgezet onderwijs goed mogelijk zijn om op latere leeftijd een overstap te maken naar een ander niveau.

■ Alle leerlingen moeten ervan uit kunnen gaan dat ze goed onderwijs krijgen, waar ze ook wonen. Om ieder kind een eerlijke kans te geven op onderwijs naar keuze, dienen regels en procedures voor aanmelding voor scholen transparant, eerlijk en gebruiksvriendelijk voor ouders te zijn. Wanneer het aantal leerlingen snel daalt, kan de kwaliteit echter in gevaar komen of valt er binnen een school nog weinig te kiezen. Om ervoor te zorgen dat scholen meer kunnen samenwerken, schaffen we de huidige fusietoets af.

■ Het moet makkelijker worden om een nieuwe school te starten en om sneller in te spelen op innovatie en nieuwe behoeften van ouders en leerlingen. Door belemmerende regels weg te nemen, kan er meer keuze komen in regio's waar veel leerlingen wonen maar waar er nu nog weinig valt te kiezen. Een nieuwe school kan wel pas van start gaan als de Inspectie van het Onderwijs de te verwachten onderwijskwaliteit heeft goedgekeurd en er voldoende vraag naar de nieuwe school is. De Inspectie moet eerst vaststellen dat het overgrote deel van de leerlingen die zich voor de school aanmelden, geen achterstand heeft.

■ Scholen kunnen meer vrijheid krijgen om een deel van het lesprogramma zelf in te vullen. Op deze manier kan een middelbare school in de grensregio er bijvoorbeeld voor kiezen om meer aandacht te besteden aan de Duitse taal en hiermee rechtdoen aan de verschillen tussen grens-regio's. Basisscholen kunnen er juist weer voor kiezen om lessen in het Engels te verzorgen en zo een goede basis te leggen voor een internationale toekomst. Leerlingen in het tweetalig voortgezet onderwijs moeten de tweede taal ook in de bovenbouw kunnen volgen en het eindexamen in die taal kunnen doen.

■ Kinderen die naar het openbare onderwijs gaan mogen hier alleen neutraal levensbeschouwelijk onderwijs verwachten. Het past dus niet dat ouders van leerlingen in het openbaar basisonderwijs het recht hebben voor hun kinderen het neutrale onderwijs te vervangen voor godsdienstig of humanistisch vormingsonderwijs met alleen aandacht voor één overtuiging gegeven door bijvoorbeeld een pastoor van buiten de school. Wij willen dat alle leerlingen in het openbaar onderwijs samen breed georiënteerd levensbeschouwelijk onderwijs volgen gegeven.

■ Alle talenten van onze kinderen willen we maximaal ontplooien. Talenten- of plusprogramma's juichen we daarom toe. Het is verder nodig dat er binnen de regelgeving, onder andere de onderwijstijd, meer ruimte komt voor gepersonaliseerd leren. Dat is belangrijk voor kinderen met een uitzonderlijk talent of een achterstand die we weg willen werken. Ook moet het makkelijker voor scholen worden om langer open te blijven of het hele jaar door onderwijs aan te bieden. Zo kunnen scholen beter inspelen op de vraag van leerling en ouders.

■ Wij willen dat scholen transparanter worden en zich meer openstellen voor feedback van belanghebbenden. Het hoort vanzelfsprekend te zijn dat leraren elkaar feedback geven en de mening van leerlingen daarbij betrekken. Ook dient elke school helder te communiceren hoe het budget wordt ingezet. Ouders en leerlingen kunnen door die transparantie bewuster voor een school kiezen.

■ Scholen die het goed doen, krijgen meer vrijheid. Als de Inspectie van het Onderwijs oordeelt dat de kwaliteit goed is, dan moet de school het vertrouwen krijgen om meer af te wijken van de regels en zich minder te verantwoorden richting de Inspectie. Scholen die ondermaats presteren, willen we eerder sluiten.

■ Ook voor kinderen die thuisonderwijs krijgen, willen wij voorkomen dat zij achterstand oplopen. Omdat onderwijs ook gaat over vaardigheden, zoals leren omgaan met anderen, staan we thuis-onderwijs alleen nog toe als dat aan een aantal voorwaarden voldoet. Zo moet thuisonderwijs onder de verantwoordelijkheid van een school plaatsvinden, de onderwijsgevende zonder concessies bevoegd zijn en de Inspectie van het Onderwijs ermee ingestemd hebben.

■ Nederlandse tradities, waarden en vrijheden dienen in het onderwijs te worden verankerd. Wij mogen verwachten dat alle docenten de Nederlandse waarden en vrijheden onderschrijven. Iedere docent hoort te weten hoe deze waarden bespreekbaar kunnen worden gemaakt. Leerlingen raken op die manier beter bekend met de Nederlandse grondrechten, waarden en tradities en leren hoe we in Nederland met elkaar omgaan.

■ Aandacht voor seksualiteit verdient ook een plek in het onderwijs. Dat gaat verder dan alleen de kennis over soa's of voorbehoedsmiddelen. In het voortgezet onderwijs en het mbo willen we ook dat wordt geleerd om respectvol met elkaar om te gaan, welke grenzen er zijn en hoe gevoelens bespreekbaar worden gemaakt. Daarbij hoort ook het bespreekbaar maken van homoseksualiteit. Op elke school moeten homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders volledig worden gerespecteerd door leerlingen, docenten en de schoolleiding.

■ Een beroepsgericht vmbo geeft een goede basis voor de vakmensen van de toekomst. Daarom willen we vmbo-scholen in staat stellen om hun programma beter aan te laten sluiten op het vervolgonderwijs. Om dat mogelijk te maken, willen wij dat het vmbo en mbo een deel van het onderwijs samen kunnen verzorgen. Ook willen wij vmbo-scholen meer gelegenheid geven om samen te werken met bedrijven uit de regio, bijvoorbeeld door samen leerzame stages op te zetten.

■ Leerlingen die hun eindexamen niet hebben behaald, willen we de kans geven om deelcertificaten per vak te behalen op hun eigen middelbare school. Om ook de aansluiting van het vmbo naar entreeopleidingen en mbo 2 soepeler te laten verlopen, willen wij het mogelijk maken om een mbo diploma op een vmbo school te halen. Zo kunnen leerlingen langer in een vertrouwde omgeving blijven en zich beter voorbereiden op het vervolgonderwijs of op de arbeidsmarkt.

■ Ook willen we dat leerlingen vakken op verschillende niveaus kunnen volgen als zij dat willen. Dit moet dan ook duidelijk zichtbaar zijn op het diploma, net als de prestaties die de leerling buiten het klaslokaal heeft behaald. Bovendien willen we dat het voor een havoleerling, in overleg met het vervolgonderwijs, mogelijk wordt om naar de technische universiteit te gaan als hij of zij alle bètavakken met succes op vwo-niveau heeft afgerond.

■ Leerlingen horen een goede voorbereiding op hun keuze voor een vervolgopleiding te krijgen. We begrijpen allemaal dat een verkeerde studiekeuze een enorme teleurstelling kan zijn. Om verkeerde studiekeuzes terug te dringen, willen we dat loopbaanoriëntatie in het voortgezet onderwijs een sterkere positie krijgt.

Vervolgonderwijs (MBO/HBO/WO)

Nederland is een ondernemend land. In vele sectoren draaien we mee in de wereldtop. Door onze sterke, internationaal georiënteerde sectoren agri & food, maakindustrie en logistiek hebben we veel banen op alle niveaus. En we blijven in die top als we snel nieuwe technieken weten te bedenken én deze in de praktijk weten toe te passen. Daarom moeten opleidingen van het mbo tot aan de universiteit van een hoog niveau zijn. En moet de inhoud van alle opleidingen bij de tijd zijn. Hierbij krijgen studenten meer mogelijkheden om hun studie zelf in te richten. Zodat Nederland en het Nederlands onderwijs ook in de toekomst tot de wereldtop behoren.

- Van elke opleiding mag worden verwacht dat zij perspectief geeft op een baan. Daarom willen wij regelmatig laten toetsen en publiceren of afgestudeerden snel een baan vinden en of zij na een aantal jaar werkervaring tevreden zijn. Ook de stagebedrijven en de werkgevers waar afgestudeerden aan de slag zijn gegaan, worden gevraagd naar hun ervaringen. Daarnaast krijgen opleidingen de mogelijkheid om - op basis van het arbeidsperspectief of om de kwaliteit van de opleiding hoog te houden - de instroom te beperken en alleen de zeer gemotiveerde studenten toe te laten. Op die manier zorgen we ervoor dat we de kwaliteit voor alle studenten kunnen blijven garanderen, ook indien opleidingen onverwacht zeer populair worden en te maken krijgen met een grote toename in het aantal studenten. De overheid spant zich in om een numerus fixus te voorkomen bij opleidingen waar tekorten zijn of dreigen te ontstaan. We stoppen met de bekostiging van opleidingen die ondermaats presteren.

- Regionale instellingen kunnen de inhoud van mbo-opleidingen beter vaststellen in samenspraak met het lokale bedrijfsleven. De landelijke normen die nu gelden, laten te weinig ruimte aan het mbo en zorgen ervoor dat specifieke wensen van het lokale bedrijfsleven onvoldoende worden opgenomen. Door beter in te spelen op de regionale vraag, verbetert het perspectief van mbo'ers op een baan. Om er voor te zorgen dat de kwaliteit onberispelijk blijft, willen wij dat er net als in het hoger onderwijs accreditatie in het mbo gaat plaatsvinden. In het middelbaar beroepsonderwijs hebben alle docenten bij voorkeur een bachelor of erkende opleiding op vergelijkbaar niveau afgerond.

- Ook willen we dat meer jongeren de kans krijgen om op de werkvloer te worden opgeleid. Doorgaans worden de jongeren die een beroepsbegeleidende leerweg (BBL) hebben gevolgd meer gewaardeerd door het bedrijfsleven. Het aanbieden van werkplekken voor BBL-studenten is nu echter kostbaar voor bedrijven. Daarom willen wij het voor werkgevers mogelijk maken om BBL-studenten een passende vergoeding te geven in plaats van loon. Op die manier kan het aantal BBL-plekken toenemen.

- In de Beroepsopleidende leerweg (BOL) moedigen we bedrijven aan om actief bij te dragen aan de invulling van het onderwijscuriculum. Bedrijven krijgen meer mogelijkheden om, gericht op een hogere kwaliteit van het praktijkgericht leren, een deel van het onderwijs in te vullen.

- Elke leerling die een studiekeuze maakt, moet over betrouwbare en volledige informatie kunnen beschikken. Opleidingen vermelden bijvoorbeeld lang niet altijd helder hoe goed of slecht de arbeidsmarktkansen zijn. Bovendien kunnen de definities die opleidingen hanteren van elkaar verschillen. De studiebijsluiter wordt daarom in het gehele vervolgonderwijs verplicht en krijgt een prominente plek in de voorlichting. Daarnaast willen wij dat opleidingen voorlichtingsactiviteiten organiseren die een eerlijk beeld geven van de opleiding.

- Om de kwaliteit van onderwijsinstellingen verder te verbeteren, willen wij dat zij zich concentreren op waar ze goed in zijn. Elke onderwijsinstelling stelt daarvoor kwaliteitsafspraken op. Als deze afspraken worden nagekomen, volgt een financiële beloning voor de instelling. Zo wordt kwaliteit beloond.

- Geld dat vrijkomt uit het studievoorschot, investeren we in het hoger onderwijs. Om te zorgen dat deze investeringen daadwerkelijk effect hebben, willen we dit verbinden aan de kwaliteitsafspraken van de onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs met het ministerie.

- Studenten moeten meer regie krijgen over hun eigen studiecarrière. Op dit moment bekostigt de overheid alleen onderwijs bij publieke onderwijsinstellingen. Wij vinden dat het geld dat nu per ingeschreven student alleen bij publieke instellingen terechtkomt, ook bij andere (private) onderwijsinstellingen mag worden ingezet. Bijvoorbeeld door te werken met leerrechten of studievouchers.

- Daarnaast mogen studenten van ons zelf bepalen in welk tempo zij studeren. Daarom krijgen studenten de mogelijkheid om zich voor slechts een deel van de vakken in te schrijven. Hierdoor wordt het makkelijker om naast een opleiding een eigen bedrijf op te starten of in het bestuur van een studenten- of sportvereniging plaats te nemen. Studenten die zich een jaar fulltime inspannen voor extra-curriculaire activiteiten in het belang van de instelling, hoeven geen collegegeld te betalen. Ze mogen in die gevallen één jaar extra gebruikmaken van de leenfaciliteit binnen het studievoorschot. Studenten die bewust een jaar lang minder of geen vakken volgen, worden niet langer meegerekend in het studierendement van een opleiding.

- Wij willen dat online onderwijs net zo normaal en geaccepteerd binnen het hoger onderwijs. Internationalisering vindt ook plaats via open en online onderwijs. Belemmeringen voor instellingen om online onderwijs aan te bieden of voor studenten om online onderwijs – geaccrediteerd in binnen- of buitenland – te volgen moeten worden weggenomen.

- Het onderwijs moet voor iedereen bereikbaar blijven. Omdat door de sterkere profilering van de onderwijsinstellingen afstanden kunnen toenemen, willen wij de OV-studentenkaart handhaven. Reisafstanden mogen immers geen hindernis vormen om te gaan studeren.

- Wij willen dat studenten zelf de beste keuze kunnen maken. Daarom willen wij dat in de regelgeving private en publieke onderwijsaanbieders zo veel mogelijk gelijk worden behandeld. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) moet erop toezien dat het gelijke speelveld wordt gerespecteerd.

- Digitale voorzieningen op scholen vragen om constante vernieuwing. Organisaties als Kennisnet en SURF kunnen kennis over ICT en digitalisering delen en instellingen begeleiden. Door deze slimme samenwerkingen zorgen we dat we concurrerend blijven en blijven meedingen bij het verkrijgen van onderzoeksbudgetten.

Leven Lang Leren

Van het leren van de Nederlandse taal tot het leren bespelen van een muziekinstrument. Van het slagen voor het eindexamen tot het behalen van je rijbewijs. Leren is soms keihard knokken, maar het eindresultaat mag er vaak zijn. Daar zijn we dan ook terecht trots op. Trots op je eigen prestatie, die van je kinderen of van je kleinkinderen. Dus waarom zouden we er ooit mee stoppen? Bovendien worden door een steeds veranderende wereld steeds weer nieuwe kennis en vaardigheden van ons verlangd. Dat vraagt om voortdurende bijscholing en ontwikkeling. En als bijscholing geen optie meer is, kan omscholing een oplossing zijn om een nieuwe baan te vinden.

■ Om te zorgen dat iedereen aan het werk kan blijven, is toegankelijke bij- en omscholing van groot belang. Na het verlies van een baan wil iedereen zo snel mogelijk weer aan de slag. Maar als jouw sector zich in moeilijk vaarwater bevindt, is een baan niet zomaar te vinden. Dan heb je ruimte nodig om je verder te ontwikkelen. Daarom willen we de sollicitatieplicht tijdelijk opheffen als je een specifieke opleiding volgt voor een baan in een tekortsector. Daarnaast willen we dat de sociale partners de sectorale ontwikkelfondsen zo aanpassen dat leven lang leren wordt bevorderd. Dit kan bijvoorbeeld door het creëren van een nationaal scholingsfonds of een persoonlijk leven lang leren budget. Dat maakt de overstap naar een andere sector mogelijk.

■ Of je je nu wel of niet ontwikkelt, in veel cao's ga je er standaard op vooruit. Terwijl niet iedereen even hard blijft leren en niet iedereen vanzelfsprekend beter gaat functioneren door de jaren heen. Daarom bevorderen wij dat werkgevers en werknemers beloningsafspraken maken waarbij ook scholing en ontwikkeling relevant wordt.

■ Het bestrijden van laaggeletterdheid verdient onze blijvende aandacht. Wie niet kan lezen en schrijven, kan niet volwaardig meedoen in onze samenleving. Het actieplan Tel mee met Taal dat laaggeletterdheid bestrijdt, willen wij daarom voortzetten. Van het onderwijs verwachten wij dat het geletterdheid blijft bevorderen.

Wetenschap

We mogen trots zijn op de Nederlandse wetenschap. In de internationale ranglijsten doen de Nederlandse universiteiten goed mee en wat betreft wetenschappelijke impact draaien de Nederlandse wetenschappers mee in de wereldtop. Dat hebben we onder meer te danken aan ons sterke vestigingsklimaat. Naast goed wetenschapsbeleid, dragen onder andere onze infrastructuur en cultuuraanbod bij aan dit goede vestigingsklimaat. De concurrentie staat echter niet stil. Daar waar goed onderzoek plaatsvindt, zijn er ook veel banen. Dit perspectief leidt ertoe dat veel landen investeren in hun wetenschap. Om voorop te blijven lopen, moeten we ervoor zorgen dat we met de Nederlandse investeringen nog meer resultaten boeken. Daarvoor is in ieder geval een hogere bijdrage uit het bedrijfsleven aan onderzoek en ontwikkeling (R&D) nodig.

- De verdeling van financiële middelen verdient een goede afweging, waarbij een historische verdeling niet de belangrijkste factor kan zijn. Resultaten en maatschappelijke impact, waar de bètawetenschappen doorgaans een goed voorbeeld van zijn, willen we nadrukkelijker meenemen bij de verdeling van middelen. Dat zorgt niet alleen voor meer impact, maar is ook eerlijker richting de onderzoekers.

- Vrije toegang tot wetenschappelijke publicaties zorgt voor meer innovatie. Veel onderzoeken die universiteiten verrichten, kunnen interessant zijn voor start-ups of het midden- en kleinbedrijf maar zijn nu niet toegankelijk. Wij willen daarom dat de resultaten van publiek gefinancierd onderzoek aan de buitenwereld beschikbaar worden gesteld. Zo blijft Nederland vooroplopen in open kennisdeling en vergroten we onze aantrekkingskracht.

- De aandacht van een wetenschapper moet vooral op onderwijs en onderzoek gericht zijn, in plaats van allerlei administratieve klussen. Daarom stellen wij voor om onderzoek meer langdurig te financieren. Wanneer financiering voor een langere periode wordt toegekend, hoeven wetenschappers minder tijd te besteden aan het schrijven van onderzoeksvoorstellen om middelen binnen te halen. De vrijgekomen tijd kunnen zij dan besteden aan meer onderzoek en onderwijs.

- Er zijn meer investeringen van het bedrijfsleven in R&D nodig. In vergelijking met andere landen loopt Nederland hierin te ver achter. We willen het bedrijfsleven verleiden om samen met de wetenschap meer onderzoek te gaan verrichten. Wij willen daarom een groter deel van het budget inzetten om private investeringen te initiëren en de samenwerking tussen wetenschap en het bedrijfsleven te bevorderen

Cultuur

Nederland kent een cultuur met een rijke geschiedenis en een springlevend heden. We kunnen enorm trots zijn op grote namen zoals Rembrandt van Rijn, Rem Koolhaas of Armin van Buuren die Nederland wereldwijd op de kaart zetten. Dankzij hen komen veel toeristen naar Nederland en ook buiten onze landsgrenzen trekken Nederlandse werken de aandacht. Onze Nederlandse collectie heeft een ongekende omvang en hoogwaardige kwaliteit. En instellingen zoals het Concertgebouworkest en de Nederlandse Opera bieden topkwaliteit. Dit willen we in stand houden. Ook het belang van onze alledaagse cultuur neemt toe. Tradities die bij Nederland horen zoals de avondvierdaagse, Koningsdag, carnaval en de Elfstedentocht. Stuk voor stuk zijn ze onderdeel van ons verleden, heden en onze toekomst. We bezoeken steeds meer musea, poptempels en musicals omdat het aanbod zich meer toespitst op onze vraag. Meer en meer richt de cultuursector zich op de bezoeker in plaats van de subsidieverstrekker. En dat is goed. Het ondernemerschap, het contact met het publiek en het aantal bezoekers zullen op die manier steeds verder toenemen.

- Cultuur is van en voor alle Nederlanders. Het moet daarom aantrekkelijk zijn om hierin te investeren. Het is van belang dat de overheid zich zo neutraal mogelijk opstelt ten opzichte van cultuur en de inwoners ruimte geeft om te bepalen wat wel en niet een kans verdient. De Geefwet met gunstige belastingregels voor culturele instellingen moet dan ook worden voortgezet.

- Wij willen subsidies zo inzetten dat met dezelfde hoeveelheid geld meer cultuur tot stand kan komen. Vrijwilligers verdienen waardering en indien nodig ondersteuning. Bij het bepalen van de hoogte van de subsidie moet daarom mee worden genomen of een instelling over veel eigen financiële middelen beschikt en hier ook in de toekomst over zal blijven beschikken. Bijvoorbeeld doordat een instelling door de jaren heen zeer veel bezoekers aantrekt. In die gevallen kan een lagere subsidie worden toegekend, zodat er meer cultuurgeld beschikbaar is voor andere culturele instellingen. Cultuur heeft een waarde, maar is niet goedkoop. Daar waar instellingen subsidie van het rijk krijgen vragen we hen het ontvangen subsidiebedrag te vermelden op het (entree)kaartje, zo mogelijk met het aantal bezoekers. Daarnaast kunnen musea meer worden gestimuleerd om hun collectie te digitaliseren, online zichtbaar te maken. Eigenaren van monumenten moeten een financiële stimulans behouden om hun monument in stand te kunnen houden.

- Kunst hoort zo veel mogelijk te worden tentoongesteld. Daarom willen we drempels wegnemen, zodat onze rijke collectie meer zichtbaar wordt voor alle Nederlanders. Dat kan onder andere worden bereikt door als overheid garant te staan wanneer musea tijdelijk stukken uit een buitenlandse of privécollectie willen tentoonstellen. De hoge kosten van verzekeringen vallen op die manier weg. Daarnaast kunnen musea meer worden gestimuleerd om hun collectie, met name het deel dat zich nu in depots bevindt, te delen met andere musea.

- Wij willen dat het cultuuraanbod verspreid wordt over heel Nederland. Bij de verdeling van het geld willen we dan ook dat de Raad voor Cultuur meer rekening houdt met de balans tussen verschillende regio's, zonder de kwaliteit uit het oog te verliezen. Dit doet recht aan de regionale culturele identiteit.

- Daarnaast willen wij dat cultuurinstellingen meer samenwerking zoeken met onderwijsinstellingen om cultuuronderwijs vorm te geven. In de financiering van het cultuuronderwijs willen wij dat de onderwijsinstellingen leidend zijn in plaats van cultuurinstellingen.

- 5 mei is net als Koningsdag een nationale feestdag. In tegenstelling tot religieuze feestdagen zijn Koningsdag en 5 mei dagen die door Nederlanders van alle achtergronden gevierd worden. Daarom wordt naast Koningsdag ook 5 mei elk jaar een vrije dag. Het staat werkgevers en werknemers vrij om in een andere vrije dag in te leveren voor deze nationale feestdag.

Media

De media veranderen in hoog tempo. De krant lezen we steeds vaker op onze tablet en we checken meerdere keren per dag onze favoriete nieuwssites. En we hoeven ons niet meer te haasten om ons favoriete televisieprogramma te zien, want ook tv kijken we steeds vaker online op het moment dat het ons uitkomt. Door deze ontwikkelingen en mogelijkheden veranderen ook onze verwachtingen van de publieke omroep. Waar de een op zondagavond met het bord op schoot klaar zit voor een samenvatting van het voetbalweekend, wil de ander diezelfde samenvatting op een later moment online kijken, of op vakantie. Daarom zou 'geoblocking' moeten worden afgeschaft voor kijkers die tijdelijk in een andere lidstaat verblijven. Om aan iedere wens recht te doen, is er behoefte aan meer ruimte voor innovatie bij zowel de publieke omroep als de commerciële media. Hierbij is het van belang dat de publieke omroep zich meer richt op zijn kerntaken en ruimte biedt aan commerciële partijen.

■ De publieke omroep moet zijn toegevoegde waarde vergroten. We willen een publieke omroep die iets toevoegt naast de producten die commerciële mediabedrijven aanbieden (en kunnen aanbieden). Wij willen daarom dat de publieke omroep zich richt op de kernonderwerpen: nieuws en educatie. En daar waar het om nationale aangelegenheden gaat ook cultuur en sport. Passend bij deze kerntaken zijn wij voor een lager omroepbudget, dat efficiënt wordt besteed.

■ Binnen de kerntaken moet de publieke omroep een zo groot mogelijk publiek nastreven en aansluiten op de belevingswereld van alle Nederlanders. Niet het omroeplid, maar de Nederlander wordt het uitgangspunt. Om de verantwoording richting de kijker en luisteraar verder te vergroten, willen wij dat de kosten per programma inzichtelijker worden. Daarnaast dient de publieke omroep een ombudsman aan te stellen die gevraagd en ongevraagd onafhankelijk advies kan geven en rectificaties kan afdwingen.

■ Ook in de regio is kwalitatieve journalistiek van groot belang voor de lokale democratie. Om de aandacht voor regionaal nieuws te versterken, willen wij dat de landelijke publieke omroep via zijn communicatie kanalen ruim aandacht geeft voor nieuws uit de regio. Dit kan via een regionale nieuwsuitzending op een van de landelijke tv-zenders, maar moet ook via de radio en online.

› Zorg en gezondheid

Als we in Nederland worden getroffen door medische tegenslagen, kunnen we gelukkig rekenen op gezondheidszorg die meedoet in de wereldtop. Het maakt daarbij niet uit of je jong of oud bent, ziek of gezond, of een hoog of een laag inkomen hebt. Iedereen heeft recht op dezelfde, goede zorg. Zowel voor een simpel kuurtje bij de huisarts als voor een levensreddende operatie in het ziekenhuis. Het aantal ouderen in onze samenleving neemt de komende jaren fors toe door de vergrijzing. Een groot deel van deze ouderen wordt gelukkig gezond oud. Ziekten waaraan iemand vroeger nog overleed, zijn inmiddels te genezen of er kan langer mee worden geleefd. Met de vergrijzing zal echter ook het aantal ouderen met één of meerdere chronische ziekten toenemen, en dus ook het beroep op zorg.

Onze gezondheid is het meest waardevolle dat we hebben en kan daarom tot grote zorgen leiden. Ondanks kwalen of chronische ziekten willen vele mensen bijvoorbeeld graag zo lang mogelijk zelfstandig thuis blijven wonen, in een vertrouwde omgeving met geliefden in de buurt. Maar kan dat wel? En hoe dan? Hoe houden we grip op onze eigen gezondheid en de toegang tot goede, vertrouwde zorg? En minstens zo belangrijk: kunnen we de zorg die we soms zo hard nodig hebben nog wel betalen als steeds meer mensen hier aanspraak op zullen maken?

We weten dat een gezonde leefstijl belangrijk is om vitaal oud te worden en chronische ziekten, zoals diabetes en hart- en vaatziekten, te voorkomen. Ook nieuwe behandelingen kunnen een uitkomst bieden omdat daarmee ziekten worden genezen of mensen leren omgaan met hun ziekte of beperking. Onderzoek en innovatie spelen hierin een belangrijke rol. Die innovatie, waaronder ook e-health, kan ervoor zorgen dat mensen ook zelf kunnen bijhouden hoe het gaat met hun gezondheid. Dat draagt niet alleen bij aan hun kwaliteit van leven, maar zorgt er ook voor dat zij minder vaak naar het ziekenhuis hoeven te gaan. We kunnen zorgkosten in de hand houden door (onder andere) een gezonde leefstijl te stimuleren en behandelingen op maat te bieden. Met slimme oplossingen blijft de zorg in Nederland toegankelijk voor iedereen.
Daarnaast vinden wij het belangrijk dat zorg dicht bij huis wordt georganiseerd. Zo kunnen mensen snel en effectief worden behandeld door bijvoorbeeld de huisarts, diëtist of medisch specialist. Het zorgt er ook voor dat ouderen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen.
Zij moeten ervan uit kunnen gaan dat er iemand is die hen thuis komt helpen als dat nodig is. Of dit nu is met hulp uit de eigen omgeving of met ondersteuning vanuit de gemeente. Als het thuis echt niet meer gaat, verdienen mensen de beste zorg in verpleeg- en verzorgingshuizen.

Gezondheid

Veel mensen weten dat een gezonde leefstijl belangrijk is. Het zorgt er in de eerste plaats voor dat je iedere dag weer vol energie kunt beginnen en het geeft je meer zelfvertrouwen. Bovendien kan het ziektes en kwalen in de toekomst helpen voorkomen. Wat een gezonde leefstijl is, verschilt voor iedereen. Wij vinden dat iedereen zelf mag bepalen hoe hij of zij leeft. De overheid kan zorgen voor goede voorlichting, maar mag uiteindelijk niet bepalen hoe iemand zijn of haar leven leidt. Dat blijft een eigen keuze.

■ Om een gezonde keuze te kunnen maken, is het belangrijk dat er informatie beschikbaar is over een gezonde leefstijl. Of het nu gaat om gezonde voeding, voldoende bewegen of de balans tussen werk en privé. Dit is vooral voor jongeren van belang. Door hen al op jonge leeftijd kennis te laten maken met gezonde voeding en gebitsverzorging, te informeren over alcohol, tabak en drugs en te voorzien van seksuele voorlichting, kunnen zij zelf de keuze maken voor een gezonde leefstijl. We zijn daarom ook voor het behoud van de huidige leeftijdsgrenzen voor alcohol en tabak. We willen geen vet- of suikertaxen instellen of betuttelende etikettering om gedrag te beïnvloeden. Ook willen wij niet dat zorgverzekeraars risicoselectie of premiedifferentiatie toepassen op basis van (on)gezondheid of leefstijl.

■ Door mensen beter te informeren over beschikbare vaccins kunnen ernstige, overdraagbare ziekten worden voorkomen. Naast de bekende vaccins uit het Rijksvaccinatieprogramma en de griepprik zijn er nog vele andere vaccins beschikbaar, waaronder het gordelroosvaccin, het kinkhoestvaccin voor zwangere vrouwen en het pneumokokkenvaccin. Wij willen dat iedereen op de hoogte is van het bestaan van deze vaccins, bijvoorbeeld door het verspreiden van informatie via de GGD, verloskundigen en huisartsen. Op die manier kunnen mensen zelf de afweging maken of vaccinatie bijdraagt aan een gezonde leefstijl en het helpen voorkomen van ziekten.

■ In de spoedeisende zorg zijn burgers van onschatbare waarde. Zo laat de inzet van burgerhulpverleners de overlevingskansen na een hartstilstand aanzienlijk stijgen. Er moeten dan ook voldoende burgerhulpverleners worden opgeleid.

Ziekte

Als je toch ziek wordt, moet je kunnen vertrouwen op de beste zorg. Gelukkig is de zorg in Nederland een van de beste ter wereld. Niet de systemen of gevestigde belangen moeten centraal staan, maar de patiënt. Dat betekent bijvoorbeeld dat je samen met jouw zorgverlener kan bepalen welke behandeling het beste bij jouw kwaliteit van leven past. Wij willen dat de zorg iedere dag beter wordt. Daarom vinden we het belangrijk dat er iedere dag nieuwe behandelingen bijkomen. Behandelingen die beter zijn afgestemd op het individu en zijn of haar zorgvraag. Behandelingen die ervoor zorgen dat iemand mee kan blijven doen in de samenleving. Of je nu tijdelijk of chronisch ziek bent. Daarom geven we ruim baan aan medisch-wetenschappelijk onderzoek en staan we voor een breed basispakket.

- We vinden het belangrijk dat de zorg toegankelijk en betaalbaar blijft. Wij willen daarom een breed basispakket waarbij we inzetten op gepast gebruik, het terugdringen van niet-effectieve behandelingen en het slimmer inzetten van eigen betalingen. We willen blijven zoeken naar mogelijkheden om eigen betalingen dusdanig slim in te zetten, dat de zorg in Nederland toegankelijk en betaalbaar blijft. Ook dure geneesmiddelen horen thuis in het basispakket, maar dan moet de effectiviteit van deze medicijnen wel zijn aangetoond. Dure geneesmiddelen kunnen bijdragen aan de verlenging van een leven of genezing van een ernstige ziekte. Om deze geneesmiddelen goed te kunnen inzetten, willen wij dat er een akkoord wordt gesloten met de farmaceutische industrie over lagere prijzen en ook over onderwerpen zoals toegankelijkheid voor patiënten, innovatie en transparantie. Voor een sterke onderhandelingspositie ten opzichte van farmaceutische bedrijven willen wij optrekken met gelijkgezinde landen als België, Luxemburg en Oostenrijk.

- Een arts heeft de verantwoordelijkheid om de patiënt uitgebreid te informeren over de verschillende behandelmogelijkheden en de voor- en nadelen hiervan. Samen met een arts kan een goede keuze worden gemaakt waarbij de kwaliteit van leven van de patiënt voorop staat. Dit ‘samen beslissen’ moet worden opgenomen in alle medische richtlijnen, zodat iedereen erop kan rekenen dat dit ook echt gebeurt.

- Informatie over de kwaliteit van zorg dient actueel, volledig en transparant te zijn. Om een goede keuze te kunnen maken voor een bepaalde zorgverlener, moeten de verschillen tussen huisartsen, medisch-specialisten of verzorgingshuizen duidelijk zijn. Bijvoorbeeld hoe andere mensen een arts of zorginstelling hebben beoordeeld of hoe de continuïteit van zorg is verzekerd. Deze informatie is vaak wel bekend, maar niet altijd voldoende beschikbaar. Daarom vinden we het belangrijk dat deze informatie voor iedereen eenvoudig te vinden is. Dat geldt niet alleen voor de genezende zorg, maar ook voor de geestelijke gezondheidszorg en de langdurige zorg en ondersteuning.

- Om een goede vergelijking te kunnen maken tussen artsen of ziekenhuizen, moet de kwaliteit wel overal op dezelfde manier worden gemeten. Er moet dan ook worden toegewerkt naar het samen-voegen en harmoniseren van registraties en formulieren. Dit biedt meer inzicht in kwaliteit, geeft zorgverleners meer tijd voor patiënten en draagt bij aan de vermindering van de administratieve lasten. Bovendien leidt dit tot een forse vermindering van de administratieve lasten voor professionals en instellingen. Ook willen wij vrijheid teruggeven aan professionals, zodat zij beter samen kunnen werken rondom de zorg voor een patiënt.

- Om snel en effectief te kunnen worden behandeld door de juiste zorgverlener, willen we samenwerking stimuleren tussen bijvoorbeeld de huisarts en fysiotherapeut of tussen de huisarts en de medisch specialist. Door deze ‘anderhalvelijnszorg’ kunnen medische ingrepen bij jou in de buurt plaatsvinden en hoef je niet iedere keer naar het ziekenhuis. Zorggelden moeten daarom zo veel mogelijk worden samengevoegd.

■ We willen meerjarige contracten tussen zorgverzekeraars en zorgverleners stimuleren. Op die manier kunnen zorgverleners investeringen doen om vernieuwingen mogelijk te maken en de zorg verder te verbeteren. Het kan voorkomen dat complexe zorg nodig is, bijvoorbeeld vanwege een ernstige ziekte. Deze complexe, vaak duurdere, zorg moet daarom worden geconcentreerd in één of enkele ziekenhuizen. Doordat artsen de ingrepen op deze plek vaker uitvoeren, verbetert de kwaliteit en is de kans op genezing groter.

■ Zorgverleners moeten bovendien worden betaald op basis van de kwaliteit van zorg, een goede behandeling en de tevredenheid na afloop van de behandeling (uitkomstbekostiging). Dus niet alleen op basis van het aantal uren dat aan een behandeling is besteed. De ontwikkeling van kwaliteits-indicatoren en het kunnen vinden van betrouwbare en volledige informatie voor patiënten, zorgverleners en zorgverzekeraars zijn daarvoor goede eerste stappen.

■ Het aantal mensen met één of meerdere chronische ziekten zal de komende jaren toenemen. Een specialist ouderengeneeskunde kan samen met de patiënt kijken naar de ziekte en de gevolgen daarvan op de kwaliteit van leven. Om dit te stimuleren, moet worden geïnvesteerd in een zelfstandige plek en bekostiging van de specialist ouderengeneeskunde in de eerstelijnszorg. Door samen te werken met de huisarts, de praktijkondersteuner ouderenzorg en de wijkverpleegkundige kan er zorg op maat ontstaan.

■ Ieder kind dat sterft kort na de geboorte of vermijdbaar blijvend letsel oploopt, is er één te veel. Wij willen de babysterfte in Nederland verder terugdringen door de geboortezorg te verbeteren, zonder daarbij de keuzevrijheid te verminderen. Samenwerking tussen de gynaecoloog en de verloskundige is daarbij essentieel. De afgelopen jaren zijn alle betrokken partijen al steeds meer gaan samenwerken in het belang van moeder en kind. Om die samenwerking verder te versterken kan integrale bekostiging landelijk worden ingevoerd.

■ E-health en andere technologische toepassingen kunnen helpen de regie op je eigen leven te houden en de kwaliteit van leven te verbeteren. Ook kun je door verschillende toepassingen op een laagdrempelige, snelle en veilige manier in contact komen met een arts. Deze vernieuwingen willen we daarom zo veel mogelijk stimuleren. Wij juichen toe dat zorgverzekeraars bewezen effectieve en veilige e-health-toepassingen en andere vernieuwende vorm van zorg ruim baan geven in hun inkoopbeleid. Om de benodigde technologische zorgvernieuwing breed uitgerold te krijgen in de hele zorg zijn echter ook andere, private financieringsconstructies nodig dan alleen de financiering via zorgverzekeraars. Zo kunnen verzekerden profiteren van deze nieuwe mogelijkheden. We moedigen zorgverleners ook aan om het gebruik van e-health en andere technologische toepassingen in hun medische richtlijnen en protocollen op te nemen.

■ Voor de beste behandeling is het belangrijk dat alle medische gegevens op een veilige manier in één dossier terechtkomen. Of het nu gaat om de metingen die iemand zelf thuis heeft verricht of de resultaten van de onderzoeken in het ziekenhuis. Daardoor wordt communicatie makkelijker, kan de kwaliteit verbeteren en nemen de administratieve lasten voor zorgverleners af. De medische gegevens moeten echter altijd eigendom van de patiënt blijven. Hij of zij moet zelf kunnen bepalen met wie de medische gegevens worden gedeeld, en heeft altijd zicht op wie de gegevens inziet. Alleen bij noodgevallen mogen zorginstellingen je gegevens opvragen en moeten je dan actief daarover informeren.

■ Verspilling in de gezondheidszorg moet worden aangepakt. Zorgaanbieders hebben hier nog veel mogelijkheden om te besparen. Te vaak worden opnieuw onderzoeken gedaan, terwijl diezelfde onderzoeken al op een andere plek zijn uitgevoerd. Ook komt het voor dat een medische ingreep niet bijdraagt aan de kwaliteit van leven of dat er te lang wordt doorbehandeld. Bovendien hoeft niet ieder ziekenhuis te beschikken over dezelfde, dure apparatuur. Door bijvoorbeeld het uitbreiden van spreekuren kan beschikbare apparatuur ook in de avond- en weekenduren worden ingezet.

■ Medische missers en calamiteiten door zorgverleners moeten altijd worden gemeld. Dat is een belangrijk onderdeel van het geheel aan maatregelen om patiëntveiligheid op een hoger niveau te tillen. Zorg is mensenwerk en fouten zullen daarom gemaakt blijven worden. Om ervoor te zorgen dat zorgverleners deze missers melden, zodat anderen ervan kunnen leren, is een cultuuromslag nodig. De zorg moet de functie van vertrouwensfunctionaris instellen waar gemaakte fouten zonder directe strafrechtelijke consequenties kunnen worden gemeld en besproken. Er moet er een verbod komen op zwijgcontracten tussen zorgverleners en patiënten. Beter is het dus om een veilig klimaat te scheppen dat dergelijke zwijgcontracten overbodig maakt.

■ Iemand met een psychische aandoening moet in de samenleving kunnen blijven meedoen. De afgelopen jaren is daarom ingezet op zorg in de buurt zodat iemand langer thuis kan blijven wonen en mee kan doen in de samenleving. Hierbij is het wel van belang dat er een betere samenwerking en aansluiting komt tussen de lichamelijke en psychische zorg. Op die manier weten zorgverleners meer over het medisch verleden van patiënten en kunnen zij sneller met een passende behandeling starten. Ook de samenwerking tussen de zorgverlener, politie en gemeente moet verder worden gestimuleerd.

■ Wij willen dat de Autoriteit Consument en Markt (ACM) strenger toetst op nieuwe fusies van instellingen en zorgverzekeraars. Niet het belang van de instelling, maar het belang en de zorgbehoefte van de patiënt moeten voorop staan. Dit betekent dat de kwaliteit van zorg na een fusie moet verbeteren, dat dezelfde zorg niet ineens veel meer gaat kosten en dat de patiënt nog steeds kan kiezen tussen verschillende instellingen in de eigen regio. We juichen toe dat de ACM verder werkt aan het versterken van haar inhoudelijke kennis van de zorg.

■ Het is belangrijk dat zorgprofessionals op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen, zoals veilige medische technologie, zodat zij de beste zorg kunnen blijven leveren. Verpleegkundig specialisten, physician assistents en verpleegkundigen kunnen taken overnemen van artsen. Het is dan wel belangrijk dat zij voldoende zijn geschoold. Daarom dient er voldoende ruimte te zijn voor bij- en omscholing. Inspelen op de zorgvraag van de toekomst kan betekenen dat beroepen die op dit moment in het buitenland al zijn toegelaten, ook in Nederland worden erkend en dat studenten in Nederland een opleiding in die richting kunnen volgen. In opleidingen moet er ook meer aandacht zijn voor e-health en zorginnovatie, zodat hier in de zorg optimaal gebruik van kan worden gemaakt.

■ Om ervoor te zorgen dat de zorg in Nederland iedere dag beter wordt, moet het voor particuliere investeerders aantrekkelijker worden om geld te investeren in de zorg. Dit doen we door de wet zo te wijzigen dat het mogelijk wordt om rendement op die investeringen uit te keren aan investeerders.

■ De hoofdlijnenakkoorden die zijn gesloten met onder andere de eerste- en tweedelijnszorg zijn succesvol, gezien de lagere volumegroei en het dalen van de prijzen. Wij willen deze hoofdlijnenakkoorden daarom voortzetten. Daarbij is het van belang dat zorgverzekeraars scherp blijven inkopen.

■ De wijze waarop we onze gezondheidszorg organiseren, is een nationale aangelegenheid. Alleen waar dit van (nationale) meerwaarde is, kunnen lidstaten van de Europese Unie (EU) besluiten om binnen de EU samen te werken. Het gaat dan bijvoorbeeld om grensoverschrijdende ziekten, infectieziekten, hulpmiddelen en geneesmiddelenonderzoek en –toelating.

Langdurige zorg en ondersteuning

Iedereen wil graag zo lang mogelijk thuis blijven wonen in de eigen vertrouwde omgeving en met een goede kwaliteit van leven. Of je nu ouder wordt, langdurig intensieve zorg nodig hebt of bent geboren met een beperking. Het is begrijpelijk dat mensen zich zorgen maken over de vraag of er straks nog wel iemand is die hen in huis komt helpen, bijvoorbeeld bij het aantrekken van steunkousen of bij het schoonmaken. Iedereen heeft recht op de beste zorg. Ook als je ouder wordt of leeft met een beperking, moet je de regie over je eigen leven kunnen behouden. Daarvoor is het van belang dat je zelf de keuze kunt maken voor een bepaalde zorgverlener of een zorginstelling, waarbij jouw wensen en zorgvraag centraal staan. Dit bekent ook dat er in zorginstellingen meer aandacht moet zijn voor bijvoorbeeld echtparen en homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders. Veel mensen zetten zich dagelijks in voor hun familie, vrienden of buren. Mantelzorgers zijn buitengewoon waardevol voor onze samenleving. Er kan echter een moment komen dat het niet meer lukt met hulp uit de omgeving. Dan moet je altijd aanspraak kunnen maken op ondersteuning vanuit de gemeente. Zodat je altijd bent verzekerd van goede zorg.

- Gemeenten moeten onafhankelijke cliëntondersteuning aanbieden aan iedereen die dat wil. Als er vragen zijn over de zorg, behoefte is aan een luisterend oor of hulp nodig is bij het indienen van een aanvraag, moet de ondersteuner altijd klaarstaan. Of het nu gaat om zorg, onderwijs, jeugdhulp, werk of wonen. En als je niet tevreden bent over de aangeboden hulp, heb je recht op een andere ondersteuner.

- Als het moeilijk wordt om huishoudelijke taken zelf uit te voeren door bijvoorbeeld ouderdom of een tijdelijke ziekte, moet het ook mogelijk zijn om deze hulp zelf in te huren. Wet- en regelgeving mag dan niet in de weg zitten. Wij willen daarom de huidige regeling dienstverlening aan huis behouden en waar mogelijk uitbreiden. Innovaties die bijdragen aan de kwaliteit van leven en het voor mensen gemakkelijker maken om thuis te blijven wonen, hebben niet per se overheidsfinanciering nodig.

- Een persoonsgebonden budget (pgb) kan hét verschil maken tussen meedoen in de samenleving of aan de zijlijn blijven staan als je complexe, langdurige zorg nodig hebt. Met een persoonsgebonden budget kan de zorg die nodig is immers zelf worden ingekocht. Sommige vormen van zorg en ondersteuning zijn soms makkelijker te regelen via de gemeente of het zorgkantoor, bijvoorbeeld als het gaat om enkele uren huishoudelijke hulp. Wij willen dat dergelijke zorg in natura een volwaardig alternatief is voor het pgb. Als je kiest voor een pgb is het noodzakelijk dat je de middelen die je voor zorg krijgt vrij kunt inzetten. Dat geldt zowel voor de middelen uit de Wet langdurige zorg als de middelen uit de Zorgverzekeringswet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Het integraal-pgb moet daarom voor heel Nederland beschikbaar zijn.

- Om het persoonsgebonden budget ook in de toekomst toegankelijk te houden, moet fraude worden aangepakt. Bijvoorbeeld door fraudeurs hoge boetes op te leggen of een openbare zwarte lijst van malafide tussenpersonen op te stellen. Anders kunnen houders van een persoonsgebonden budget er niet achter komen welke tussenpersonen malafide zijn en welke niet. Fraude is diefstal. Door fraude is de kans groot dat mensen, die het pgb echt nodig hebben, het juist verliezen.

- Ook in verpleeghuizen moet iedereen uit kunnen gaan van de beste zorg. Wij willen daarom dat de allerbeste verpleeghuizen in Nederland voortaan de norm zijn en als voorbeeld dienen voor de rest. Een norm die verder gaat dan hygiënevoorschriften. Wij willen een norm waar oog is voor de kwaliteit van leven van bewoners, hun wensen en de indeling van hun dagelijks leven. Instellingen die deze norm langdurig niet halen, en dus slecht presteren, moeten worden gesloten.

■ Mensen die in een instelling wonen, mogen zelf kiezen hoe zij hun leven leiden. Wij willen dat bewoners zelf kunnen kiezen wat ze 's avonds eten en wanneer en hoe ze douchen. Om dat voor elkaar te krijgen, hebben we werk gemaakt van persoonsvolgende bekostiging. Dit zorgt er ook voor dat zorgverleners worden gestimuleerd om betere kwaliteit te leveren. Daarnaast biedt het ruimte aan kleinschalige zorg. Verzorging die helemaal is afgestemd op wat iemand nodig heeft. Wij willen blijven inzetten op het apart betalen van zowel wonen als zorg. Zo kun je huur betalen voor jouw woning en zelf kiezen wie de zorg levert.

■ Wij zijn ontzettend trots op de mensen die zich iedere dag opnieuw inzetten als mantelzorger. Deze mensen zijn van onschatbare waarde. Gemeenten moeten daarom voortdurend aandacht hebben voor de mantelzorgers en hen ondersteunen wanneer dat nodig is.

■ Wij vinden het niet eerlijk dat mensen die hun hele leven hard gespaard hebben, een hogere eigen bijdrage betalen voor hun zorg en ondersteuning dan mensen die niet hebben gespaard. Daarom willen wij de vermogensinkomensbijtelling verlagen.

Medische ethiek

De gezondheidszorg is voortdurend in ontwikkeling. Ziekten waaraan iemand vroeger nog overleed, zijn inmiddels te genezen. Of je kunt er langer mee doorleven. Innovatie en technologische ontwikkelingen kunnen voor iedereen inzichtelijk maken of je drager bent van een erfelijke ziekte of kans hebt op hart- en vaatziekten. Dit kan bijdragen aan een prettig leven. Tegelijkertijd roept het ook de vraag op of we alles wat kan ook moeten doen. Wat ons betreft staat jouw vrijheid voorop, zodat jij je eigen keuzes kunt maken. Die vrijheid stopt waar een ander mens schade wordt aangedaan. Vanuit die overtuiging moet elke keer weer de afweging worden gemaakt: wat staan we in Nederland toe en wat niet?

■ Medisch-wetenschappelijk onderzoek naar voortplantingstechnieken en het voorkomen van ernstige genetische afwijkingen, moet de ruimte krijgen. Het kweken en selecteren van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek kan menselijk leed voorkomen. Door meer te weten te komen over de ontwikkeling van embryo's bij bijvoorbeeld ouders met ernstige genetische aandoeningen of verminderde vruchtbaarheid, kunnen de gezondheid en het welzijn van toekomstige kinderen worden verbeterd. Daarom steunen wij medisch-wetenschappelijk onderzoek waarin wordt gekeken hoe de gezondheid en het welzijn kunnen worden bevorderd. Wij zijn tegen het selecteren van embryo's op niet-medische gronden.

■ Stamcelonderzoek en biomedisch onderzoek kunnen de gezondheid en het welzijn verbeteren. Dit soort onderzoek draagt bij aan de ontwikkeling van nieuwe behandelingen die mensen kunnen genezen of levensbedreigende ziekten kunnen voorkomen. Ook deze onderzoeken verdienen de ruimte en moeten waar mogelijk worden gestimuleerd.

■ We willen dat Nederland een leidende rol gaat spelen bij klinisch geneesmiddelenonderzoek met vrouwen en patiënten met meerdere ziekten om hen een betere behandeling te kunnen bieden. Nu weten we vaak nog niet of een behandeling aanslaat bij vrouwen of oudere mensen met meerdere chronische ziekten. Terwijl die informatie wel belangrijk is om mensen sneller en beter te kunnen helpen. Daarom willen we de informatie over de effectiviteit van een geneesmiddel of behandeling sneller beschikbaar maken, door patiënten vaker deel te laten nemen aan medisch-wetenschappelijk onderzoek. Daar waar nodig willen we knellende regels wegnemen.

■ Maatschappelijke keuzes in de gezondheidszorg over de vraag welke zeer kostbare behandelingen met slechts beperkte effectiviteit wel of niet vergoed worden en wat sociaal rechtvaardig is, zijn noodzakelijk. De politiek moet het debat over die keuzes met alle betrokkenen, waaronder patiënten, zorgaanbieders, zorgverzekeraars en farmaceuten, voeren. Op die manier kunnen we ervoor zorgen dat de gezondheidszorg in Nederland goed en betaalbaar blijft voor iedereen.

■ Iedereen moet de mogelijkheid hebben om zelf te kiezen voor een waardig levenseinde. De mogelijkheden hiervoor binnen de euthanasiewet worden steeds meer gebruikt. Wij steunen dat. Toch zijn er mensen die nu geen hulp kunnen krijgen bij het door hen gewenste levenseinde. Wij steunen uitbreiding van de mogelijkheden om voor iedereen een oplossing te vinden die recht doet aan de individuele wensen. Ook voor mensen met een voltooid leven zonder medische oorzaak. Wij vinden dat het pad naar een persoonlijk einde met behulp van een specialist, zoals een stervenshulpverlener, zorgvuldig moet plaatsvinden. Kwetsbare mensen moeten vanzelfsprekend worden beschermd.

■ Het aantal succesvolle orgaantransplantaties moet in Nederland omhoog door zo veel mogelijk orgaandonoren te vinden. Wij willen bevorderen dat alle mensen bewust een keuze maken. Zij kunnen hierbij ook de keuze aan hun nabestaanden overlaten. Daarbij besteden we onder andere veel aandacht aan een goede begeleiding van betrokkenen voorafgaand en na het overlijden van hun naaste. Ook maken we werk van brede beschikbaarheid van nieuwe technieken.

■ In Nederland moet het mogelijk blijven om binnen de huidige wettelijke kaders een abortus te ondergaan. Er is een goede balans in Nederland tussen de keuzevrijheid van de vrouw en de bescherming van het ongeboren leven. De moeilijke keuze voor abortus maakt de vrouw zelf. Daar heeft zij haar eigen redenen voor. Wij oordelen daar niet over.

Jeugdzorg

Het overgrote deel van de kinderen in Nederland krijgt een goede en liefdevolle opvoeding. Ouders en verzorgers zijn altijd de eerstverantwoordelijken voor de opvoeding van hun kinderen. De overheid bemoeit zich in principe niet met de opvoeding en zorg voor kinderen. Als kinderen niet meer in een veilige omgeving kunnen opgroeien en het belang van het kind aantoonbaar wordt geschaad, treedt de overheid op. Daar waar mogelijk moet een oplossing worden gezocht binnen het gezin. Het kind staat centraal. Hiervoor moet integraal gewerkt worden, gestimuleerd door een uitkomstenbekostiging.

■ Om problemen bij kinderen zo vroeg mogelijk te kunnen signaleren, willen wij een stevige verbinding tussen de jeugdhulp, de jeugdgezondheidszorg en het onderwijs. Dit kan door de jeugdarts slim in te zetten en samenwerking tussen de verschillende domeinen te stimuleren. Door problemen of achterstanden bij kinderen vroeg te signaleren, kunnen kinderen zonder zorgen opgroeien en kunnen we zware zorg op latere leeftijd zo veel mogelijk voorkomen.

■ Op consultatiebureaus moet een betere screening komen op hechtingsproblematiek in gezinnen. Zulke problematiek leidt vaker tot kindermishandeling, problemen tijdens het opgroeien of persoonlijkheidsproblematiek op latere leeftijd. Kinderen met hechtingsproblematiek kunnen vaak geen band opbouwen met anderen, waardoor als zij later zelf kinderen krijgen dit weer leidt tot kinderen met hechtingsproblematiek. Door op tijd in te grijpen, tijdens de eerste vier levensjaren, kunnen we problemen sneller aanpakken.

■ Wij vinden het onrechtvaardig om in het geval van kindermishandeling het kind uit zijn vertrouwde omgeving weg te halen en de dader niet aan te pakken. Voor een kind is het heel belangrijk dat het kan opgroeien in een vertrouwde, veilige omgeving. Bij kindermishandeling moet daarom de dader uit huis worden geplaatst in plaats van het kind. Wij willen kinderen alleen uit huis plaatsen als er vanwege hun eigen veiligheid geen andere mogelijkheid is. Om te voorkomen dat de situatie uit de hand loopt, willen wij dat vaker een tijdelijk huisverbod wordt opgelegd. Zo kan in alle rust worden bekeken hoe de veiligheid van het kind kan worden geborgd.

■ Kindermishandeling en -misbruik kunnen effectief worden bestreden door een meldplicht voor alle professionals in te stellen. Hulpverleners moeten vermoedens van kindermishandeling daarom altijd melden bij Veilig Thuis. Hulpverleners zijn dusdanig opgeleid dat zij een goed onderscheid kunnen maken tussen echte kindermishandeling en bijvoorbeeld blauwe plekken die tijdens het spelen zijn ontstaan. De hulpverleners zijn nog steeds vrij om het kind en de ouders zelf te blijven behandelen, maar moeten de vermoedens van mishandeling wel melden. Daarnaast moet het makkelijker worden om deze gevoelige informatie veilig te delen met andere betrokken hulpverleners, zodat zij op de hoogte zijn van de vermoedens of signalen van kindermishandeling.

Sport en bewegen

Sport en bewegen zijn goed voor je gezondheid. Door te sporten komen we elkaar tegen, ontstaan er nieuwe vriendschappen en dagen we elkaar uit. Het verbindt om iedere week samen te gaan voor de winst of de favoriete club aan te moedigen. Sport brengt ons samen. Wij zijn erg blij met de duizenden vrijwilligers die zich iedere dag opnieuw inzetten voor hun club, of het nu gaat om het draaien van een bardienst of het meegaan naar een uitwedstrijd van de F'jes. Deze vrijwilligers maken de sport mede tot een succes. Daar zijn we trots op.

- In de breedtesport moet de basis op orde zijn, talent zich kunnen ontwikkelen en onze topsporters moeten kunnen excelleren. Sport is zeer belangrijk in onze samenleving. Daarom willen we dat iedereen kan blijven sporten bij de eigen plaatselijke sportclub. De overheid moet daarom in samenwerking met de sportbonden, het onderwijs en maatschappelijke partners investeren in een sportakkoord, zodat we onze sport organisatorisch en financieel toekomstbestendig maken. Ook is het belangrijk dat kinderen al zo vroeg mogelijk goed leren bewegen. Samenwerking tussen scholen, voor- en naschoolse opvang en sportverenigingen moeten daarom worden gestimuleerd.

- Sporttalenten krijgen tijdens school- en studietijd de ruimte om hun sportdromen waar te maken. Toptalenten die studie en topsport combineren, verdienen ten opzichte van andere leerlingen en studenten een uitzonderingspositie, zodat zij het allerbeste uit zichzelf kunnen halen. Dat betekent ook flexibeler omgaan met de indeling van lesuren.

- Grote sportevenementen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de motivatie van mensen om zelf te gaan sporten en bewegen. Grote sportevenementen kunnen de samenleving verbroederen en zijn onderdeel van het sportakkoord. Als het financieel verantwoord is en gedragen wordt door de Nederlandse bevolking, delen wij de ambitie om grote sportevenementen in Nederland te organiseren.

- Mensen die op of om het veld het plezier van anderen verpesten, moeten hard worden aangepakt. Veel mensen zetten zich iedere week individueel of met hun team in om die ene wedstrijd te winnen. Die betrokkenheid bij het spel kan soms omslaan in agressie. Agressie op of om het veld tolereren we niet. Fairplay-initiatieven verdienen ondersteuning, net als het harde sanctiebeleid van de sportbonden bij grof en gewelddadig gedrag. Bij zware misdragingen moet strafrechtelijke vervolging plaatsvinden.

- Voor dopingzondaars en matchfixing is geen plek in onze sport. Met hun oneerlijke gedrag verpest een kleine groep mensen onze mooie sporten voor iedereen. Dat willen we niet accepteren. Daarom worden betrapte sporters in ieder geval tijdelijk geschorst, zodat zij hun sport niet meer kunnen beoefenen. Dat geldt ook voor bestuurders en anderen die zich schuldig hebben gemaakt aan matchfixing. Wij willen dat zij tijdens hun schorsing geen andere baan in de sportwereld kunnen krijgen.

https://beeldbank.rws.nl, Rijkswaterstaat / Egmond, Frans van

› Mobiliteit en ruimte

Nederland is mooi. Kijk naar het typisch Nederlandse landschap, rijk aan natuur en water, en iedereen zal dat beamen. Of vlieg over ons land en zie de enorme afwisseling: van historische binnensteden tot nieuwbouwwijken, van polders tot bossen en duinen. In Nederland is het heerlijk wonen en recreëren. En dat is een prestatie van formaat, want we hebben een klein en dichtbevolkt land. We zijn nu met meer dan 17 miljoen mensen in Nederland en dat aantal groeit nog door. Allemaal moeten we ergens wonen en werken. In onze vrije tijd willen we sporten, van de natuur genieten, winkelen of een terrasje pakken. En om al die plekken te bezoeken, verplaatsen we ons voortdurend. Of we dat met de auto, de fiets, het openbaar vervoer of op een andere manier doen: we willen daarbij zo min mogelijk oponthoud. Ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit gaan daarbij steeds sneller. Denk aan de ontwikkeling van de zelfsturende auto, vrachtwagens die automatisch in colonnes rijden en slimmer gebruik van de infrastructuur dankzij apps en ICT.

Al deze ontwikkelingen roepen veel vragen op. Hoe kunnen we zo makkelijk, veilig en snel mogelijk van A naar B blijven gaan? Kunnen we Nederland aantrekkelijk houden? Raakt het niet overvol? Gaat de bouw van nieuwe huizen, bedrijven en kantoren niet ten koste van landschap, recreatiegebieden en natuur? Want steeds meer mensen wonen in steden, en dan is het prettig om plekken met rust en ruimte te hebben. Tegelijkertijd vrezen inwoners van het rustigere buitengebied juist de voortdurende krimp van de bevolking. Is er dan nog wel een goede school voor de kinderen? Blijven er voldoende banen in de omgeving? En blijft het nog wel leefbaar als steeds meer mensen wegtrekken? Allemaal zaken waar we ons zorgen over maken.

We hebben alles in huis om ons land mooi én bereikbaar te houden. De wegen liggen er beter bij dan in onze buurlanden, we zijn altijd bezig met nieuwe oplossingen om files tegen te gaan en we staan in de wereld bekend om onze grote kennis van vervoer en logistiek. Logisch, met een eeuwenlange traditie van handel en transport en met havens en een luchthaven van wereldformaat. Als er meer inwoners komen, moeten ook meer mensen zich kunnen verplaatsen. Of dat nu per auto, trein, bus of (motor)fiets is. Daarin laten we iedereen vrij. Vast staat dat mobiliteit een basisbehoefte is. Dus regelen we dat de infrastructuur op orde blijft. Ondertussen kijken we goed naar de beschikbare ruimte. Iedere regio is uniek, zodoende wordt er lokaal maatwerk geleverd. Soms behouden we wat we hebben, soms geven we ruimte voor verandering. Op de ene plek benutten we vrijkomende ruimte voor de natuur, op een andere maken we ruimte voor nieuwe huizen. Precies wat de regio nodig heeft en wat voor inwoners en ondernemers aantrekkelijk is.

Verkeer en openbaar vervoer

Door de aantrekkende economie en de groei van de bevolking, neemt de behoefte aan mobiliteit toe. Zo zal het aantal mensen dat dagelijks reist tussen huis en werk verder toenemen. Ook neemt de internationale handel toe en bestellen we steeds meer op internet. Dagelijks moeten dus steeds meer mensen en goederen over de wegen, het spoor, het water en door de lucht worden verplaatst. Die groei in verkeer en vervoer moet worden opgevangen. Er zijn echter verschillen tussen regio's. In groeiende stedelijke gebieden staan de auto's vaker vast, terwijl in krimpgebieden de verkeersdrukte juist afneemt. In stedelijke gebieden moeten meer treinen, trams en bussen worden ingezet, terwijl in het landelijk gebied de streekbus steeds vaker plaatsmaakt voor openbaar vervoer op maat, zoals de belbus en regiotaxi. ICT en innovatie zorgen ook voor grote veranderingen. Zelfsturende auto's zijn geen verre toekomstmuziek meer. Fietsen met hulpmotoren halen dezelfde snelheden als brommers. En bussen en auto's kunnen inmiddels op waterstof en batterijen rijden. Deze en nog heel veel andere nieuwe technieken willen we ruim baan geven.

■ De komst van nieuwe technieken is geen reden om achterover te leunen en af te wachten. Wij willen voorkomen dat we vast komen te staan op overvolle wegen en in drukke treinen. Waar bevolking en bedrijvigheid groeien, zijn extra auto-, spoor- en vaarwegen nodig. Daarom stellen we meer geld beschikbaar voor onze infrastructuur. Het Infrastructuurfonds wordt ook na 2030 verlengd. Bij de keuze voor nieuwe infrastructuur geldt dat de grootste bereikbaarheidsknelpunten in het hele land voorrang krijgen. Op een slimme manier, zodat we klaar zijn voor de innovaties van de toekomst.

■ Bij investeringen door het Rijk in het hoofdwegennet werken we nadrukkelijk samen met lagere overheden die verantwoordelijk zijn voor het onderliggende wegennet. We moeten voorkomen dat we, zodra we de afrit op een nieuwe rijksweg nemen, in de file terechtkomen op provinciale of gemeentelijke wegen omdat de investeringen op die onderliggende wegen niet in de pas lopen met de investeringen in de hoofdwegen. We stimuleren lagere overheden om geld dat zij vanuit de Rijks-overheid voor infrastructuur ontvangen ook echt aan infrastructuur te besteden.

■ De afgelopen jaren zijn veel spitsstroken aangelegd, zodat de drukte tijdens de spits beter kan worden opgevangen. Nog te vaak zijn deze spitsstroken op de snelwegen gesloten en als ze open zijn, wordt de maximumsnelheid verlaagd. Wij vinden het belangrijk dat we kunnen doorrijden en dat het asfalt op de rijkswegen niet ongebruikt blijft liggen. Daarom moeten deze extra rijstroken waar mogelijk permanent worden opengesteld voor het verkeer.

■ Nieuwe, maar ook bestaande wegen moeten niet alleen klaar zijn voor de toekomst, maar ook veilig. Bij de aanleg en inrichting van infrastructuur letten we goed op de verkeersveiligheid, met het oog op het verminderen van het aantal ongelukken met name met kinderen en senioren. Wij willen ook dat 's avonds de verlichting op de weg weer aan staat. Dit is goed mogelijk dankzij ontwikkelingen op het gebied van energiezuinige verlichting en het duurzaam opwekken van energie. Een goede verlichting van de weg kan het gevoel van veiligheid vergroten waarmee het rijplezier in de avond toeneemt. Bijzondere aandacht verdient de bebording langs de weg; deze moet eenduidig, consequent en niet overdadig zijn.

■ Om goed te beoordelen of onze wegen veilig zijn, is het van het grootste belang dat we kunnen beschikken over goede ongevalscijfers. Daarom willen we komen tot een landelijke database, waarbij gegevens verplicht vanuit nood- en hulpdiensten, overheden, wegbeheerders en schadeverzekeraars, eenduidig en eenvoudig toegankelijk en inzichtelijk worden gemaakt.

■ We zijn vaak trots op onze auto. We hebben er voor flink voor moeten sparen en zijn er erg zuinig op, niet in de laatste plaats omdat autorijden en het bezit van een auto in Nederland duur is. Wij willen dat de motorrijtuigenbelasting (Mrb) en de belasting van personenauto's en motorrijwielen (BPM) worden verlaagd. Om de auto persoonlijker te maken, willen wij bovendien dat het mogelijk wordt om een persoonlijk kenteken aan te vragen.

■ Steeds vaker worden met milieuzones automobilisten uit steden geweerd. Voertuigen verbieden die door de Rijksoverheid gewoon zijn toegelaten op de weg, apk zijn gekeurd en waarvoor netjes belasting wordt betaald, vinden wij niet acceptabel. Het beperkt mensen bovendien in de vrijheid om te gaan en staan waar ze willen. Daarom moet er een einde komen aan het woud aan milieuzones in Nederland.

■ Om de luchtkwaliteit verder te verbeteren, willen wij geen milieuzones maar beleid dat werkt. Zoals het aanpassen van rijroutes, waardoor er minder langzaam rijdend verkeer en opstoppingen ontstaan. Of kiezen voor bronbeleid, waardoor gemotoriseerde voertuigen steeds zuiniger, schoner en stiller worden. Door het steeds verder aanscherpen van normen kan de ontwikkeling van schone autotechnologie continu worden afgedwongen, waarmee het milieu uiteindelijk het meest is gebaat.

■ Verkeersregels zijn ingesteld om het verkeersgedrag van onszelf en andere weggebruikers in goede banen te leiden. Ze moeten daarom goed worden gehandhaafd. Wij willen dat de hoogte van de boete daarbij in verhouding staat tot de overtreding. Voor relatief kleine snelheidsovertredingen moeten de boetes dus omlaag, behalve als ze op woonerven of bij scholen plaatsvinden. Zwaardere overtredingenmoeten daarentegen zwaarder worden beboet.

■ Drank- en drugsrijders horen achter de tralies, niet op de weg. Dus geen taakstraffen meer voor hen, maar gevangenisstraffen en een permanente rijontzegging voor recidivisten. Daarnaast wordt het alcoholslot opnieuw ingevoerd als straf. We willen ook een eerlijk boetesysteem. Dat betekent dat we buitenlandse kentekenhouders op dezelfde manier behandelen als Nederlandse kentekenhouders.

■ De ontwikkeling van nieuwe technologieën en innovaties is in de eerste plaats een zaak van kennisinstellingen en het bedrijfsleven. De overheid kan ondersteuning bieden door wetgeving tijdig aan te passen om snelle toepassing van nieuwe technieken mogelijk te maken. Daarnaast kan de overheid bij de aanleg en het onderhoud van infrastructuur meer rekening houden met toekomstige ontwikkelingen. Bijvoorbeeld door snelwegen zo in te richten dat zelfsturende auto's in de toekomst moeiteloos hun weg kunnen vinden. En door in wetgeving te verankeren dat de digitale informatie over zaken als rijgedrag en afgelegde routes eigendom van de automobilist is en blijft. Zonder de toestemming van de eigenaar kan informatie uit bijvoorbeeld boardcomputers en navigatiesystemen dan niet worden gedeeld.

■ Op dit moment zijn overheden nog verantwoordelijk voor het verkeersmanagement en het vaststellen van omleidingsroutes. Door het beschikbaar stellen van deze informatie voor gebruik in apps, navigatiesystemen en routeplanners wordt ruim baan geboden aan innovatie en slimme(re) toepassingen. Hierdoor wordt het gebruiksgemak voor de reiziger verbeterd, kunnen samenwerkingen tussen overheid en markt leiden tot het tijdig opsporen en aanpakken van belangrijke knelpunten of kunnen nieuwe, innovatieve oplossingen worden gezocht om de bereikbaarheid te verbeteren. Ook openbaarvervoerbedrijven moeten hun reizigersinformatie en data delen en beschikbaar stellen. Zo kunnen nieuwe applicaties worden ontwikkeld die bijvoorbeeld met één druk op de knop het verschil in totale reistijd kunnen berekenen tussen een rit per auto, openbaar vervoer of fiets. Waarbij ook rekening kan worden gehouden met loopafstanden, actuele vertrektijden van het openbaar vervoer en filelengtes.

■ Nederland heeft een zeer druk bereden hoofdspoornet. Dit maakt het complex om op delen van dat spoor andere vervoerders te laten rijden. Daar waar dat wel kan, en bij voldoende potentiële andere vervoerders, willen wij op meer spoorlijnen het verzorgen van treindiensten afsplitsen van het hoofdspoornet. De ervaring leert immers dat waar andere vervoerders het treinvervoer verzorgen, er veel treinen rijden tegen lagere kosten en met een hoge klanttevredenheid.

■ De NS moet zich volledig kunnen richten op de vervoerstaken op het spoor. Kwaliteit en betrouwbaarheid staan hierbij voorop. We ondersteunen dus ook het plan van de NS om de winkels op stations aan andere (winkel)bedrijven over te laten. Om ook in de toekomst te kunnen concurreren met andere spoorbedrijven, moet de NS activiteiten in het buitenland kunnen blijven ontplooien en meedoen aan aanbestedingen van regionale spoorlijnen in Nederland. De Rijksoverheid neemt haar verantwoordelijkheid als concessieverlener voor zowel de NS als ProRail. Bij de afweging tussen tegengestelde belangen van overheden en ProRail of NS moet altijd het belang van de reiziger centraal staan.

■ Er moet sneller en gebruiksvriendelijker treinvervoer over de HSL-Zuid komen. Als de NS de afgesproken prestaties op de HSL-Zuid niet nakomt, willen we dat het vervoer over deze lijn wordt aanbesteed. Een openbare aanbesteding van het hoofdspoornet kan namelijk leiden tot kwalitatief beter en goedkoper treinvervoer.

■ Ook binnen het openbaar vervoer gaan de ontwikkelingen snel. De deelauto is aan een opmars bezig, OV-fietsen zijn niet aan te slepen en langeafstandsbussen hebben de potentie een alternatief te gaan vormen voor de trein. Deze ontwikkelingen willen we stimuleren door te kijken of bestaande financieringsstromen samengevoegd kunnen worden en of er voldoende experimenteerruimte zit in de bestaande regelgeving. We gaan toe naar een vraaggestuurd OV, waarbij de wens van de reiziger centraal staat en niet het aanbod van de gevestigde OV-bedrijven.

■ Ook het betaalmiddel voor het gebruik van het OV is belangrijk wanneer we de reiziger centraal stellen. Met een OV-chipkaart moet niet alleen in de trein, bus en tram kunnen worden betaald, maar bijvoorbeeld ook in de taxi. Wij willen de OV-chipkaart dan ook doorontwikkelen en meer betaalsystemen mogelijk maken voor het OV. Veelbelovende innovaties, zoals betalen met de smartphone of smartwatch, willen we stimuleren en waar mogelijk invoeren.

■ Het openbaar vervoer in de grote steden moet openbaar worden aanbesteed. Op veel plekken in het land is bewezen dat we daarmee als reizigers meer en beter openbaar vervoer krijgen.

■ Bij alle vormen van openbaar vervoer geldt dat we er veilig gebruik van moeten kunnen maken. Het is onacceptabel dat er medereizigers zijn die het OV-personeel agressief benaderen. De mensen die zich hieraan schuldig maken, zijn vaak zwartrijders. Die willen we daarom nog strenger aanpakken. De boete voor zwartrijden moet omhoog, er moet meer camerabewaking komen en op meer treinstations moeten de toegangspoortjes dicht. Mensen die niet met hun handen van OV-personeel kunnen afblijven, krijgen bovendien een permanent OV-verbod. Omdat blijkt dat zwartrijders ook vaak andere vormen van criminaliteit vertonen, willen we OV-bestanden en politiebestanden beter koppelen. Zo kunnen we deze mensen sneller en effectiever aanpakken.

■ De komst van de e-bike en de speedpedelec maakt de fiets een steeds volwaardiger alternatief voor langere afstanden. Omdat deze fietsen veel sneller gaan dan normale fietsen, kan dit tot gevaarlijke situaties op het fietspad leiden. Het zomaar verplaatsen van deze snelle fietsen naar de rijbaan is ook niet overal een oplossing. Want wat een veilige oplossing is, is afhankelijk van de locatie. Gemeenten krijgen daarom de vrijheid om hierin een afweging te maken. Goede fietsenstallingen rondom de stations zijn daarnaast noodzakelijk om de deur tot deur-reis plezierig en snel te laten verlopen.

■ Een solide digitale infrastructuur is de infrastructuur van de toekomst. De samenleving digitaliseert in rap tempo. Dit biedt ons land grote kansen op het gebied van innovatie. Breedbandverbindingen zijn nodig voor de dagelijkse levensbehoeften van gezinnen, bedrijven en zzp'ers. Maar ook om ouderen op afstand te ondersteunen, zodat ze langer thuis kunnen wonen. Om ook in de toekomst een innovatief land te blijven is het noodzaak dat Nederland ook in de digitale infrastructuur investeert. Niet alleen in de stad, maar ook het buitengebied van Nederland wordt digitaal ontsloten met toekomstbestendig internet om de aansluiting met de stad niet te verliezen. Waar lokale initiatieven vastlopen in de complexiteit van de wet- en regelgeving voor telecom willen wij dat de mogelijkheden voor die die initiatieven juridisch en financieel worden vereenvoudigd

Transport en logistiek

Nederland heeft uitstekende internationale verbindingen. Zowel voor onszelf, om op reis te gaan, als voor het vervoer van onze goederen naar alle uithoeken van de wereld. De groeiende economie zien we terug in een toenemende behoefte aan transport. De Rotterdamse haven, de grootste van het westelijk halfrond, bedient 500 miljoen Europese consumenten en groeit gestaag. Het aantal reizigers op Schiphol neemt ook van jaar tot jaar toe. Dat gaat niet vanzelf. Voortdurend moeten we de concurrentie van andere luchthavens in de gaten houden. Want als overstappende passagiers Schiphol links laten liggen, hebben ook wij straks minder bestemmingen om uit te kiezen. Het zou Nederland minder aantrekkelijk maken voor vestiging van internationale bedrijven. Net zoals het ons banen kost als de afhandeling van containers in buitenlandse havens plaatsvindt in plaats van in Nederland. We zijn trots op onze uitstekende verbindingen via wegen, spoorwegen, vaarwegen en de lucht. Om de groeiende stroom aan goederen te kunnen blijven vervoeren, is het belangrijk dat we al deze verbindingen op orde houden. Een gelijk internationaal speelveld is daarbij van groot belang. Want Nederland is geen eiland: onze zeehavens, luchthavens, transportbedrijven, brain- en greenports zijn van vitaal economisch belang en opereren in een internationale markt.

■ Europese landen gaan verschillend om met de doorbelasting van beveiligingskosten, de kosten voor douane en milieumaatregelen op luchthavens. Voor de concurrentiepositie van Schiphol is het van belang dat de optelsom van dergelijke kosten concurrerend is met die van de andere grote luchthavens in Europa en hubs elders in de wereld. Om het vrachtvervoer via Schiphol te stimuleren, moet de digitale vrachtbrief snel worden geïntroduceerd en kijken we naar de hoogte van toezichts- en handhavingskosten in vergelijking met andere landen.

■ De capaciteit van het station bij Schiphol moet worden vergroot. Schiphol moet daarbij de ruimte krijgen om zich te blijven ontwikkelen, uiteraard met oog voor de overlast voor de omgeving. Dankzij bronbeleid worden vliegtuigen steeds schoner en stiller. De milieuruimte die dit biedt, moet kunnen worden ingezet voor de groei van het aantal vliegbewegingen. Een deel van de vluchten, die niet van belang zijn voor de hubfunctie, kan worden verplaatst naar andere locaties in Nederland, zoals Lelystad Airport. Ook dit biedt ruimte voor de groei van het vliegverkeer op Schiphol. Vliegverkeer van en naar alle luchthavens moet veilig zijn. De overheid moet daarom ingrijpen als drones de (vlieg)veiligheid bedreigen. Voor de veiligheid is het ook van belang dat er ruimte is voor effectief beheer van vogelpopulaties rondom luchthavens.

■ Ook in de zeescheepvaart is een gelijk speelveld niet altijd aanwezig. Het Havenbedrijf Rotterdam betaalt op basis van Europese regelgeving vennootschapsbelasting (Vpb) terwijl dat niet voor alle Europese havens geldt. Havens in onze buurlanden profiteren van staatssteun. Zolang er geen gelijk speelveld is met de ons omringende landen, willen wij dat onze havens worden gecompenseerd voor deze Vpb-plicht. Ook moeten de toezichts- en handhavingskosten in de Nederlandse zeehavens concurrerend zijn met de landen om ons heen.

■ Voor verdere verduurzaming van de scheep- en luchtvaartsector, zoals de beperking van de uitstoot van CO_2 en schadelijke stoffen als stikstof, fijnstof en zwavel, zijn internationale afspraken nodig. Mondiale afspraken hebben het grootste effect op het klimaat en de luchtkwaliteit en zetten onze lucht- en scheepvaartsector niet op achterstand ten opzichte van andere landen.

■ De vergoeding die spoorgoederenvervoerders betalen voor het gebruik van spoorlijnen moet concurrerend zijn met die in de buurlanden. Zeker als het derde spoor van de Betuweroute in Duitsland klaar is, zorgt dit ervoor dat het goederenvervoer per spoor fors kan groeien.

■ Vrachtwagenchauffeurs zijn vaak dagen achter elkaar onderweg. Ze moeten daarbij voldoen aan Europese regels over rij- en rusttijden. Het is daarbij van belang dat chauffeurs in het ene land niet strenger worden gecontroleerd dan die in het andere land. Daarmee worden transportbedrijven gedupeerd. Wij willen eenduidige interpretatie van de Europese regels over rij- en rusttijden, zodat chauffeurs overal gelijk worden behandeld. Ook is het belangrijk dat chauffeurs gebruik kunnen maken van goede overnachtingsplaatsen, waar zij en hun lading veilig zijn. Waar dat nodig is, moeten camera's op parkeerplaatsen langs snelwegen worden geplaatst.

■ Alle achterlandverbindingen moeten op orde zijn, niet alleen de wegen en internationale treinverbindingen. Wij blijven investeren in het verbeteren van de verbindingen met een internationaal karakter vanuit onze mainports naar onze grensgebieden. Voor de haven van Rotterdam zijn goede verbindingen voor de binnenvaart essentieel. Wij willen dat de bedientijden van sluizen en bruggen beter op elkaar en op het (spoor-)wegverkeer worden afgestemd. Zo lopen zowel schepen als weggebruikers zo min mogelijk vertraging op. Ook steunen wij de bouw van overlaadstations, weginfrastructuur rondom binnenhavens, het verbreden van sluizen en uitdiepen van hoofdvaarwegen. Ook moeten er voldoende overnachtingsplaatsen zijn voor binnenschippers.

■ Nederland is transportland bij uitstek en bereikbaarheid van onze steden en economische locaties is van groot belang. We willen dat de totale reis van een automobilist, binnenvaartschipper of vrachtwagenchauffeur zo vlot mogelijk verloopt. Naast nieuwe infrastructuur en het beter benutten daarvan, zijn er slimme innovatieve oplossingen nodig om de doorstroming van verkeer en de bediening van sluizen en kanalen voor het goederenvervoer te verbeteren. Wij hebben de ambitie om in Nederland met slimme mobiliteit voorop te lopen. Overheden werken hierin samen met de markt. Wij willen dat bij de uitgaven uit het Infrastructuurfonds rekening wordt gehouden met het slimmer maken van mobiliteit.

■ Het Rijk stelt de wegen en de spoor-en vaarwegen beschikbaar voor experimenten van bedrijven en kennisinstellingen. Zo kan een wildgroei aan niet op elkaar aansluitende ICT-systemen in de transportsector worden voorkomen. ICT-systemen moeten in de toekomst echter beter op elkaar aansluiten.

Ruimtelijke ontwikkeling (Omgeving)

Waar op de ene plaats leegstaande kantoren of boerenbedrijven worden omgebouwd of gesloopt, is op andere plaatsen juist behoefte aan nieuwbouw van woningen, kantoren of bedrijven. Soms creëren we daarvoor zelfs nieuw land. Ook klimaatverandering heeft invloed op de inrichting van Nederland. Denk aan dijken en duinen die hoger en breder moeten worden om de grote hoeveelheden rivierwater te kunnen afvoeren, of de invloed van een stijgende zeespiegel op de aanleg en het onderhoud van de kustbescherming. Beslissingen over ruimtelijke ontwikkelingen zijn maatwerk, dus moeten die zo veel mogelijk op lokaal niveau worden genomen. Het is onzinnig om vanuit de ministeries in Den Haag voor te schrijven waar in Leeuwarden of Maastricht scholen of kantoren nodig zijn of hoe een leegstaande boerderij kan worden omgebouwd tot galerie of restaurant. Tegelijkertijd kan niet alles lokaal worden geregeld. Sommige belangen moeten juist wel op nationaal niveau worden beschermd. Denk bijvoorbeeld aan natuurbescherming en waterveiligheid of beperkingen aan bebouwing in de nabijheid van Schiphol of aan de kust. Als mensen willen ondernemen of wonen naast een luchthaven dan moet dat kunnen.

■ De nieuwe Omgevingswet maakt deze cruciale cultuuromslag mogelijk in het omgevingsbeleid. Vermindering van regels, flexibilisering van normen, vereenvoudiging van plannen en versnelling van procedures zijn nodig om ruimte te maken voor initiatieven van bewoners en ondernemers. De omgevingswet biedt meer ruimte voor initiatieven uit de samenleving. Wij zien er bij de implementatie op toe dat deze wet ook daadwerkelijk leidt tot vereenvoudiging en versnelling van procedures in de ruimtelijke ontwikkeling waarbij inwoners en ondernemers meer ruimte voor initiatieven krijgen.

■ Gemeenten hebben meer mogelijkheden nodig om op alle wensen in te spelen. Een gemeente moet een tien jaar oude bestemming kunnen wijzigen als er geen zicht is op de realisatie daarvan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn door gewijzigde milieuwetgeving of door het ontbreken van geld. Bij het bepalen van planschades moet in zulke gevallen niet de fictieve, papieren bestemming het uitgangspunt zijn, maar de bestaande situatie. Bij leegstand in het buitengebied willen we dat gemeenten meer mogelijkheden krijgen voor een alternatieve bestemming van bestaande panden, ook als dat conflicten oplevert met de milieuwetgeving. Als mensen het zelf niet erg vinden om naast een boerderij te wonen, dan moet dat kunnen, zonder dat daardoor de toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden van nabijgelegen agrarische bedrijven worden beperkt.

■ Woonkernen, wijken en recreatiegebieden moeten een eigen karakter kunnen hebben. We willen goede groene verbindingen tussen de steden en het buitengebied. Bovendien willen we versterking van de natuur en ruimte voor landbouw. Dat gaat allemaal niet vanzelf. Het is van belang dat overheden, maatschappelijke organisaties en de landbouwsector hierin samenwerken en plannen met elkaar afstemmen. Zo voorkomen we dat door de groeiende bevolking 'overal een beetje' wordt bijgebouwd. Recreatie en natuur overstijgen gemeente- en provinciegrenzen. Dit geldt ook voor het Groene Hart in de Randstad. Wij staan voor een goede kwaliteit en mooie landschappen in dit dichtbevolkte gebied.

■ Nederland is een waterrijk land. Kust, rivieren en polderlandschap: we genieten er dagelijks van. Nederland ligt ook voor een groot deel onder de zeespiegel en dus hebben we te maken met de dreiging van het stijgende water. In Nederland moet je veilig kunnen wonen. We zullen ons daarom ook moeten blijven beschermen tegen het water. De belangrijkste voorwaarde voor een goede inrichting van ons land zijn droge voeten en zo min mogelijk wateroverlast. Wij willen blijven zorgen voor een goede bescherming tegen overstromingen. Dat betekent dat we blijven investeren in onze dijken, duinen en keringen. Het Deltaprogramma moet daarbij de komende jaren leidend zijn. Wij willen het Deltafonds, met geld voor investeringen in waterveiligheid, daarom ook na 2030 verlengen.

■ De Omgevingswet biedt gemeenten en provincies meer eigen afwegingsruimte. Bij het benutten van deze beleidsvrijheid dienen overheden een integrale afweging te maken waarbij het van belang is dat Nederland zich kan blijven ontwikkelen. Nederland verdient een gezond ondernemersklimaat voor het bedrijfsleven, MKB en de agrarische sector.

Landbouw, tuinbouw en visserij

Zonder boeren, tuinders en vissers hebben we geen eten op tafel. Nederland heeft een agrarische sector van wereldklasse en van wereldfaam. Dat zien we terug in de export en in de vele banen in de land-, akker- en tuinbouw én bij de voedselverwerkingsbedrijven. Wij zijn hier trots op en willen deze koppositie behouden en versterken. Doordat de landbouwsector innoveert, is de voedselproductie per hectare omhoog geschoten. Gezien de groeiende wereldbevolking is dat ook noodzakelijk. Door innovatie zijn stikstof- en fosfaatoverschotten teruggedrongen en de Nederlandse koe stoot door haar gebalanceerde voedsel de helft minder methaangas uit dan een koe in België. De land- en tuinbouw verandert ook snel. De landbouw is al bezig met verduurzamen en zal dit verder doorzetten. De hoeveelheid beschikbare landbouwgrond neemt af. Het aantal agrarische bedrijven is in het afgelopen decennium afgenomen. En sommige varkenshouderijen en tuinders hebben nauwelijks voldoende armslag om te investeren in de toekomst. Tegelijkertijd is de Nederlandse agrarische sector zeer innovatief in vergelijking met andere landen. Want ondanks tegenslagen blijven boeren en tuinders investeren, werken ze mee aan technologische innovaties en zijn ze voortdurend op zoek naar kansen om hun bedrijf te vernieuwen. Bij het produceren van ons voedsel houden ze rekening met natuur, milieu en omgeving. Wij hebben oog voor de boerenbedrijven en staan voor een innovatieve landbouwsector die op een eerlijke manier kan concurreren met de landen om ons heen. Door slimme technologie en in samenwerking met de omgeving halen we het beste resultaat uit de grond, met zo min mogelijk belasting voor het milieu en omwonenden. Ook de Nederlandse visserijsector loopt voorop als het gaat om innovaties. Door het investeren in nieuwe vangsttechnieken, in overleg met wetenschap, overheid en natuurorganisaties, kan ook in die sector een duurzame toekomst worden gegarandeerd.

■ Nederland moet het voortouw nemen om het Europese beleid om te vormen tot een landbouw- en voedselbeleid waarin de thema's voedselveiligheid en voedselzekerheid centraal staan. Wij willen dat het Europese landbouwbudget niet langer wordt ingezet om de klassieke landbouw te subsidiëren, maar plaatsmaakt voor subsidiëring van innovatieve, hoog productieve en efficiënte landbouw. Met een hogere opbrengst per hectare wordt er genoeg voedsel geproduceerd én blijft er voldoende ruimte over voor recreatie en natuur. Hierdoor kan het Europese landbouwbudget worden verlaagd en kunnen ook Europese regels worden geschrapt.

■ Wij willen een gelijk internationaal speelveld voor de hele land-, akker- en tuinbouw, met in ieder geval de Europese landen. Antibioticagebruik in de veehouderij moet niet alleen in de Nederlandse landbouw verder gereduceerd worden, maar in heel Europa. Het is goed dat er aandacht is voor het welzijn van boerderijdieren binnen Europa. Dat leidt ook tot eerlijke concurrentie. Nederland loopt namelijk al voorop als het gaat om dierenwelzijn. Wij moeten de Europese richtlijnen niet strenger invoeren dan door de Europese Unie wordt voorgeschreven.

■ Nederland loopt dus voorop op het gebied van dierenwelzijn. Het is daarbij van belang dat we dieren centraal stellen en niet ouderwetse denkbeelden. Zo moet de leefruimte per koe belangrijker zijn dan het totaal aantal koeien per stal. De leefruimte is immers ook afhankelijk van de omvang van een stal. En dankzij innovaties als de melkrobot kan de koe zelf bepalen wanneer zij gemolken wordt. Dit is niet alleen diervriendelijker, maar leidt er ook toe dat de melkproductie per koe kan toenemen. De koe kan hierdoor namelijk vaker worden gemolken. Wij staan daarom juist positief tegenover dit soort innovaties in de landbouw. Daarbij kan extra aandacht uitgaan naar een goede landschappelijke inpassing en ontsluiting van grotere boerenbedrijven.

■ De veehouderij staat de laatste jaren onder druk. Door het wegvallen van afzetmarkten, lagere prijzen en wereldwijde concurrentie, hebben veel boeren het zwaar. Vanuit de verschillende sectoren wordt het initiatief genomen om tot een vitaliseringsplan te komen, zoals het Actieplan Vitalisering Varkenshouderij. Wij juichen dit initiatief van de sectoren toe. De overheid kan een bijdrage leveren door goed te kijken waar wetgeving ondernemers onnodig in de weg zit en waar regels leiden tot een beperking van de concurrentiekracht.

■ Het kwekersrecht is van vitaal belang voor onze veredelaars. Door constante veredeling stellen we onze voedselproductie in de toekomst veilig, zodat onder meer ziektes en het veranderende klimaat er geen vat op krijgen. Octrooien op planteigenschappen kunnen deze belangrijke veredeling in de weg staan. Wij willen dat er weer een goede balans komt tussen de noodzakelijke kwekersvrijstelling en het octrooirecht.

■ Niet alleen Europese regels, maar ook het waterpeilbeheer, de natuurdoelstellingen, de waterkwaliteit en de bodemvruchtbaarheid beïnvloeden het succes van een landbouwonderneming. Deze factoren hangen met elkaar samen en kunnen slechts gedeeltelijk door een individuele boer worden beïnvloed. Om landbouwgebieden te laten floreren, moet dus voorbij de grenzen van een individueel bedrijf worden gekeken. Samenwerking tussen boeren onderling, en met waterschappen en provincie, is noodzakelijk. Het is bovendien nodig een goed beeld te krijgen van de bijdrage van andere bronnen dan de agrarische sector aan de concentratie van voedingsstoffen in het Nederlandse water.

■ Gebieden zijn verschillend qua ondergrond, temperatuur en natuurwaarde. Overheden dienen zich behulpzaam op te stellen en meer oog te hebben voor deze verschillen. Zo willen we specifieke inzet van gewasbeschermingsmiddelen, passend bij de locatie. Met nieuwe technische toepassingen kunnen we ziekten in gewassen effectiever bestrijden. Als we in de kern van een besmettingshaard voldoende beschermingsmiddelen kunnen inzetten, hebben we tegelijkertijd voor het landbouwgebied als geheel veel minder van die middelen nodig. De ontwikkelingen binnen de precisielandbouw dragen bij aan een selectiever gebruik van beschermingsmiddelen en gerichter gebruik van grondstoffen.

■ Duurzaamheidsdoelen, oog voor de leefomgeving en innovatie gaan prima samen. Bijvoorbeeld door nieuwe werkwijzen van gewasveredeling, innovaties in (groene) gewasbescherming, precisielandbouw & robotica, teelten van eiwitrijke gewassen en waardevolle herwinning van mineralen uit afval- en reststoffen zoals stikstof en fosfaten uit mest en afvalwater. Overheden, onderzoekers, natuurbeschermers, afnemers van grondstoffen en landbouworganisaties moeten de handen ineenslaan om te zorgen dat deze innovaties op grote schaal gaan worden toegepast. Wij willen het aantal pilots met dit soort innovaties uitbreiden en ons in Europa inzetten voor het aanpassen van de gebruiksnormen en slechten van beperkende wet- en regelgeving hieromtrent. Zo bieden we kansen aan ondernemers en hebben we tegelijkertijd oog voor het milieu en de leefomgeving.

■ In de afgelopen jaren is er veel wet- en regelgeving op het gebied van de productie, het gebruik en de verwerking van mest bijgekomen. Hierdoor lopen veel regels langs en door elkaar heen. Daarnaast heeft de innovatie de afgelopen jaren niet stilgestaan en zijn we in staat om vanuit mest kostbare grondstoffen te herwinnen. Hiermee kunnen Nederlandse agrariërs een belangrijke bijdrage leveren aan een circulaire economie. Wet- en regelgeving op het gebied van mest mag de innovatie niet in de weg staan. In de wetgeving moet de nadruk komen te liggen op innovatie, hergebruik en verwerking.

■ Wij zijn voor experimenteer- en onderzoeksmogelijkheden naar de samenstelling van diervoeding en de praktische toepassing van genetisch gemodificeerde gewassen en andere veredelingstechnieken. Ook nieuwe voedingsbronnen zoals insecten sluiten hierop aan. Daarbij staan volksgezondheid en voedselveiligheid voorop. Je moet kunnen vertrouwen op de kwaliteit van voedsel. Dit betekent dat de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) moet ingrijpen als de voedselveiligheid of een product onder de maat is.

- Een goed functionerende NVWA is van belang voor onze concurrentiepositie. De NVWA moet wel grondig worden doorgelicht op kosteneffectiviteit zodat de tarieven die zij doorberekent aan bedrijven kunnen worden verlaagd. Zo betalen bedrijven niet langer mee aan de inefficiëntie van de NVWA. Daarnaast willen wij dat de NVWA exportcertificaten en keuringsdocumenten ook in het weekend gaat afgeven. De NVWA moet zich aanpassen aan de logistiek van het bedrijfsleven en niet andersom.

- Wij willen de koppositie van de visserijsector op het gebied van innovaties behouden. De Nederlandse visser mag bij nieuwe vismethoden, zoals de pulskor of mosselzaad-invanginstallaties, niet worden dwarsgezeten door verouderde regels of belangen van andere landen. Zo kan de Nederlandse visserij haar voorsprong behouden.

- Er moet een gelijk speelveld voor onze Nederlandse vissers zijn. Daarvoor is van belang dat er afspraken worden gemaakt met alle EU-lidstaten rond de Noordzee om de handhaving van de aanlandplicht overal op dezelfde manier te laten plaatsvinden. Er mogen niet meer visgebieden worden gesloten dan noodzakelijk is vanuit Europese wetgeving.

- De Nederlandse visserijsector moet bovendien, naar Brits voorbeeld, meer mogelijkheden krijgen voor doorvaart en medegebruik van bestaande windmolenparken op zee. Dit kan in samenspraak met de beheerder van de windmolenparken. Bij de ontwikkeling van nieuwe windmolenparken op zee dient de visserijsector betrokken te worden, zodat de mogelijkheden tot doorvaart en medegebruik van tevoren kunnen worden besproken.

Natuur

Hoewel er steeds meer gebieden in Nederland zijn bebouwd, toont de natuur in de afgelopen 25 jaar herstel. Nederland heeft een grote rijkdom aan plant- en diersoorten en de biodiversiteit neemt toe. Met gebieden zoals de Noordzee, de Hoge Veluwe, de Waddenzee en de Zeeuwse delta hebben we unieke natuur van wereldbelang. Met de aanleg van de Marker Wadden wordt die met innovatie gecreëerd. We vinden natuur belangrijk, maar de regels voor natuurbescherming ervaren we soms als star of irrationeel. Mensen maken zich zorgen of de mens door verdere bevolkingsgroei niet te veel ruimte gaat claimen. Er moet altijd worden gezocht naar evenwicht tussen natuur aan de ene kant en ruimte voor bebouwing, verkeer en landbouw aan de andere kant. Alleen bij een goede balans wordt de bevolkingsgroei op een realistische manier opgevangen en behouden en versterken we tegelijkertijd de natuur.

■ Een andere kijk op natuurbescherming, met realistische doelstellingen, levert meer draagvlak voor natuur op. De bescherming is nu onoverzichtelijk. Zo zijn er nationale landschappen, nationale parken, Natura 2000-gebieden, natuurnetwerken, stiltegebieden en natuurlijke habitats. Er moet dus een eenduidige aanduiding en indeling komen van gebieden, waarbij meteen helder is wie voor een gebied verantwoordelijk is. Nu alle natuurdoelen van Natura 2000-gebieden zijn uitgekamd, willen we dat ook de wetgeving wordt opgeschoond.

■ Wij vinden het noodzakelijk dat de kosten van beheer en onderhoud van onze natuur meer transparant worden. Organisaties die natuurgebieden beheren, kunnen dan beter worden gecontroleerd op de effectiviteit van de uitgaven. Niet het geld moet centraal staan, maar de resultaten die daarmee worden behaald. Zo krijgen we ook meer inzicht in de beste beheermethode. Soms is dat door samen te werken met boeren en afspraken te maken over begrazing en maaibeheer.

■ We willen particulieren, ondernemers en maatschappelijke organisaties meer betrekken bij het natuurbeheer om samen de kansen te pakken. We willen particulieren, ondernemers en maatschappelijke organisaties meer betrekken bij het natuurbeheer om samen de kansen te pakken, ook voor de ontwikkeling van nieuwe bos- en natuurgebieden. Dat kan op verschillende manieren: bijvoorbeeld als pachter, aandeelhouder, donateur of vrijwilliger. Er liggen kansen om snoeiafval niet als dure kostenpost te beschouwen, maar te gebruiken als grondstof voor een biomassa-energiecentrale. Hiervan profiteren zowel het energiebedrijf als de beheerorganisatie: een voorbeeld van nieuwe verdienmodellen. En we kunnen bijvoorbeeld ook tijdelijke natuur aanleggen op braakliggende bedrijfsterreinen.

■ Er zijn steeds meer mensen die willen recreëren en genieten van rust en ruimte. Maar niet iedereen wil dat midden in een beschermd natuurgebied. Vaak zijn er ook andere mooie landschappen, parken en recreatieroutes in de buurt. Bij het aanleggen van recreatiemogelijkheden willen wij ook dat door overheid, organisaties en ondernemers gezamenlijk naar mogelijkheden in de omgeving wordt gekeken. Fiets- en wandelpaden, kano-verbindingen en parkeerplaatsen kunnen zo worden aangelegd dat dieren en planten geen overbodige hinder van mensen ondervinden en mensen tegelijkertijd niet met hekken buiten de natuurgebieden hoeven te worden gehouden.

■ Voor goed natuurbeheer is ook goed faunabeheer nodig, waar jacht een onderdeel van uit kan maken. Provincies gaan over de natuurbescherming, maar niet over dierenwelzijn binnen de natuurgebieden. Dit belemmert een effectief natuurbeheer. Wij willen daarom dat faunabeheer binnen de natuurgebieden ook de taak wordt van provincies.

■ Huisdieren zijn vaak een belangrijk onderdeel van het gezin. Gelukkig zorgen de meeste mensen met liefde voor hun huisdier. Dierenmishandeling is schandalig en daar treden we dus hard tegen op.

■ Bijtincidenten door bijvoorbeeld honden hebben een grote impact op slachtoffers. Wij willen dat er een goede registratie en verwerking komt van het aantal incidenten.

› Energie en Klimaat

De wereldwijde groei van de bevolking en de welvaart gaat samen met een groeiende vraag naar energie, grondstoffen en voedsel. Voor onze energievoorziening maken we tot nu toe vooral gebruik van fossiele brandstoffen, zoals olie, gas en steenkolen. Ze veroorzaken in belangrijke mate het risico van klimaatverandering en brengen per definitie afhankelijkheid mee. Vooral omdat we ze importeren uit andere landen, vaak dubieuze regimes zoals in Rusland en het Midden-Oosten. Aardgas is lange tijd een uitzondering geweest, omdat Nederland over grote eigen voorraden beschikte. Maar de bodem van deze voorraden raakt in zicht en ook olie en steenkolen raken op een gegeven moment op. Bovendien neemt de wereldwijde strijd om schaarse grondstoffen toe en neemt de hoeveelheid geschikte landbouwgrond voor onze voedselvoorziening juist af. Door de groeiende vraag naar energie en grondstoffen worden we dus steeds afhankelijker.
Dit kan ons uiteindelijk ook economisch schaden. De oplossing ligt onder andere in het vinden van alternatieve manieren om energie op te wekken en in het spaarzaam omgaan met grond-stoffen. Nieuwe energiebronnen moeten betrouwbaar, betaalbaar en schoon zijn, de uitstoot van CO_2 terugdringen en zo de klimaatrisico's helpen beheersen.
Er liggen veel slimme, schonere en goedkopere oplossingen in het verschiet. We geven die ruim baan om zo van de energietransitie ook economisch een succes te maken.
Energiebesparing, gebruik maken van restwarmte en hernieuwbare energie bieden kansen. Om dit te stimuleren is overzichtelijke en eenvoudige regelgeving van belang.

Het zoeken naar die alternatieven gaat gepaard met uitdagingen en vragen. Welke energievormen bieden de beste mogelijkheden voor verduurzaming en zijn het meest betrouwbaar? Wat kunnen we zelf doen om minder geld aan energie kwijt te zijn, onze energievoorziening duurzamer te maken en bij te dragen aan een goed klimaat? En kunnen we dan nog wel ons eigen leven blijven leiden in een tijd die steeds verandert?

Er gebeurt in Nederland al ontzettend veel om onze energievoorziening duurzaam en toekomstbestendig te maken. Wetenschappers in ons land zijn hard bezig met het uitvinden van duurzame technieken om energie op te wekken. Dit zien we bijvoorbeeld terug in innovaties op het gebied van getijdecentrales, koude- en warmteopslag en warmtekrachtkoppelingen. Zulke initiatieven zijn niet alleen goed voor het klimaat en de betrouwbaarheid van onze energievoorziening, maar bieden Nederland ook kansen in de vorm van banen en welvaart. De zoektocht naar verdere verduurzaming moet plaatsvinden met gezond verstand. Haastige of ondoordachte maatregelen kunnen er uiteindelijk namelijk voor zorgen dat bedrijven en banen uit Nederland verdwijnen, zonder dat het klimaat daarmee een dienst wordt bewezen. Die bedrijven openen hun deuren immers gewoon in andere landen die duurzaamheid minder belangrijk vinden. Op die manier is iedereen slechter af. Klimaatbeleid moet daarom zo veel mogelijk in Europees verband vorm krijgen en bij voorkeur wereldwijd. Alleen dan hebben afspraken effect. Met de juiste maatregelen kunnen we onze huizen gewoon blijven verwarmen, kunnen we in onze auto's blijven rijden en blijft ook de vlucht naar onze vakantiebestemming betaalbaar. Door minder te sturen op symbolen en meer op resultaten, kunnen we het klimaat écht verder helpen, onze economie stimuleren en toch een fijn leven blijven leiden.

Energie

Energie is onmisbaar in ons dagelijks leven. Voor bijna alles wat we doen, hebben we energie nodig. Niet alleen in huis, maar ook op de weg en op het werk. Het moet altijd beschikbaar zijn en dus moet onze energieopwekking goed geregeld zijn. Om ook in de toekomst zeker te zijn van voldoende en betaalbare energie, moeten we nu al investeren. Door via innovatie te kiezen voor duurzame energie, stoten we minder CO_2 uit, krijgen we steeds meer controle over onze energievoorziening en worden we onafhankelijker van dubieuze regimes in het buitenland. Hier kunnen we ook economisch van profiteren. Innovatie betekent namelijk meer banen in Nederland en veel kansen om nieuwe technieken te verkopen aan het buitenland. We willen daarom meer ruimte bieden voor innovatie en nieuwe technieken. Kleinschalig gebeurt ook al veel. Huizen zijn tegenwoordig steeds beter geïsoleerd en huiseigenaren voorzien hun woningen van zonnepanelen om te besparen op de energierekening. Deze ontwikkelingen verdienen en krijgen onze steun.

■ Bestaande afspraken over het aandeel duurzaam opgewekte energie die we in Europa en in het Energieakkoord met elkaar zijn overeengekomen, willen wij nakomen. De overheid hoort namelijk een betrouwbare partner te zijn voor alle ondernemers die investeren om die doelstellingen te behalen. Dit zijn grote, langjarige investeringen en daar past geen overheid bij die om de paar jaar het beleid verandert. Voor wat betreft windenergie blijft de afspraak inzake maximaal 6000 Mw op land gehandhaafd. Er wordt geen extra windenergie via molens op land gewonnen.

■ De technologische ontwikkeling voor het opwekken van hernieuwbare energie gaat echter snel. Daarom moeten de deadlines voor het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen wel in de tijd kunnen worden verschoven, als bijvoorbeeld blijkt dat innovatievere en goedkopere technieken voor het opwekken van duurzame energie binnen handbereik zijn, alsmede wanneer deze het maatschappelijk draagvlak vergroten. Wij willen namelijk dat er altijd ruimte is om gebruik te kunnen maken van nieuwe technieken die onze energieopwekking nog duurzamer maken, tegen mogelijk lagere kosten.

■ Het Nederlandse energiebeleid moet primair worden gericht op het beperken van de CO_2-uitstoot. Wij willen dat de overheid zich neutraal opstelt als het gaat om de vraag hoe dergelijke doelstellingen worden bereikt. Door wel te sturen op resultaten – het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen – maar niet op technieken, wordt innovatie maximaal gestimuleerd en kunnen beschikbare middelen veel gerichter worden ingezet voor de ontwikkeling van duurzame energie-opwekking. Overzichtelijke en minder complexe regelgeving zullen daarbij stimulerend werken. Hier zullen onze economie, onze kwaliteit van leven en ons klimaat van profiteren. De overheid hoort ook niet op voorhand allerlei technieken uit te sluiten, want door innovatie en technologische ontwikkeling kunnen bestaande of experimentele technieken ineens veelbelovend zijn voor de opwekking van energie.

■ Warmte is goed voor circa 55 procent van het primaire energieverbruik in Nederland. Gas is de belangrijkste bron voor warmte in ons land. Bijna 100 procent van de huizen wordt verwarmd door gas. Doordat de gasproductie in Groningen noodgedwongen wordt verlaagd, dienen we alternatieve bronnen te ontwikkelen. Er dient een level playing field te ontstaan voor de keuze tussen gas en alternatieven.

■ De huidige stimuleringsregeling duurzame energieproductie (SDE+) richt zich op dit moment nog te veel op het financieren van investeringen in de meest voor de hand liggende technieken. Deze stimuleringsregeling moet daarom binnen het bestaande budget ook worden opengesteld voor investeringen in innovatie en veelbelovende technieken, via bijvoorbeeld start-ups en wetenschappelijk onderzoek, voor het opwekken van duurzame energie. Zo krijgen ook vernieuwende technieken een kans om verder te worden ontwikkeld. Dit zal de verduurzaming van de energieproductie helpen versnellen. Om te voorkomen dat de SDE+ regeling oneindig oploopt waardoor de energierekening voor huishoudens stijgt, willen wij dat deze stimuleringsregeling budgettair wordt begrensd.

■ Uiteindelijk willen wij toewerken naar een energiemarkt die zonder subsidiering gaat functioneren, waarbij de prijs van energie door vraag en aanbod wordt bepaald in plaats van door subsidies, kortingen en stimuleringsregelingen. Omdat duurzame energie steeds goedkoper wordt kunnen op termijn daarom alle subsidies op energieopwekking worden afgebouwd. En door werk te maken van voldoende grensoverschrijdende netwerken, kunnen we bovendien werken aan een sterke Europese energiemarkt. Dit kan de leveringszekerheid van energie vergroten en de prijzen van energie verlagen.

■ Steeds meer energie wordt lokaal opgewekt. Ook kiezen mensen er steeds vaker voor om hun eigen energie op te wekken, bijvoorbeeld door warmtepompen of zonnepanelen. Door slim gebruik te maken van energienetwerken, kun je opgewekte energie die je zelf niet nodig hebt, leveren aan je buren en de rest van je buurt. Er komt ruimte voor bedrijfsmatige lokale energieopwekking. Starre regels die dit in de weg staan, moeten worden aangepast. Zoals de ongewenste regel dat je als ondernemer wordt gezien en btw moet betalen als je met je buurt gezamenlijk elektriciteit levert aan het elektriciteitsnet.

■ Huiseigenaren nemen ook steeds vaker zelf initiatieven om te besparen op het eigen energieverbruik, bijvoorbeeld door middel van woningisolatie. Het lagere energiegebruik is niet alleen goed voor de eigen portemonnee, maar ook voor het klimaat. Om kostbare investeringen in energiebesparing en woningisolatie te ondersteunen, willen wij extra geld vrijmaken.

■ Het gratis energielabel voor huiseigenaren geeft inzicht in de hoeveelheid energie die een woning verbruikt. Hiermee krijgen ook toekomstige huizenkopers een beeld van de mogelijke maandelijkse energierekening. Wij willen niet dat dit energielabel huiseigenaren in de toekomst op kosten jaagt, bijvoorbeeld door ze er zelf voor te laten betalen.

■ Schade die als gevolg van gaswinning in Groningen en elders aan het eigendom van omwonenden en bedrijven ontstaat, moet worden gecompenseerd. Als gevolg van de gaswinning is er een complexe situatie in Groningen ontstaan. Inwoners en ondernemers ondervinden problemen met betrekking tot hun veiligheid, de versterking van panden en de afhandeling van schade. Verantwoordelijkheden moeten volstrekt duidelijk zijn en via eenvoudige procedures moeten inwoners en bedrijven hun recht snel kunnen halen. Indien nodig wordt wet- en regelgeving daartoe aangepast. De veiligheid voor de omwonenden en bedrijven bij de gasproductie moet bovendien altijd voorop staan. Als uit onafhankelijk onderzoek blijkt dat de gaswinning daarvoor moet worden aangepast, dan doen we dat.

■ De Nederlandse overheid kan meer ruimte bieden aan innovatieve manieren van energieopwekking, bijvoorbeeld door middel van biomassa, blue energy en mono- en covergisting. Dit kan door het bedrijfsleven de kans te geven innovatieve pilots te organiseren of door bij aanbestedingen meer aandacht te besteden aan duurzaamheid en energieneutraliteit. Bijvoorbeeld door af te spreken dat alle Rijksinfrastructuur in 2030 energieneutraal wordt bediend. Ook kan de overheid vaker optreden als launching customer van nieuwe innovatieve technologieën en de eigen gebouwen duurzaam onderhouden.

Klimaat

Het klimaat is belangrijk. Nederland is in belangrijke mate gevormd door onze eeuwenlange interactie met water. Onze toegang tot rivieren en zeeën heeft ons veel opgeleverd. Tegelijkertijd voeren we voortdurend een strijd om droge voeten te houden. Aan die strijd zal voorlopig geen einde komen. We zien dat wereldwijd het klimaat verandert. Nederland is koploper in de wereld als het gaat om onze kennis en langjarige investeringen in waterbeheer. Ook onze boeren leveren een belangrijke bijdrage aan het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering, bijvoorbeeld door gewassen te telen die veel minder water nodig hebben. Dat is een uitkomst voor gebieden die juist met extreme droogte te maken krijgen. Door het exporteren van Nederlandse kennis kunnen we onze economie stimuleren en bovendien de effecten van klimaatverandering helpen tegengaan. De overheid moet zo min mogelijk proberen ons leven te beïnvloeden zonder dat het klimaat daarmee daadwerkelijk wordt geholpen. In plaats daarvan moet de overheid problemen bij de bron aanpakken, door werk te maken van het verminderen van de uitstoot van CO_2. Zo profiteert het klimaat het meest. Daarbij willen wij ruim baan voor innovatie en de garantie dat iedereen zijn of haar eigen keuzes kan blijven maken.

- De internationale afspraken (Parijs) om de CO_2-uitstoot te verlagen, moeten worden nagekomen. Vermindering van de uitstoot van CO_2 vraagt wel om een internationale aanpak, want Nederland heeft slechts een klein aandeel in de wereldwijde uitstoot. Bovendien bestaat het risico dat bedrijven simpelweg verhuizen naar landen waar de regels minder streng zijn en waar meer CO_2 kan worden uitgestoten. Hier wordt het klimaat niet beter van, want CO_2 houdt zich niet aan landsgrenzen. Wij willen daarom ook geen extra Nederlandse regels (en subsidies) boven op internationale of Europese afspraken.

- Om het doel van CO_2-vermindering te bereiken, willen we een effectieve emissiehandel op Europees niveau (ETS). Hiervoor is een internationale herijking van het emissierechtensysteem noodzakelijk. Door de grootschalige subsidiëring van duurzame energie en het uitgeven van teveel gratis emissierechten is er momenteel een overschot aan emissierechten, waardoor de prijs per emissierecht laag is en er relatief goedkoop CO_2 uitgestoten kan worden. De totale hoeveelheid CO_2-rechten moet daarom worden verminderd, zodat vervuilen duurder wordt en investeren in schonere technieken goedkoper.

- De hoeveelheid emissierechten moet consequent evenredig worden bijgesteld naar rato van de hoeveelheid verduurzaming die plaatsvindt. Dat betekent dat als een kolencentrale ergens in Europa wordt gesloten, of als er met subsidie ergens windmolens worden gebouwd, de totale hoeveelheid Europese emissierechten gelijktijdig moet worden verlaagd. Hiermee voorkomen we dat bijvoorbeeld duurzame investeringen in Nederland het juist mogelijk maken dat in het buitenland vervuilendere centrales kunnen worden geopend. Want daar wordt het klimaat natuurlijk niet beter van.

- Bovendien moet er een periodieke herijking plaatsvinden op basis van de meest schone (beschikbare) technologie per industrietak. Daarbij krijgen de schoonste, innovatiefste bedrijven binnen die industrie de rechten die ze nodig hebben en moeten vervuilende bedrijven extra rechten kopen. Hiermee worden de schoonste bedrijven beloond en wordt innovatie maximaal gestimuleerd. Als maatstaf moet de hoeveelheid CO_2-productie per hoeveelheid geproduceerd product gelden. De totale hoeveelheid CO_2-emissierechten wordt bij iedere herijking verminderd om te komen tot een reële CO_2-prijs.

- De lijst met sectoren die in aanmerking komen voor gratis rechten, moet wel worden beperkt. Wij willen dat alleen bedrijven die een reëel risico lopen de concurrentieslag te verliezen met bedrijven in landen zonder emissiehandelssysteem, nog in aanmerking kunnen komen voor gratis emissierechten.

- Het geld dat met het veilen van emissierechten wordt opgehaald, hoort terug te vloeien naar nationale lidstaten. Wij willen dit geld teruggeven aan het bedrijfsleven, zodat bedrijven het weer kunnen gebruiken om te investeren in innovaties en verdere verduurzaming.

Milieu

We dragen allemaal bij aan de bescherming van ons milieu. We zamelen ons glas en papier apart in, zetten onze GFT-bak aan de straat en ruimen na een dag in het park of aan het strand onze rommel op. We vinden het normaal om op deze manier een steentje bij te dragen. Ook neemt het besef toe dat veel afval kan dienen als grondstof voor nieuwe producten. Dankzij recycling zijn er minder grondstoffen nodig, wat uiteindelijk goed is voor het milieu. Een beter milieu gaat heel goed samen met economische kansen voor Nederland. De Nederlandse recyclingsector is bijvoorbeeld nu al toonaangevend in de wereld. Wij willen dat de overheid deze ontwikkeling ondersteunt door zich meer in te zetten voor normen en minder voor allerlei verboden en betuttelende, belemmerende regels en procedures waarmee we geen milieuwinst boeken.

- De luchtkwaliteit is de afgelopen jaren sterk verbeterd. De concentraties schadelijke stoffen zoals stikstof en fijnstof zijn sterk gedaald en de Nederlandse lucht wordt dus steeds schoner. Europese normen voor luchtkwaliteit moeten worden nageleefd. Wij willen geen extra Nederlandse regels boven op die Europese normen.

- Om normen te behalen, kiezen wij voor bronbeleid. Door fabrikanten steeds strengere uitstootnormen op te leggen, worden zij gestimuleerd om te innoveren en steeds schonere auto's, boten of vliegtuigen te produceren. Als gevolg hiervan worden uiteindelijk steeds minder schadelijke stoffen uitgestoten.

- Bij wet- en regelgeving moet ook meer worden gewerkt met normen, zonder te hoeven vervallen in complexe modelberekeningen om milieueffecten in kaart te brengen. Zo moet bij ruimtelijke-ordeningsprojecten nog te vaak tot achter de komma nauwkeurig worden aangetoond wat de milieueffecten van die projecten zijn. Terwijl dat in feite niet mogelijk is. Dit soort model-berekeningen kost veel tijd en energie en wordt gekenmerkt door grote onnauwkeurigheden. Het geld dat we aan deze bureaucratie en juridische procedures uitgeven, kunnen we veel beter besteden aan innovatie en bronbeleid. Dat komt het milieu namelijk daadwerkelijk ten goede. Wij willen daarom naar een globaler systeem van toetsing van ruimtelijke-ordeningsprojecten. Ook willen we dat verkeer-, geluid-, luchtkwaliteit- en stikstofdepositiemodellen op hetzelfde moment worden geüpdatet. Zo voorkomen we vertraging bij ruimtelijke-ordeningsprojecten.

- De overheid houdt zich bij besluitvorming aan alle geldende milieunormen en voldoet aan de procedures voor inspraak door belanghebbenden. Iedereen heeft het recht om bezwaar te maken als hij of zij van mening is dat niet aan regelgeving is voldaan. Wanneer milieuclubs het heft in eigen hand nemen, bijvoorbeeld door stenen in zee te gooien of wegen te blokkeren, moeten alle subsidies aan die organisaties worden stopgezet en een eventuele ANBI status worden ingetrokken. De overheid subsidieert geen organisaties die moedwillig het werk of de levens van anderen in gevaar brengen, alleen omdat zij hun gelijk proberen te halen. Wij willen schade bovendien op deze organisaties verhalen.

- Voor een duurzame economie is hergebruik van grondstoffen en materialen van toenemend belang. We willen daarom toewerken naar een circulaire economie, waarbij afval als dat veilig kan weer als grondstof kan worden ingezet. De circulaire economie is niet alleen goed voor het milieu (lucht-, bodem- en waterverontreiniging kan hiermee immers worden voorkomen) maar het biedt ook veel kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Nederland is namelijk nu al koploper in de circulaire economie en daarin kan ons land een voortrekkersrol in de wereld vervullen. Door het exporteren van onze kennis en kunde beïnvloeden we de Europese en mondiale agenda ten gunste van ons bedrijfsleven, en kunnen nieuwe bedrijven en banen worden gecreëerd. Milieu en economie gaan zo dus goed samen.

■ Regels die onze ondernemers daarbij in de weg zitten, moeten worden weggenomen. Bijvoorbeeld door duidelijker te maken wat wel en wat niet tot de categorie afval wordt gerekend. Zo komt er meer afval voor hergebruik beschikbaar en blijft er minder restafval over dat belastend is voor het milieu. Ook willen wij dat de import van afval makkelijker wordt. Daarmee voorkomen we dat afval in landen met een minder goede recyclingsector onnodig wordt weggegooid. Het huidige innovatiebeleid moet hier krachtig op blijven inzetten.

■ Afval laten rondslingeren op straat of dumpen in de natuur is schadelijk voor het milieu. Handhavers worden steeds vaker geconfronteerd met gedumpt chemisch (drugs)afval en met stropers. Daarom willen wij extra geld vrijmaken, zodat handhavers in gemeenten meer mogelijkheden krijgen om op te treden tegen deze vormen van criminaliteit.

■ De toename van de wereldbevolkingbetekent ook een wereldwijd toenemende vraag naar voedsel. Dit vraagt om optimaal gebruik van beschikbare landbouwgrond met minimaal gebruik van schaarse grondstoffen, water, mest en gewasbeschermingsmiddelen. De innovatieve Nederlandse land- en tuinbouwsector loopt hierin voorop. Door deze sector de ruimte te bieden, creëren we niet alleen economische kansen voor Nederland door middel van het exporteren van producten en kennis, maar leveren we ook een belangrijke bijdrage aan de uitdagingen van een groeiende wereldbevolking en beperken we de wereldwijde belasting van het milieu.

› Overheid en geld

In Nederland hebben we een overheid die zorgdraagt voor een aantal kerntaken. Het gaat daarbij om zaken die voor iedereen van belang zijn, maar die niemand in zijn eentje kan regelen. Veiligheid, onderwijs, zorg, wegen en bruggen bijvoorbeeld. In ons dagelijks leven doen we allemaal zaken met die overheid, of het nu de gemeente, de provincie, de Rijksoverheid of zelfs de Europese Unie is. Om haar werk te kunnen doen heeft de overheid geld nodig. Daarom betalen we daar via de belastingen allemaal aan mee. Zo levert iedereen een bijdrage en plukt ook iedereen de vruchten van hoe goed we het in ons land hebben geregeld. We willen een kleine, efficiënte overheid. Onze diensten naar burgers worden smart en digitaal.

De rol van de overheid verandert. Taken verschuiven, verdwijnen of ontstaan. Zo zijn er de afgelopen tijd meer taken naar gemeenten gegaan. Ook hebben we afspraken gemaakt in Europa. Binnen die taakverdeling knelt het wel eens. Hebben we nog voldoende te zeggen over Europese afspraken en nationale aangelegenheden? Bemoeit Brussel zich niet met de verkeerde dingen? Wordt het geld dat we kwijt zijn aan belastingen wel goed besteed? En hoeveel hebben we eigenlijk zelf nog te zeggen over de manier waarop we ons leven leiden tussen al die verschillende overheidslagen?

Een vrije en open samenleving heeft een aantal regels nodig waarmee die vrijheid wordt bewaakt. Het is belangrijk de balans tussen die regels en eigen keuzes van mensen in stand te houden. Het is begrijpelijk dat als er iets ergs gebeurt, een ramp bijvoorbeeld, we allemaal vragen om een stevige reactie van de overheid. Maar hoe graag we het ook zouden willen: een samenleving zonder risico's bestaat niet. De overheid moet dan ook niet doorslaan in regelzucht om die zogenaamde risicoloze samenleving te bereiken. Waar regels nodig zijn, moeten ze ruimte en vertrouwen geven. Verpleegkundigen, leraren en politiemensen zijn goed opgeleide professionals en verdienen de ruimte om zich te kunnen richten op hun werk. Regels horen ook voorspelbaar te zijn. Als ze te snel veranderen, bieden ze geen houvast meer. En regels moeten flexibel zijn. Niet elke regel hoeft voor iedereen te gelden. Het moet om mensen gaan en niet om systemen. Op basis van die randvoorwaarden willen wij het openbaar bestuur organiseren, zodat verschillende overheden elkaar en vooral ons als inwoners niet meer in de weg lopen. Alleen op die manier krijgen we een nog kleinere, daadkrachtige overheid die Nederland veilig, slim, gezond en in beweging houdt.

Openbaar bestuur en Koninkrijksrelaties

De overheid is er voor jou en niet andersom. Gemeenten worden steeds belangrijker. Het is de overheidslaag die het dichtst bij mensen staat. Daarom zijn er de laatste jaren ook veel taken van het Rijk en provincies naar de gemeenten gegaan. Maar om die gemeenten heen werken nog veel andere bestuurslagen: provincies, waterschappen, regio's, vervoerregio's en andere samenwerkingsverbanden. Voorkomen moet worden dat al die besturen lange en taaie discussies met elkaar hebben en dat de resultaten voor de inwoners uit het oog worden verloren. De overheid maakt ook, net als mensen en bedrijven in het land, steeds vaker gebruik van moderne ICT. Het toepassen van innovatieve technologie kan de dienstverlening en efficiency van de overheid enorm verbeteren. Door gebruik te maken van reeds bewezen en elders toegepaste technologie kan er immers dienstverlening op maat worden geboden in plaats van standaardoplossingen. Bovendien hoef je niet meer voor iedere vraag naar het gemeentehuis. We willen echter voorkomen dat de overheid door dit soort ontwikkelingen onpersoonlijker wordt. Ook moeten we er rekening mee houden dat niet iedereen even handig is met de computer. En natuurlijk moet de privacy van mensen zijn gegarandeerd.

■ Goed openbaar bestuur begint bij duidelijkheid wie waarover gaat. Voor ieder onderwerp moet er daarom één overheidslaag zijn die er echt over gaat. Als glashelder is wie er verantwoordelijk is, gaan er minder dingen mis. Dan krijg je een duidelijk antwoord en word je niet van het kastje naar de muur gestuurd.

■ Taken die het Rijk heeft overgedragen aan gemeenten laten we ook echt los. Die overdracht hebben we namelijk gedaan omdat mensen uniek zijn, en hun vragen en problemen ook. Wil de overheid wat kunnen betekenen, dan moet ze ook echt naar de individuele persoon kijken. De gemeente kan dat beter dan 'Den Haag'. Het Rijk bemoeit zich niet met het individuele maatwerk of de (financiële) keuzes die de gemeente daarbij maakt, en perkt deze niet via zware rapportageverplichtingen en/of controles aan de 'achterkant' in.

■ Gemeenten moeten sterk genoeg zijn om hun extra taken goed uit te voeren. Het is goed als ze daarvoor naar zichzelf kijken en als dat nodig is fuseren met andere gemeenten. De provincie stimuleert die gesprekken en grijpt in als gemeenten daar geen werk van maken. Vaak maken we ons zorgen of het dorpsgevoel of de stadse trots bij een fusie niet verdwijnt in het grote geheel. Daarom willen wij dat er bij een fusie aandacht is voor de gemeenschappen in een gemeente.

■ Krachtige gemeenten zijn ook belangrijk voor het functioneren van de regio's. We hebben een aantal sterke regio's, zoals Brainport Eindhoven, Foodvalley Wageningen, Energyport Noord-Nederland en de economische centra in de Randstad. Sterke regio's kunnen alleen tot volle wasdom komen als er ook sterke gemeenten zijn. Wij willen dat het beleid van de Rijksoverheid zich richt op een strategie om het concurrentievermogen van de Nederlandse stedelijke regio's te vergroten. In plaats van met elkaar concurreren om het binnenhalen van bedrijven en inwoners, moeten regio's elkaar aanvullen en samenwerken. Provincie- en gemeentegrenzen mogen economische kansen nooit in de weg zitten.

■ Als gemeenten samenwerken met andere gemeenten, en dat gebeurt ook nog steeds als gemeenten zijn gefuseerd, moeten we voorkomen dat het onduidelijk wordt waar je terechtkunt. Het is ook belangrijk dat de democratisch gekozen gemeenteraden nog steeds hun controlerende taak kunnen uitvoeren. Wij willen daarom dat transparant is welke besluiten in zo'n samenwerkingsverband worden genomen.

■ Voor die gevallen waarin het gemeentelijk of provinciaal bestuur niet meer functioneert, willen we een experiment met de mogelijkheid voor de minister om tussentijds nieuwe verkiezingen uit te schrijven in een gemeente, provincie of waterschap. Zo krijgen inwoners de kans om in het stemhokje orde op zaken te stellen als het bestuur er een puinhoop van heeft gemaakt. Voor een provincie en waterschap kan de minister dit op eigen initiatief doen, voor een gemeente laat hij zich adviseren door de commissaris van de Koning.

■ Zodra bewezen is dat (één van de) leden van het openbaar bestuur tijdens de periode van hun actieve functie-uitoefening de wet hebben overtreden (zoals bijvoorbeeld door het plegen van fraude), vinden wij dat deze bestuurders na ontslag uit hun functie niet meer in aanmerking mogen komen voor wachtgeld. Zij dienen dan ook eventueel ontvangen wachtgeld terug te betalen aan hun werkgever.

■ Lokale belastingen horen zo laag en eerlijk mogelijk te zijn. Bij een herziening van het belastingstelsel, kan worden nagedacht over andere vormen van belastingheffing door gemeentes. Met als doel dat inwoners meer invloed krijgen op de keuzes die gemeentes maken. De totale belastingdruk mag hierbij echter nooit omhoog gaan. Ook moeten belastingen altijd eerlijk worden verdeeld over alle inwoners van de gemeente. Lokale belastingen mogen namelijk niet gebruikt worden om direct of indirect inkomenspolitiek te bedrijven. Dit betekent dat de lokale belastingen voor alle inwoners van de gemeente gelijk moeten zijn en dus niet door één groep (zoals huiseigenaren) mogen worden opgebracht. Kwijtschelding van belastingen is ook inkomenspolitiek. Hier zijn wij dus ook tegen.

■ Riool- en afvalstoffenheffingen moeten worden betaald door alle gebruikers, in plaats van alleen door huiseigenaren. We willen deze belasting aanpassen, rekening houdend met degene die de kosten veroorzaken en er profijt van hebben. We willen de wet aanpassen zodat het betalen van deze belastingen niet langer afhankelijk mag worden gesteld van het eigendom, maar van het gebruik van de voorzieningen. Want ook huurders maken er gebruik van. De precariobelasting, een belasting op de netwerken van nutsbedrijven, schaffen we af. Deze belasting wordt door ondernemers nu vaak doorberekend aan klanten, soms oplopend tot 50 euro per jaar.

■ De waterschappen willen we in ieder geval behouden. Waterschappen en hun bestuurders zijn de belangrijkste troef in onze permanente strijd tegen het water. In Nederland kunnen we nu eenmaal geen risico nemen met de bescherming tegen hoog water. Alle leden van waterschappen moeten democratisch worden gekozen.

■ Ook op landelijk niveau is besturen ingewikkelder dan ooit. De vraag is of het systeem om een wet in de Tweede Kamer en daarna in de Eerste Kamer aan te nemen nog wel werkt, als er tegelijkertijd meer versnippering ontstaat en er ook nog de kans is op een referendum achteraf. Wij zijn niet voor welke vorm van een referendum op welk niveau dan ook, vanwege de versimpeling van zowel vraagstelling als problematiek die dit meebrengt. De bestaande referendumwetgeving wordt ingetrokken; deze is slecht ontworpen en heeft geen meerwaarde getoond in het huidige bestel.
Het wordt steeds moeilijker om besluiten te nemen, terwijl het juist belangrijk is om snel en adequaat te kunnen reageren op nieuwe ontwikkelingen. Een staatscommissie kijkt nu of het staatsbestel nog wel voldoet. Dat moet leiden tot een nieuwe balans in de staatsrechtelijke verhoudingen. Wij willen daarnaast dat wordt gekeken naar het invoeren van een kiesdrempel en het afschaffen van lijstverbindingen. Voorts willen wij dat de staatscommissie in haar onderzoek meeneemt hoe zogeheten zetelroof kan worden tegengegaan. Bijvoorbeeld door het verbieden van het meenemen van een zetel als de voorkeurdrempel niet is gehaald. Voorstellen om de benoeming van de burgemeester te veranderen moeten worden bezien in het totaal van het functioneren van de gemeentelijke overheid. Belangrijke toetssteen is daarbij de strikte onafhankelijkheid van de burgemeester, die een sterke positie inneemt in het terugdringen van ondermijnende criminaliteit.

■ Stemmen doen we weer elektronisch. Er zijn tegenwoordig manieren waarop dat veilig kan.
Bij stemmen met potlood is de kans op fouten met tellen veel groter. Elektronisch stemmen is ook voor mensen met een beperking een belangrijke stap. Nederlanders in het buitenland moeten via internet kunnen stemmen. We maken het voor hen makkelijker om zich te kunnen registreren.

- De overheid houdt nog veel openbare, niet privacygevoelige, informatie voor zichzelf. Denk aan statistische gegevens waarmee je onderzoek zou kunnen doen. Of begrotingsgegevens, waardoor iedereen inzicht zou kunnen hebben in de besteding van ons belastinggeld. Wij willen dat iedereen daar in de vorm van goed vindbare en toegankelijke open data over kan beschikken. Deze informatie kan leiden tot nieuw onderzoek en investeringen die de Nederlandse economie ten goede komen. Alle overheidsinstellingen moeten daarvoor dezelfde normen gebruiken, zodat niet elke instelling een eigen methode ontwikkelt. Voor de ontwikkeling van de digitale infrastructuur van de overheid en de opzet van een adequate cybersecurity, is regie van groot belang. Deze moet worden belegd bij een bewindspersoon met doorzettingsmacht.

- Ook overheden hebben goede specialisten nodig, bijvoorbeeld op ICT-gebied. Het is zonde als de overheid hen niet kan betalen door de inkomensnorm en ze daardoor nog duurder moet inhuren bij bedrijven. Hoogwaardige en schaarse specialisten moeten ook door de overheid kunnen worden betaald. Als je wordt betaald met belastinggeld, hoor je daar wel rekenschap over te kunnen afleggen.

- De relaties met Aruba, Curaçao en Sint Maarten willen we in een Gemenebest onderhouden. Het zijn autonome landen in het Koninkrijk der Nederlanden. Zij moeten financieel hun eigen broek ophouden. Nederland ondersteunt goed toezicht op de kwaliteit van het bestuur, justitie en financiën. Daarnaast willen we hulp aanbieden bij het opleiden van bestuurders. Zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid voor deze landen staan echter voorop. Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden moet worden herzien om een Gemenebest te creëren. Dat vereist dat de landen zelf zullen moeten instemmen met een onafhankelijke status.

- Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES-eilanden) mogen zich bij het Gemenebest aansluiten, als zij dat willen. Dit betekent wel dat deze eilanden dan onafhankelijk moeten worden. Wij willen niet dat de BES-eilanden een gewone gemeente binnen Nederland worden. De huidige situatie, waarin ze een openbaar lichaam zijn, is voor ons de meest geïntegreerde vorm.

- De vestiging van kansarme migranten uit de voormalige Nederlandse Antillen in Nederland willen we tegengaan door duidelijke criteria te verbinden aan een permanent verblijf. Net zoals op Aruba, Curaçao en Sint Maarten scherpe voorwaarden worden gesteld aan Nederlanders die zich daar willen vestigen (een bepaald inkomen, geen strafblad), gelden dit soort voorwaarden voortaan ook andersom. De voorwaarden voor het verkrijgen van het Nederlanderschap op Aruba, Curaçao en Sint Maarten (conform de Rijkswet op het Nederlanderschap) dienen onverkort gehandhaafd te worden.

Bescherming persoonsgegevens

Wat je thuis, op je werk of op je computer doet, gaat de overheid niets aan. Ook als bedrijven en overheid gegevens van je hebben, zoals informatie van boordcomputers en navigatiesystemen, dan blijft dat jouw informatie. Om potentiële terroristen te stoppen of aanslagen te voorkomen, moet het mogelijk zijn om te weten wie in welk vliegtuig stapt. Maar wat goedwillende mensen thuis doen en laten, of hoe het met je kinderen gaat, is informatie die gewoon van jezelf is. Wij vinden het dus heel belangrijk dat die gegevens niet zomaar op een gemeentehuis rondslingeren. Of je iets voor jezelf wilt houden, bepaal je zelf.

- Als je digitaal communiceert met de overheid, gaat het vaak om privacygevoelige gegevens. De verdere ontwikkeling van het DigiD-systeem moet daarom niet alleen gebruikersvriendelijk, maar ook heel goed beveiligd zijn. Dit betekent ook dat gegevens niet langs omwegen alsnog bij particuliere bedrijven terecht kunnen komen. Om ook de persoonsgegevens van zzp'ers optimaal te kunnen beschermen, willen wij dat voor zzp'ers het Burgerservicenummer (BSN) losgekoppeld wordt van hun BTW nummer.

- Wij willen een beter toezicht op overheden, instellingen en bedrijven die persoonsgegevens verzamelen. De toezichthouder (de Autoriteit Persoonsgegevens) toetst dan niet meer per geval. In plaats daarvan wordt bij iedere instelling – óók bij overheidsinstellingen – gecontroleerd of de bescherming van de persoonsgegevens op orde is. Bij veilig omgaan met persoonsgegevens hoort ook het minder verspreiden van persoonsgegevens. We willen dat er voortdurend kritisch gekeken wordt naar alle organisaties die gegevens ontvangen uit de Basisregistratie Personen (zgn. 'afnemers'). In het bijzonder willen we dat kerken geen automatische toegang meer krijgen tot persoonsgegevens.

- Bedrijven en particulieren hebben een eigen verantwoordelijkheid (en de plicht) om persoonsgegevens goed te beveiligen. Dit geldt uiteraard ook voor gegevens die de overheid opslaat. Die gegevens moet de overheid goed beveiligen. Ook de werkplekken van de overheid moeten goed worden beveiligd. Alleen een antivirusprogramma is niet genoeg. Digitale inbraken moeten te zien zijn op het netwerk, zodat de overheid tijdig kan ingrijpen. De privacywetgeving komt uit de tijd dat de bescherming was gericht op de opslag van gegevens. Deze regelgeving wordt herzien, waarbij het gebruik van gegevens centraal komt te staan. Nederland zet zich ook in Europees verband hiervoor in.

- De hoeveelheid en de beschikbaarheid van onze data groeit enorm door de digitalisering van onze samenleving. Wij volgen deze ontwikkeling op de voet zodat deze ontwikkeling niet de vrijheid van mensen beperkt. Zonder privacy bestaat immers geen vrijheid. Ook geeft de overheid voorlichting over de gevolgen van deze digitalisering. Nederland moet een voorloper blijven als 'dataneutraal' land, zodat bedrijven en particulieren onbespied hun eigen keuzes kunnen blijven maken.

- Het recht op privacy is echter niet absoluut. Als iemand een terroristische daad of een andere ernstige misdaad heeft gepleegd - of als er zeer sterke aanwijzingen zijn dat hij dat gaat doen - verspeelt hij zijn recht op privacy. De veiligheid van Nederland en van individuele Nederlanders staat dan immers voorop. Dit mag niet willekeurig worden toegepast, maar alleen bij gerichte opsporingsactiviteiten en operaties. Het aftappen van telefoons van bijvoorbeeld terrorismeverdachten valt daaronder.

- In het bijzonder willen we de privacy van kinderen waarborgen. Zeker als ze in een kwetsbare positie zitten en onder toezicht van jeugdzorg staan. Alleen ambtenaren die betrokken zijn bij de zorg krijgen in beveiligde systemen toegang tot de gegevens van kinderen. Andere ambtenaren niet. Gemeenten moeten dit zo snel mogelijk op orde brengen. Burgemeesters hebben wel toegang, zodat ze eventueel kunnen ingrijpen als het mis dreigt te gaan.

Overheidsfinanciën en de euro

Gezonde overheidsfinanciën, stabiele financiële markten en een sterke munt vormen de basis voor een groeiende economie. De afgelopen jaren hebben de wereldwijde kredietcrisis en de daarop volgende financiële en monetaire crisis in Europa laten zien hoe belangrijk deze basisvoorwaarden zijn om uiteindelijk een prettig leven te kunnen leiden. In de afgelopen jaren zijn door financiële instabiliteit en onrust veel zekerheden weggevallen. Mensen verloren hun baan, bedrijven gingen failliet en over ons spaargeld en pensioen maken we ons nog steeds zorgen. Dankzij de inzet van iedere Nederlander is ons land weer op orde gebracht. De economie groeit weer, bedrijven openen de deuren en mensen vinden weer werk. We moeten voorkomen dat Nederland in de toekomst ooit weer zo'n grote klap te verduren krijgt.

■ Een overheid moet niet meer uitgeven dan er binnenkomt. Dit is structureel niet vol te houden omdat hierdoor schulden worden doorgeschoven naar de toekomst. En hoge schulden maken een land uiteindelijk financieel kwetsbaar. De afgelopen jaren zijn moeilijke maatregelen genomen om een veel te hoog begrotingstekort weg te werken en weer om te buigen naar een begrotingsoverschot. Daar heeft iedereen in ons land aan bijgedragen en dat heeft ook pijn gedaan.
Wij willen daarom voorkomen dat begrotingstekorten weer oplopen en schulden worden gemaakt. De overheidsbegroting moet dus structureel in evenwicht zijn. Wij willen een sluitende overheidsbegroting, met een duidelijk plafond voor de overheidsuitgaven (Zalmnorm).

■ Overschotten op de begroting als gevolg van structurele meevallers, willen wij in de eerste plaats inzetten om belastingen verder te verlagen. Na een aantal moeilijke jaren moet iedereen kunnen profiteren van het economische herstel. Daarnaast willen wij onze staatsschuld blijven aflossen. Hiervoor bouwen we de resterende staatssteun aan financiële instellingen af en brengen we die instellingen weer volledig terug naar de markt. Op die manier verdienen we zo veel mogelijk van het belastinggeld weer terug dat eerder in financiële instellingen is geïnvesteerd.

■ Om een stabiele Europese financiële sector te waarborgen, is een Europese bankenunie opgericht. Die bankenunie zorgt voor scherp Europees toezicht en gelijke spelregels voor alle banken in Europa. Een van die spelregels is dat de rekening van falende instellingen niet meer bij de belastingbetaler wordt gelegd, maar bij de aandeelhouders van die instelling. De zogenaamde bail-in regel die dit mogelijk maakt, moet scherp worden toegepast voordat een financiële instelling of een euroland een beroep kan doen op collectieve Europese middelen zoals het Europese Noodfonds (ESM) en het Europese Resolutiefonds (SRF). Van een gezamenlijk Europees depositogarantiestelsel kan nooit sprake zijn zolang er grote risico's zijn in de bankensector van Europese landen. Het noodfonds ESM mag nadrukkelijk niet worden gebruikt als publieke achtervang voor een Europees depositogarantiestelsel.

■ Een gezamenlijke munt werkt alleen als iedereen zich aan de regels houdt. Het Stabiliteits- en Groeipact waarin Europese landen hebben afgesproken een gezonde begroting te hebben en houden, moet leidend blijven en door alle landen strikt worden nageleefd. Voor landen die onverhoopt in de problemen komen vanwege onvoorziene economische problemen, is een noodfonds opgericht voor tijdelijke steun. Van permanente financiële steun kan echter geen sprake zijn. Structurele problemen vragen namelijk om structurele oplossingen, zoals economische hervormingen. Daar profiteert uiteindelijk niet alleen het land zelf van, maar heel Europa.
De Europese muntunie mag geen transferunie worden. Dit neemt immers de noodzaak weg om problemen bij de kern aan te pakken. Dit betekent dat wij tegen eurobonds, eurobegrotingen of andere Europese fondsen zijn, waarmee bijvoorbeeld de hoge werkloosheid in andere landen wordt gefinancierd. Dit is namelijk een beloning voor slecht gedrag.

■ Landen die structureel hun zaken niet op orde hebben en weigeren maatregelen te nemen, horen niet in de eurozone thuis. Ook dat is uiteindelijk in het belang van de eurozone. Deze landen moeten geen gebruik meer kunnen maken van Europese noodhulp. De Europese Centrale Bank is onafhankelijk en mag probleemlanden ook niet via eigen noodkredieten blijven steunen. Hier kunnen dan ook geen aanvullende garanties voor gegeven worden. Probleemlanden die weigeren te hervormen, zullen dus uiteindelijk worden gedwongen de eurozone te verlaten.

Belastingen

Belasting betalen vindt niemand leuk. Voor elke euro heb je namelijk hard gewerkt en van je inkomen wil je zo veel mogelijk overhouden. Je weet immers zelf het beste waar je je geld aan wilt uitgeven. Tegelijkertijd zijn belastingen wel nodig zodat de overheid kan investeren in bijvoorbeeld veiligheid, wegen, onderwijs en zorg, om zo de hoge kwaliteit van leven in ons land op peil te houden. In een vrij land heeft de overheid de inspanningsverplichting om de belastingdruk zo laag mogelijk te houden. De overheid moet daarbij verstandig, verantwoordelijk en zuinig met ons belastinggeld omgaan. En als we dan toch belasting moeten betalen voor deze diensten en voorzieningen, laat het dan zo simpel en begrijpelijk mogelijk zijn zodat we er niet te veel tijd en irritaties aan kwijt zijn. Het Nederlandse belastingstelsel is de afgelopen 15 jaar echter juist veel te ingewikkeld geworden. Het is daarom hoog tijd de belastingdruk te verlagen en het belastingstelsel sterk te vereenvoudigen. Daarbij moet een einde worden gemaakt aan het onnodig rondpompen van belastinggeld, de werkgelegenheid meer worden gestimuleerd en de belastingen fors worden verlaagd.

■ Wij willen dat in een nieuw belastingstelsel de toeslagen sterk worden vereenvoudigd. Op dit moment wordt er namelijk nog te veel belastinggeld onnodig rondgepompt. De overheid keert maandelijks miljoenen toeslagen uit. Om die te kunnen betalen, heft diezelfde overheid weer belastingen. Veelal bij dezelfde mensen die de toeslagen ontvangen. Dit kan veel eenvoudiger, namelijk door gewoon minder toeslagen uit te keren en tegelijkertijd de inkomstenbelasting te verlagen. Zo gaan we verspilling tegen en maken we het belastingsysteem minder fraudegevoelig. We willen niet dat mensen er hierbij op achteruit gaan. Daarom moet de volledige opbrengst van deze vereenvoudiging gericht worden teruggegeven in lagere belastingen. En waar nodig moeten ook bestaande uitkeringen worden verhoogd met een deel van de opbrengst van deze vereenvoudiging zodat mensen er niet op achteruit gaan als de toeslag wegvalt.

■ Ook de kindregelingen moeten in een nieuw belastingstelsel worden vereenvoudigd waarbij meer ondersteuning voor werkende ouders voorop moet staan. Zij hebben namelijk een druk leven en de kinderopvang is duur. Soms gaat het hele inkomen van een van de partners daaraan op. Daarom verhogen wij de inkomensondersteuning voor werkende ouders. Wij vinden dat je voor je eigen kinderen kunt zorgen als je niet werkt en in dat geval dus ook geen toeslag nodig hebt voor kinderopvang. Het kindgebonden budget kan ook worden afgebouwd. De opbrengsten van deze vereenvoudigingen moeten worden gebruikt om de kinderopvangtoeslag voor werkende ouders te verhogen en de inkomstenbelasting voor ouders te verlagen.

■ Werken moet veel meer lonen dan nu het geval is. Ook als je besluit om meer te gaan werken of als je bijvoorbeeld meer gaat verdienen na een promotie, moet je dat merkbaar in jouw portemonnee terugzien. Daarom willen wij de belasting fors verlagen voor iedereen die werkt. Ook ouderen komen wij tegemoet met een gerichte belastingverlaging. Door gelijktijdig ook de lasten op arbeid te verlagen, wordt het aannemen van personeel voor ondernemers goedkoper. Hierdoor ontstaat er meer ruimte om mensen in dienst te nemen. Deze gecombineerde belastingverlaging zal de werkgelegenheid stimuleren.

■ Ook de belasting op spaargeld en erfenissen moet omlaag. Voor jouw spaargeld heb je hard gewerkt en over het geld dat je op je spaarrekening kan zetten, heb je ook al belasting betaald. Tegelijkertijd is de huidige rente erg laag, terwijl de overheid nog steeds uitgaat van fictieve rendementen die al lang niet meer worden behaald. Daarom moet de vermogensrendementsheffing worden verlaagd. In een nieuw belastingstelsel moet deze belasting bovendien gericht zijn op de rente die je daadwerkelijk hebt ontvangen (reëel rendement), in plaats van de fictieve rente die de overheid denkt dat je hebt ontvangen (forfaitair rendement). Hiermee wordt ook recht gedaan aan de uitspraak van de Hoge Raad over de huidige vermogensrendementsheffing.

- De belasting op winst moet eveneens omlaag. Ondernemers die in hun eigen bedrijf investeren, zorgen voor banen. Om dit te stimuleren, verlagen wij de vennootschapsbelasting voor kleine, middelgrote en grote ondernemingen. Bovendien kunnen we met een lagere vennootschapsbelasting de concurrentie met omringende landen blijvend aan, zodat ook huidige banen in Nederland behouden blijven.

- Steeds meer zaken moeten 'online' worden gedaan. Deze technologische ontwikkeling gaat snel. Voor sommigen mensen te snel. De blauwe enveloppe van de belastingdienst moet daarom behouden blijven voor wie niet mee kan komen met deze ontwikkeling. Zij moeten in staat blijven om op hun vertrouwde manier met de overheid te communiceren.

